

Kijk- en LuisterOnderzoek

Monitor Representatie 2010

Rapport

A large, stylized version of the NPO logo. The letters 'N' and 'P' are white and set against a grey background. The letter 'O' is a white circle with an orange center, set against an orange background. The entire logo is composed of geometric shapes.

Kijk- en LuisterOnderzoek

Monitor Representatie 2010

Rapport

Datum / 29 maart 2011

Status / Definitief

Versienummer / 01

Van / Dr. S. F. Pennekamp

Ons kenmerk / SP/1012/002

Bijlagen / Vragenlijst Monitor Representatie 2010

Meetdagen zenders

Inhoudsopgave

	Samenvatting en conclusies	6
	Geslacht	6
	Leeftijd	8
	Kleur	9
	Gesproken taal	11
	Andere vormen van diversiteit	11
	Rollen in fictie.....	12
	Rollen in non-fictie	12
	Werkzaamheid	14
	Aantal keer aan het woord	14
	Aanspreekvorm.....	14
	Onderwerpen.....	15
	Vergelijking met eerder onderzoek	16
	Man-vrouwverhouding	16
	Leeftijd	17
	Kleur	17
1	Inleiding.....	19
2	Methode.....	21
	2.1 Vraagstelling.....	21
	2.2 Onderzoeksopzet	21
3	Algemene kenmerken	27
	3.1 Geslacht	27
	3.2 Leeftijd.....	31
	3.3 Kleur.....	36
	3.4 Gesproken taal.....	45
	3.5 Godsdienst	47
	3.6 Lichamelijke conditie.....	48
	3.7 Seksuele voorkeur	49
	3.8 Conclusies	50
4	Rol in programma.....	53
	4.1 Fictie.....	53

4.2	Non-fictie	56
4.3	Externe programmafuncties	59
4.4	Deskundigheid	65
4.5	Woordvoerder voor een groep	68
4.6	Rollen in fictie en non-fictie	69
4.7	Beroepsveld	74
4.8	Betrokkenheid bij een negatieve gebeurtenis	77
4.9	Conclusies	79
5	Gesproken woord	83
5.1	Aantal keren aan het woord	83
5.2	Aanspreekvorm	88
5.3	Onderwerpen in gesproken woord	95
5.4	Onderwerpen in non-fictie	95
5.5	Onderwerpen in fictie	101
5.6	Reikwijdte van thematische context	103
5.7	Conclusies	107
6	Inhoud uitzending	109
6.1	Multiculturele thema's	109
6.2	Zwijgende massa's	110
6.3	Conclusies	111
7	Vergelijking met eerder onderzoek	113
7.1	Eerder onderzoek	113
7.2	Methodologische verschillen eerdere onderzoeken	113
7.3	Man-vrouwverhouding	116
7.4	Leeftijd	117
7.5	Etniciteit	119
8	Implementatie	123
8.1	Bewustwording	123
8.2	Concrete inspanningen: Strategie Representatie	124
8.3	Stimuleringsplan Representatie	126
8.4	Resultaten op de lange termijn	127
8.5	Externe factoren	127
	Bijlage 1	129
	Vragenlijst Monitor Representatie 2010	129

Bijlage 2.....	143
Meetdagen zenders	143

Samenvatting en conclusies

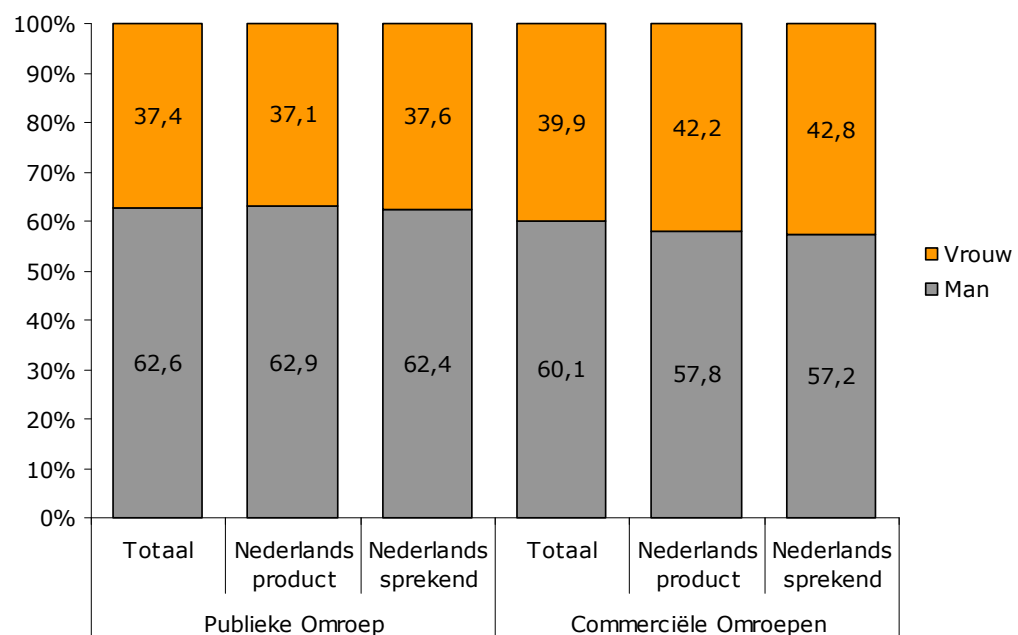
In alle gevallen wordt gesproken over de verhoudingen in Nederlandse televisieprogramma's, tenzij anders vermeld.

Geslacht

De man-vrouwverhouding op de Nederlandse televisie is niet in evenwicht. Zowel in het buitenlandse aanbod, als in Nederlandse programma's en onder Nederlands sprekenden is de man-vrouwverhouding ongeveer 60-40, terwijl in de samenleving de man-vrouwverhouding praktisch gelijk is.

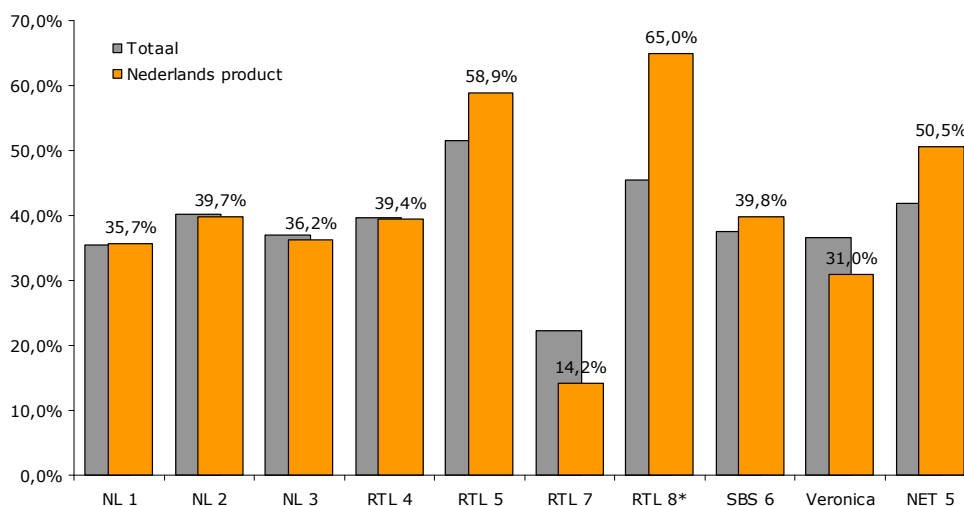
Bij de commerciële omroepen is het aandeel van vrouwen iets hoger dan bij de Publieke Omroep. Dit is met name het geval in de Nederlandse programma's die zij uitzenden en daarmee ook onder de Nederlands sprekenden die in die programma's voorkomen.

Aandeel vrouwen bij de Publieke Omroep commerciële omroepen.

Op RTL 5 zijn naar verhouding de meeste vrouwen te zien, bij NET 5 is de man-vrouwverhouding het meest in evenwicht. Als we kijken naar de publieke netten zie we dat op Nederland 2 iets meer vrouwen te zien zijn dan op de andere netten.

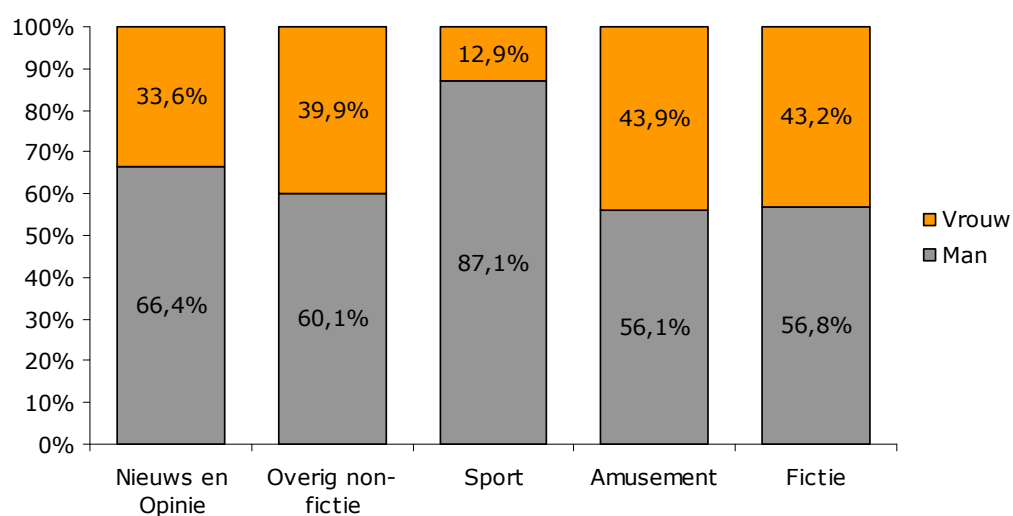
Aandeel vrouwen per zender in Nederlands product en totaal.

* Let op. Weinig waarnemingen in Nederlands product.

In fictieprogramma's zijn zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen meer vrouwen te zien dan in non-fictie. In sportprogramma's zijn – wellicht niet verrassend – verruit de meeste mannen te zien. Ook nieuws- en opinieprogramma's brengen duidelijk minder vrouwen in beeld, zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen. In amusementsprogramma's zijn relatief meer vrouwen te zien, bij de commerciële omroepen zelfs meer dan mannen.

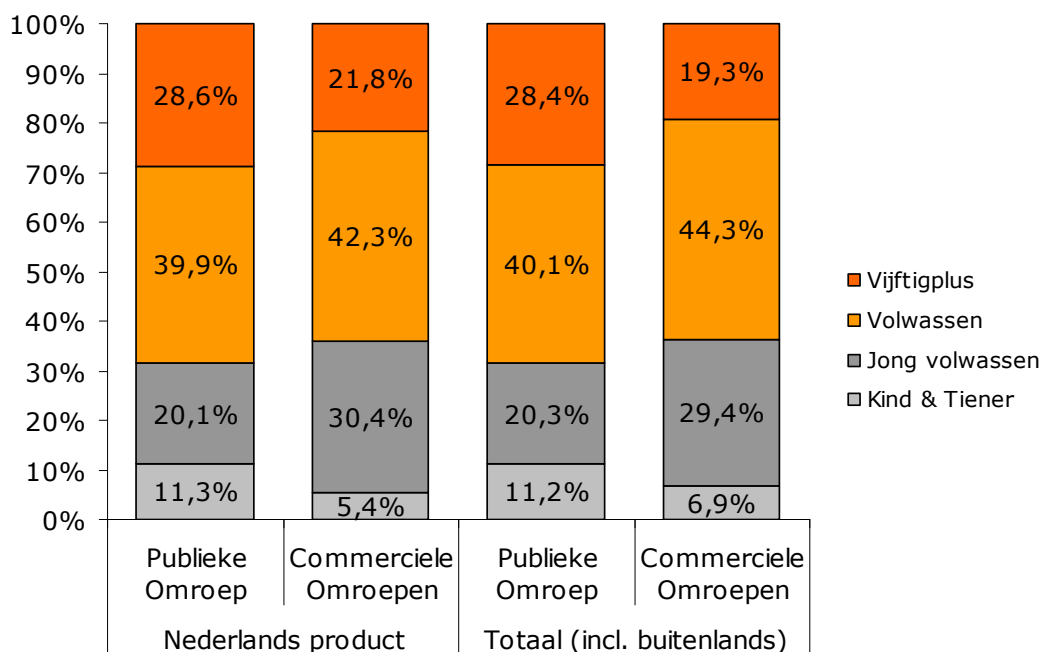
Aandeel vrouwen per genre in Nederlandse programma's bij de Publieke Omroep.

Leeftijd

Volwassenen (35 tot 49 jaar) vormen de grootste leeftijdsgroep op de Nederlandse televisie. Zowel in Nederlands als in buitenlands aanbod vormen zij iets meer dan 40% van alle in beeld gebrachte personen. Daarnaast zijn er ongeveer evenveel jongvolwassenen (20 tot 34 jaar) te zien als vijftigplussers. Beide vormen ongeveer een kwart van het totaal. Kinderen en tieners (0 tot 19 jaar) komen weinig in beeld. Dit laatste is niet verassend aangezien de analyse zich richt op programma's voor volwassenen.

Aandeel leeftijdsgroepen in Nederlands product en totaal aanbod bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

De commerciële omroepen hebben duidelijk een jonger profiel dan de Publieke Omroep. Zij brengen vooral meer jongvolwassenen in beeld en minder vijftigplussers. Van alle zenders heeft RTL5 het jongste profiel, gevolgd door Nederland 3. Nederland 1 en 2 hebben duidelijk een ouder profiel. Ook op de commerciële familie-zenders RTL 4 en SBS6 zijn naar verhouding meer oudere mensen te zien.

Personen in fictieprogramma's zijn jonger dan in non-fictie. Vooral bij de Publieke Omroep is dit verschil groot. Nieuws- en opinieprogramma's brengen de meeste oudere mensen in beeld, zowel bij de publieke als bij de commerciële omroepen. In sport en amusement vormen jongvolwassenen de grootste groep.

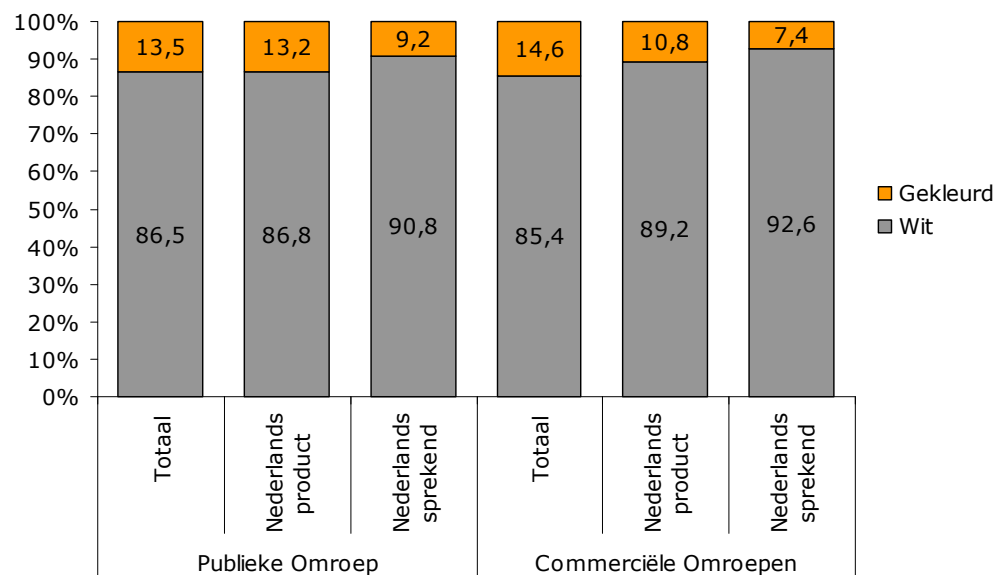
Er is een duidelijke relatie tussen leeftijd en de man-vrouwverhouding: waar onder de jongvolwassenen nog iets meer vrouwen te zien zijn dan mannen, is van de vijftigplussers nog maar een kwart vrouw.

Kleur

Van alle mensen die zichtbaar en sprekend in beeld komen op de Nederlandse televisie is 14,2% gekleurd, 85,8% is wit. In Nederlandse programma's komt minder kleur voor, 12,1%. Wanneer we alleen kijken naar de mensen die Nederlands spreken, zien we dat 8,4% van hen gekleurd is. Een deel van de gekleurde mensen op de Nederlandse televisie is dus niet zozeer allochtoon, maar buitenlander.

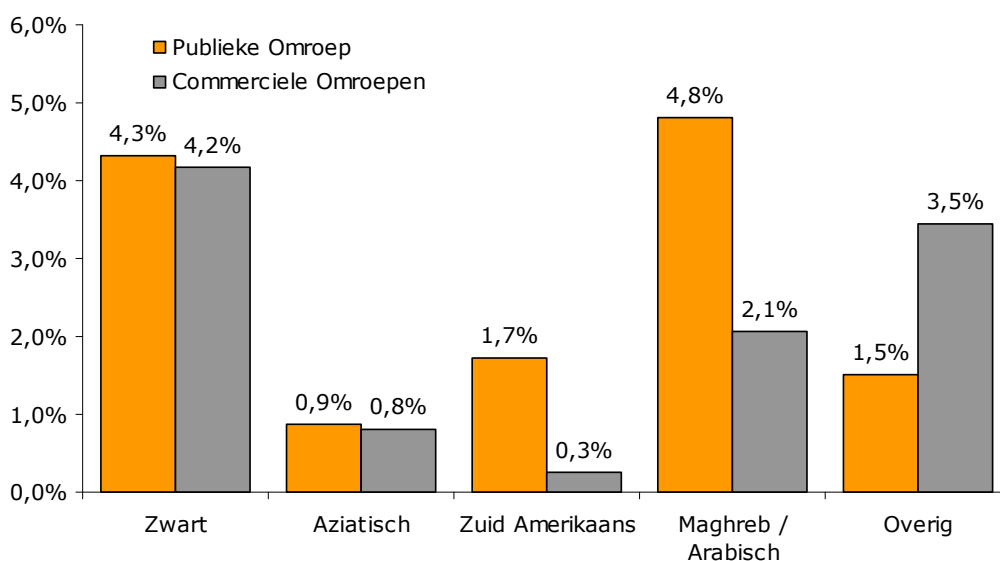
Over het geheel is er op de commerciële zenders meer kleur te zien dan bij de Publieke Omroep. Dit komt echter vooral door de vele buitenlandse programma's die de commerciële zenders uitzenden. Als we alleen kijken naar Nederlandse programma's en de Nederlands sprekenden doet de Publieke Omroep het duidelijk beter. Van de Nederlands sprekenden is bij de Publieke Omroep 9,2% gekleurd, bij de commerciële omroepen is dit 7,4%. In de Nederlandse samenleving is 11,2% van de Nederlanders van niet-westerse afkomst.

Kleur in het totale aanbod en Nederlands product van de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

Er is niet alleen meer kleur te zien bij de Publieke Omroep, er is ook meer evenwicht in de kleurgroepen die in beeld worden gebracht. De mate waarin verschillende kleurgroepen bij de Publieke Omroep in beeld gebracht worden, komt beter overeen met de mate waarin deze groepen in de Nederlandse samenleving zijn vertegenwoordigd dan bij de commerciële omroepen. Bij de commerciële omroepen zien we vooral minder mensen van Maghrebijns/Arabische afkomst.

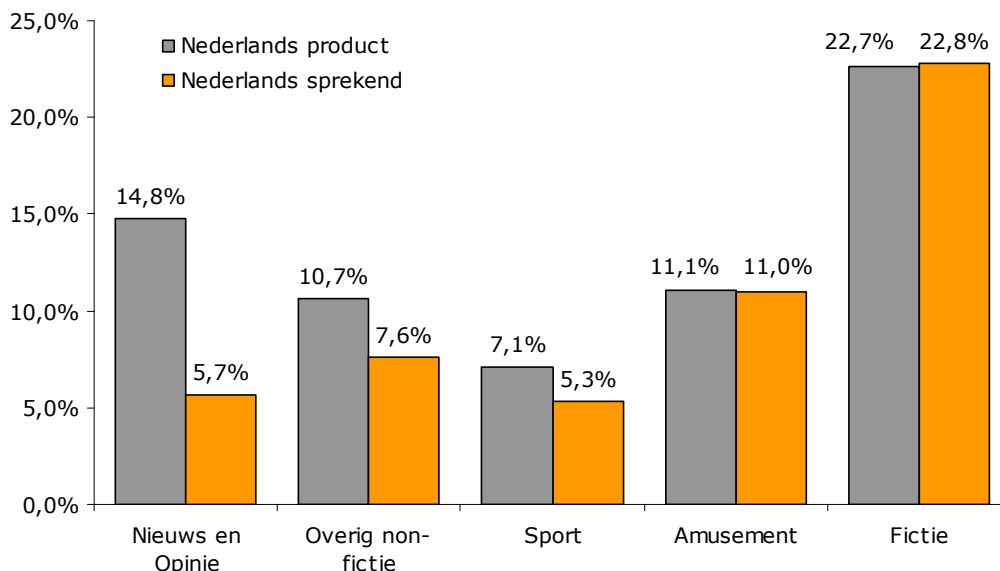
Kleurgroepen in het Nederlands product van publieke en commerciële omroepen.

Van alle zenders laat Nederland 3 (inclusief Z@PP/Z@ppelin) de meeste kleur zien. Ook op andere zenders die zich richten op een jongere doelgroep, zoals RTL 5, Veronica en Net 5 is meer kleur zien. Bij de laatste twee is die kleur overigens vooral te zien in buitenlandse programma's.

In Nederlandse fictie bij de Publieke Omroep is relatief veel kleur te zien, in Nederlandse fictie bij de commerciële omroepen juist zeer weinig. Ook in de nieuws- en opinieprogramma's van de Publieke Omroep zien we vergeleken bij andere genres meer kleur, in tegenstelling tot de commerciële omroepen. Gekleurde mensen in nieuws- en opinieprogramma's zijn echter vaak geen Nederlanders maar buitenlands. Dit geldt ook deel voor een deel van de kleur die te zien is in overige non-fictie. In amusementsprogramma's is ook meer kleur te zien, met name bij de commerciële omroepen.

Aandeel kleur per genre in Nederlandse programma's en onder Nederlands sprekenden bij de Publieke Omroep.

Naast het feit dat er onder jongere mensen meer vrouwen te zien zijn, zien we onder jongere mensen ook meer kleur. Dit komt overeen met de bevolkingssamenstelling van Nederland: van de jongeren is een veel groter deel (niet-westers) allochtoon dan van de ouderen.

Gesproken taal

De meeste mensen op de Nederlandse televisie praten Nederlands (54,5%). Dit komt met name door de Publieke Omroep, waar Nederlands veruit de meest gesproken taal is (82,6). Op de commerciële zenders spreekt een meerderheid van de personen in beeld een andere Europese taal (meestal Engels). Buiten het Nederlands en andere Europese talen worden slechts in enkele gevallen andere talen gesproken (1,4%). Het gaat dan meestal om Arabisch, Berber of een Aziatische taal.

Andere vormen van diversiteit

Er is op de Nederlandse televisie weinig aandacht voor andere vormen van diversiteit bijvoorbeeld op het gebied van godsdienst, lichamelijke conditie en seksuele voorkeur. Van verreweg de meeste mensen in beeld is niet bekend of zij gelovig zijn (96,9%). Mensen met een functionele beperking komen ook bijna niet in beeld (2,8%). Als er van mensen al duidelijk wordt wat hun seksuele voorkeur is, zijn zij in de meeste gevallen heteroseksueel.

Rollen in fictie

De man-vrouwverhouding is meer in evenwicht in hoofdrollen dan in bijrollen en onder figuranten. Hoofdrollen zijn meestal weggelegd voor jongere mensen, hoewel ook volwassen regelmatig hoofdrollen hebben. Vijftigplussers moeten het meest genoeg nemen met bij- en figurantenrollen. Deze patronen zien we in zowel Nederlandse als buitenlandse fictie.

Kleur komt in Nederlandse fictie bij de Publieke Omroep ook vooral voor onder hoofdrollen. Op de commerciële omroepen is er vooral kleur in de bijrollen. Hetzelfde geldt voor de buitenlandse fictie die zij uitzenden.

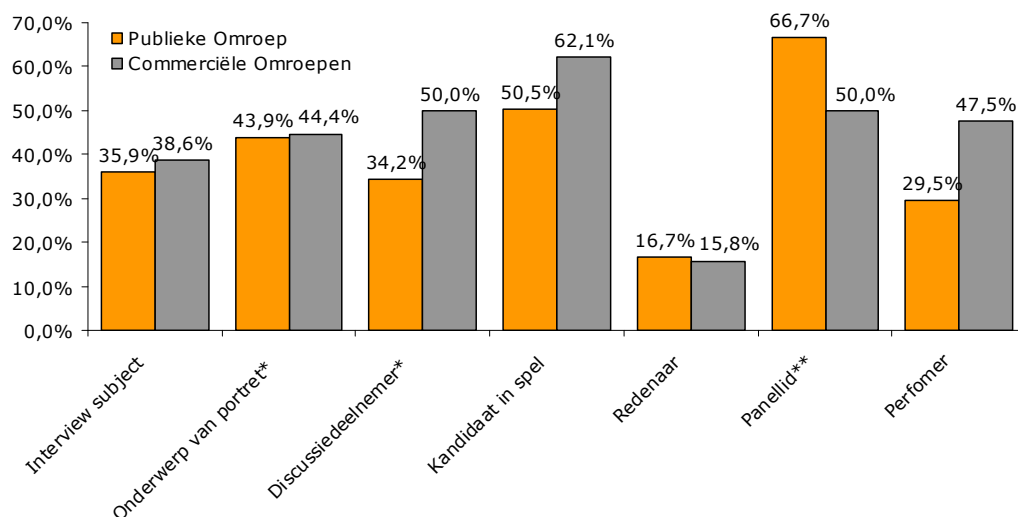
Rollen in non-fictie

Bij de commerciële omroepen is meer dan de helft van de presentatoren vrouw (51,9%), bij de Publieke Omroep is het aandeel van vrouwen onder presentatoren een stuk lager (35,9%). Verslaggevers zijn iets vaker vrouw bij de Publieke Omroep dan bij de commerciële omroepen, assistenten zijn meestal mannen.

Presentatoren en verslaggevers zijn bij de Publieke Omroep gemiddeld iets jonger, dan bij de commerciële omroepen. In deze interne programmafuncties komt wel minder kleur voor dan in externe programmafuncties.

In externe programmafuncties zien we dat serieuzere rollen binnen een programma, zoals discussiedeelnemers en redenaars minder vaak worden ingevuld door vrouwen, jongeren en gekleurde mensen (de gekleurde redenaars vormen hierop een uitzondering). In minder serieuze rollen zoals spelletjeskandidaten komen we juist meer vrouwen en jongeren tegen en, bij de commerciële omroepen, ook meer kleur. Ook performers zijn vaker jong en gekleurd.

Vrouwen in externe programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

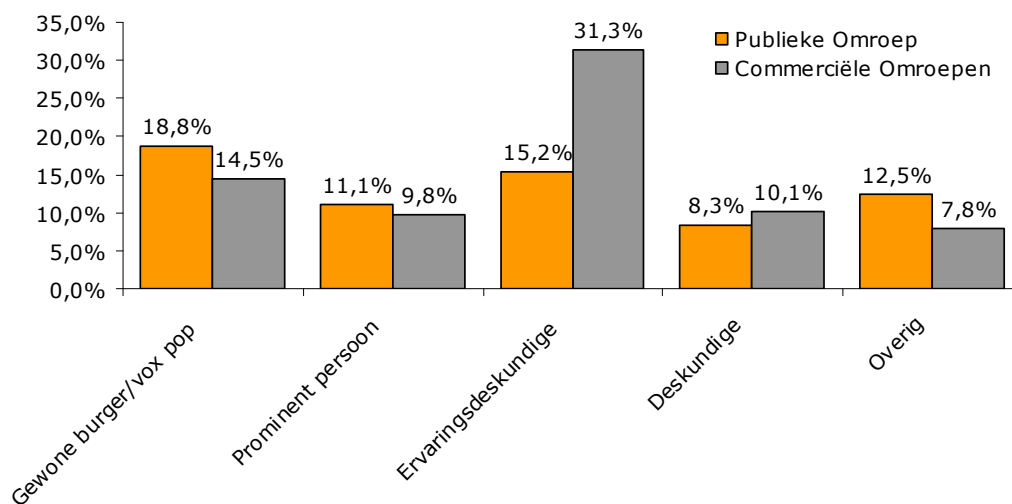

*Let op. Weinig waarnemingen voor commerciële omroepen.

**Let op. Weinig waarnemingen voor Publieke Omroep.

Dit zelfde beeld komt terug als we naar de deskundigheid van de mensen in beeld kijken. Degenen die als deskundige in beeld komen zijn ook minder vaak vrouwen, jongeren en gekleurde mensen. Onder de gewone burgers en vox populi zijn deze groepen veel beter vertegenwoordigd.

Kleur en deskundigheid in externe programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

Werkzaamheid

Als we naar de werkzaamheid van de personen in beeld kijken (voor fictie en non-fictie samen), zien we een voortzetting van de patronen die we hierboven al hebben beschreven. Vrouwen, jongeren en gekleurde personen zijn het minst te zien in hoogopgeleide functies. Voor jongeren wordt dit deels veroorzaakt doordat zij hun opleiding nog niet voltooid hebben. Omdat gekleurde mensen en vrouwen ook vaker jong zijn, komen ook deze groepen minder voor onder hoogopgeleiden. Daarnaast zagen we eerder dat er onder deskundigen minder vrouwen, jongeren en gekleurde personen te zien zijn. Mensen die als deskundige optreden zijn ook vaak hoogopgeleid.

Vrouwen zijn het meest vertegenwoordigd in het beroepsveld gezondheidszorg, jongeren onder sporters en gekleurde mensen in de diensten sector en bij politie, leger en brandweer. Vrouwen zijn vooral ondervertegenwoordigd in de sectoren politiek en overheid, wetenschap, en bij politie, leger en brandweer. Kleur zien we minder in het bedrijfsleven en de gezondheidszorg.

Gekleurde mensen zijn vaker bij negatieve gebeurtenissen betrokken dan witte mensen. Meestal als slachtoffer. Er worden sowieso meer slachtoffers van negatieve gebeurtenissen in beeld gebracht dan daders. Daders worden het meest in beeld gebracht in fictie en zijn vaker mannen dan vrouwen.

Aantal keer aan het woord

In fictie komen mensen vaker aan het woord dan in non-fictie programma's. Opvallend is dat vrouwen in fictie programma's vaker spreken dan mannen. Ook gekleurde mensen spreken iets vaker in fictie dan witte mensen. In de fictieprogramma's van de Publieke Omroep worden bovendien jongvolwassenen vaker aan het woord gelaten dan andere leeftijdsgroepen, met name kinderen en tiener, en vijftigplussers.

Bij non-fictie is er slechts een klein verschil in het aantal keren dat mannen en vrouwen spreken. Wel zien we dat vijftigplussers en kinderen en tieners minder vaak aan het woord komen. Het meest opvallende verschil zien we tussen witte en gekleurde mensen. Kwamen gekleurde mensen in fictie nog vaker aan het woord, in non-fictie spreken zij minder vaak dan witte mensen. Nadere beschouwing leert dat dit vooral geldt voor Maghrebijns/Arabische mensen. Zij worden bij de commerciële omroepen, maar met name bij de Publieke Omroep beduidend minder vaak aan het woord gelaten.

Aanspreekvorm

Zowel vrouwen als gekleurde mensen (bij de Publieke Omroep) worden vaker aangesproken bij alleen hun voornaam dan mannen en witte mensen. Dit wordt deels

verklaard door het feit dat vrouwen en gekleurde mensen gemiddeld jonger zijn. Daarnaast heeft het te maken met de rollen waarin zij optreden. Deze hebben vaak een minder serieus karakter, wat er voor zorgt dat er minder gebruik wordt gemaakt van voor- én achternaam. Opvallend echter is dat ongeacht de mate van deskundigheid ten aanzien van een onderwerp, vrouwen vaker bij de voornaam worden aangesproken dan mannen. Dus zowel vrouwelijke vox populi, als vrouwelijke deskundigen worden vaker getutoyeerd dan hun mannelijke equivalenten.

Onderwerpen

Lichtere onderwerpen zijn dominant op de televisie, zowel in het Nederlandse als het buitenlandse aanbod. Vooral onderwerpen gerelateerd aan vrije tijd en relaties komen veel voor. In fictie nog meer dan in non-fictie. Vrouwen praten vaker over deze onderwerpen dan mannen en jongeren vaker dan ouderen. Gekleurde mensen spreken vooral vaker over familie en relaties dan witte mensen.

Bij non-fictie zien we dat vrouwen minder vaak praten over politiek, sociale kwesties, economie en sport. Dit is het gevolg van de rollen die vrouwen hebben in deze programma's. Zoals we eerder zagen, komen vrouwen minder vaak in beeld als deskundige, politicus of wetenschapper. Gekleurde mensen spreken vaker over zwaardere onderwerpen, bijvoorbeeld over oorlog en ongelukken. Bij de Publieke Omroep spreken zij ook vaker dan witte mensen over politiek.

Tot slot valt op dat wanneer over maatschappelijk kwesties wordt gesproken waarbij de groepen betrokken zijn, het vooral de benadeelde groep is die hierover spreekt. Vrouwen spreken dus vaker over man-vrouwverhoudingen dan mannen en gekleurde mensen spreken veel vaker over de multiculturele samenleving dan witte mensen. Over deze onderwerpen wordt overigens vooral bij de Publieke Omroep gesproken.

De meeste onderwerpen die worden besproken op de televisie hebben betrekking op zaken in de directe omgeving van mensen (lokaal of regionaal niveau). In fictie worden de gesprekken bijna uitsluitend op dit niveau gevoerd. In non-fictie is deze categorie ook dominant, maar wordt – met name bij de Publieke Omroep – ook gesproken over zaken op nationaal of internationaal niveau. Mannen spreken veel vaker over onderwerpen van nationaal of internationaal niveau dan vrouwen en ouderen veel vaker dan jongeren. Tussen witte en gekleurde mensen zien we hier geen verschillen.

In slechts een beperkt aantal programma's wordt gesproken over de multiculturele samenleving of de islam. Wanneer dit het geval is, wordt dit thema meestal besproken in aanwezigheid van gekleurde mensen.

De zwijgende massa's op de televisie zijn meestal wit of overwegend wit. Kleur in de zwijgende massa is vooral te zien in nieuws- en opinieprogramma's.

Vergelijking met eerder onderzoek

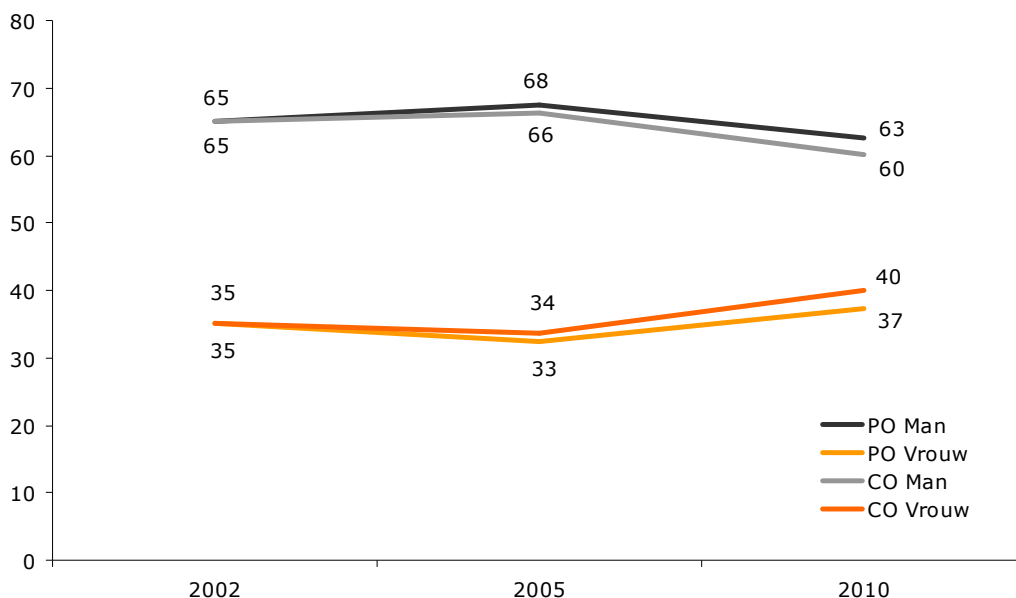
Sinds begin jaren '90 wordt er door de Publieke Omroep onderzoek gedaan naar de representatie van verschillende bevolkingsgroepen op het scherm. Sinds 2002 is hierbij ook aandacht voor etniciteit. Ondanks dat de onderzoeken op een aantal punten verschillen, is het mogelijk om de onderzoeken op grote lijnen te vergelijken. De cijfers moeten wel met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Man-vrouwverhouding

Het aandeel van mannen op televisie is altijd groter geweest dan het aandeel van vrouwen. Dit is al het geval sinds de eerste meting in 1991. Het aandeel van vrouwen lijkt over de jaren heen echter licht gestegen. Bovendien is het aandeel van vrouwen niet eerder zo groot geweest als in 2010.

Als we de Publieke Omroep vergelijken met de commerciële zien we dat het aandeel van vrouwen bij beide licht is gestegen ten opzichte van 2002. Bij de commerciële omroepen is dit iets sterker dan bij de Publieke Omroep.

Aandeel van mannen en vrouwen bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

Leeftijd

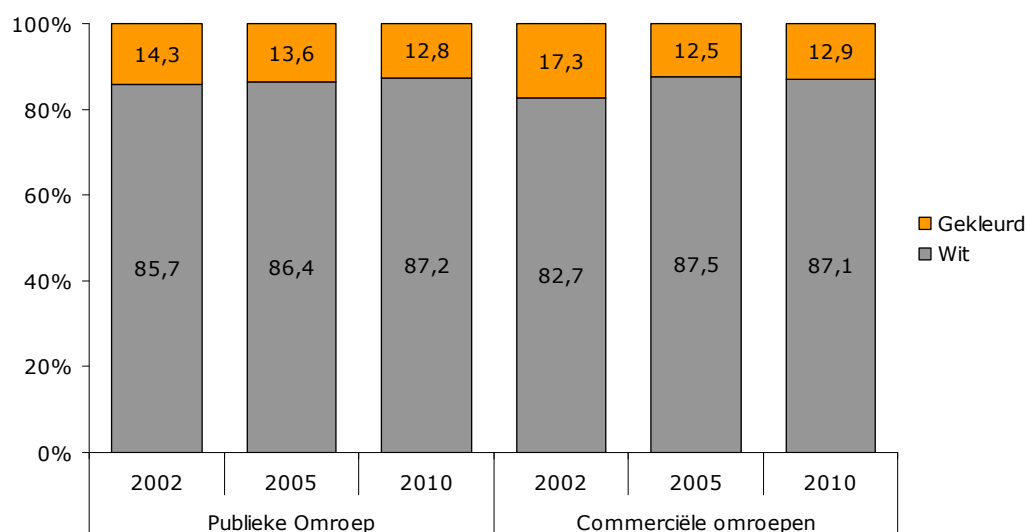
Volwassenen zijn altijd de dominante leeftijdsgroep op televisie geweest. Het aandeel van jongvolwassenen lijkt licht toegenomen, ten koste van de aanwezigheid van vijftigplussers.

Kleur

Het aandeel van gekleurde mensen op de televisie is licht gedaald ten opzichte van 2002. Dit geldt zowel voor het totaal aanbod (Publiek en commercieel), als in het aanbod van de publieke en commerciële zenders afzonderlijk. Ook in vergelijking met de laatste meting in 2005, lijkt er een lichte daling te zijn, al zijn de verschillen erg klein.

Als we naar het totale aanbod kijken, brengen de commerciële zender in alle edities iets meer kleur in beeld dan de publieke zenders. Er is vooral meer kleur in buitenlandse programma's. De Publieke Omroep laat in haar Nederlandse aanbod wel meer kleur zien dan de commerciële omroepen.

Gecorrigeerde cijfers voor kleur bij de Publieke en commerciële omroepen in 2002, 2005 en 2010.

1 Inleiding

De Publieke Omroep is van en voor iedereen en stelt zich als doel om in zijn aanbod een evenwichtig beeld te geven van de Nederlandse samenleving. Dit betekent onder andere dat zij groepen in de samenleving op een juiste en evenredige manier willen laten zien en horen in het aanbod van radio en televisie.

Representativiteit in aanbod en bereik is in de concessieperiode van 2010-2016 dan ook een van de speerpunten van de Publieke Omroep. In de prestatieovereenkomst met het ministerie van OCW is de Publieke Omroep overeengekomen dat de representatie van vrouwen en (niet-westerse) allochtonen in het aanbod in de huidige Concessieperiode verbetert. Na deze concessieperiode moet ons aanbod een betere afspiegeling zijn van de Nederlandse bevolking als het gaat om etniciteit en geslacht. De Monitor Representatie 2010 dient als een nulmeting voor deze afspraak en laat zien in welke mate we vrouwen en kleur in beeld brengen.

Het evenwichtig aanbod laten komen van verschillende bevolkingsgroepen raakt ook rechtstreeks aan het streven naar een pluriforme Publieke Omroep. Meer diversiteit onder de mensen die in beeld gebracht worden, betekent ook een grotere verscheidenheid in meningen en invalshoeken.

De Monitor Representatie 2010 (MoRe 2010) brengt de representatie van verschillende bevolkingsgroepen op de Nederlandse televisie in kaart. Hierbij wordt in het bijzonder aandacht besteed aan geslacht, leeftijd en etniciteit. Omdat het niet alleen van belang is *wie* er in beeld komen, maar ook *hoe* zij in beeld komen. Daarom is er voor de verschillende bevolkingsgroepen ook gekeken welke rollen zij vervullen en waarover zij komen te spreken.

Deze monitor is onderdeel van een breder onderzoeksprogramma omtrent representatie. Naast de monitor wordt de representatie in ons audio en video aanbod onderzocht in aanbodsanalyses (Continue Aanbodsanalyse Representatie – CARE). De aanbodsanalyses hebben voornamelijk als doel om de representatie in specifieke titels te meten.

Het doen van onderzoek in specifieke titels biedt de mogelijkheid tot specifieke aansturing en inspanningen om de representatie in deze titels te verbeteren of op peil te houden. De Monitor Representatie echter, biedt de mogelijkheid de representatie van de

Publieke Omroep als geheel te onderzoeken. Doordat ook de commerciële omroepen gemeten worden, geeft deze monitor bovendien inzicht in de afspiegeling van de Nederlandse televisie in het algemeen.

Naast de representatie in ons aanbod wordt ook ons bereik onder allochtone Nederlanders regelmatig onderzocht. Dit gebeurt in aanvullend bereiksonderzoek (MAMBO).

Deze Monitor dient als nulmeting voor de aan te vangen strategie representatie in het kader van het Concessiebeleidsplan 2010-2016 (CBP). Bovendien is deze monitor een vervolg op de Monitoren Diversiteit die in 2002 en 2005 zijn uitgevoerd. Omdat de onderzoeksmethode op grote lijnen overeenkomt met eerdere analyses kunnen we de gevonden resultaten ook vergelijken (zie hoofdstuk 7). Door aan het einde van de concessieperiode wederom een monitor van het aanbod uit te voeren kan een soortgelijke vergelijking gemaakt worden. Dan kan worden beoordeeld of de Publieke Omroep er in is geslaagd een beter afspiegeling te zijn van de maatschappij.

De Monitor Representatie is uitgevoerd door de afdeling Kijk- en LuisterOnderzoek van de NPO in samenwerking met Dr. Monique Timmers van de Universiteit van Amsterdam. Vijf stagiaires van de bachelor Communicatiewetenschappen aan deze universiteit hebben het codeerwerk op zich genomen en hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de analyse en rapportage van de hier gepresenteerde data.

2 Methode

2.1 Vraagstelling

De Monitor Representatie 2010 vertrekt vanuit twee centrale vragen:

1. In hoeverre geeft de Nederlandse televisie in het algemeen, en de Publieke Omroep in het bijzonder, een representatief beeld van de diversiteit in de Nederlandse samenleving?
2. Hoe worden verschillende bevolkingsgroepen in beeld gebracht?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden gaat de aandacht vooral uit naar de zichtbaarheid van sprekende personen/personages die in fictie en non-fictieprogramma's verschijnen. Er wordt niet alleen gekeken *of* bepaalde groepen in beeld zijn, maar ook *hoe* deze groepen in beeld worden gebracht.

2.2 Onderzoeksopzet

2.2.1 Meetperiode

In MoRe 2010 zijn de tien grootste Nederlandse televisiezenders geanalyseerd. Drie publieke netten (Nederland 1, 2 en 3) en zeven commerciële (RTL 4, RTL 5, RTL 7, RTL 8, SBS 6, NET 5, en Veronica). De meetperiode betreft vijf weken, beginnend op 1 maart 2010 en durend tot en met 4 april 2010.

Om de invloed van actuele gebeurtenissen tegen te gaan zijn de meetdagen over deze periode verspreid. Elke zender werd om de vijf dagen onderzocht en zodoende is van elk net een samengestelde week geanalyseerd (één maandag, één dinsdag enzovoort; voor een overzicht zie Bijlage 2). Bij de selectie van dagen is daarnaast rekening gehouden met het feit dat de zenders die tot eenzelfde zendergroep behoren niet op dezelfde dag worden gemeten. Dit is met name bij de Publieke Omroep van belang belangrijk omdat hier veel aandacht aan de actualiteit wordt besteed en nieuwsuitzendingen op verschillende netten soms dezelfde beelden bevatten.

2.2.2 De Programma's

Van de deelnemende zenders zijn alle programma's onderzocht die tussen 18:00 tot 24:00 uur werden uitgezonden. Alleen programma's die voor meer dan de helft in dit tijdvak vielen zijn meegenomen. Voor Nederland 3 betekent dit dat ook programma van

Z@pp zijn gemeten. Voor de kinderprogramma's van de Publieke Omroep is ook een aparte analyse uitgevoerd.

In totaal zijn 624 programma's gecodeerd, in totaal goed voor meer dan 333 uur aan televisie. Daarvan zijn 221 programma's afkomstig van de Publieke Omroep (35,4%) en 403 van de commerciële omroepen (64,6%).

Het merendeel van de programma's betrof non-fictie (447 programma's, 71,6%), ongeveer een kwart was fictie (177 programma's, 28,4%; zie Tabel 2.1). Bij de Publieke Omroep worden veel minder fictieprogramma's uitgezonden dan bij de commerciële omroepen. 14,5% van de gecodeerde programma's van de Publieke Omroep is fictie. Het grootste deel hiervan (71,8%) werd uitgezonden op Nederland 3.

Als we verder kijken naar genres die uitgezonden worden zien we dat er bij de Publieke Omroep meer nieuws en opinie en overige non-fictie wordt uitgezonden, terwijl er op de commerciële netten meer amusement en fictie is te zien (Tabel 2.1).

Tabel 2.1. Genres bij de Publieke Omroep en de commerciële omroepen.

	Publieke Omroep	Commerciële omroepen	Totaal	
	%	%	n	%
Nieuws en opinie	30,8	20,1	149	23,9
Overig non-fictie	35,7	22,3	169	27,1
Sport	7,2	2,5	26	4,2
Amusement	11,8	19,1	103	16,5
Fictie	14,5	36,0	177	28,4
Totaal	100%	100%	624	100%

2.2.2 Nederlandse programma's

In deze rapportage zal de nadruk liggen op Nederlandse televisieprogramma's. De Publieke Omroep spant zich in om een representatief beeld te geven van de Nederlandse bevolking en dit gebeurt in programma's die in Nederland gemaakt worden. Buitenlandse programma's beïnvloeden natuurlijk ook het beeld dat mensen hebben van de wereld, maar dragen niet per se bij aan de representatie van verschillende bevolkingsgroepen in Nederland.

Voor de Publieke Omroep betekent dit dat bijna alle programma's worden meegenomen in de analyse. Van de programma's die uitgezonden werden in de gemeten periode is 95,9% afkomstig uit Nederland. Bij de commerciële omroepen worden veel meer

buitenlandse programma's uitgezonden, 55,3% van de programma's is niet in Nederland gemaakt. We zien hier echter grote verschillen per zender. Bij de grote familiezoekers RTL 4 en SBS6 is het merendeel van de programma's ook afkomstig uit Nederland (respectievelijk 89,0% en 82,4, zie Tabel 2.2). Bij RTL 8 en Veronica zijn verreweg de minste Nederlandse programma's te zien.

Tabel 2.2. Aantal programma's per zender en aandeel Nederlands product

	Nederlands	Buitenlands	Totaal
	%	%	n
NL 1	98,5%	1,5%	67
NL 2	95,6%	4,4%	68
NL 3	94,2%	5,8%	86
RTL 4	89,0%	11,0%	73
RTL 5	49,1%	50,9%	53
RTL 7	21,3%	78,7%	47
RTL 8	2,2%	97,8%	46
SBS 6	82,4%	17,6%	85
Veronica	9,4%	90,6%	53
NET 5	17,4%	82,6%	46
Totaal	63,6%	36,4%	624

2.2.3 Personen

Van alle deelnemende programma's werden steeds de eerste 20 personen gecodeerd die zichtbaar en sprekend in beeld kwamen. Dit aantal was beperkt in verband met de tijd die het codeerwerk in beslag nam. Daarnaast zorgt deze beperking er voor dat programma's waarin heel veel personen in beeld komen (bijv. films) de resultaten niet te veel vertekenen, terwijl op deze wijze wel een goed beeld van de representatie binnen een programma wordt verkregen. Overigens is deze aanpak ook gehanteerd in de vorige monitor, wat de vergelijkbaarheid ten goede komt.

In totaal zijn er 8.545 personen gecodeerd. Per programma zijn dat gemiddeld bijna 14 personen. Daarvan kwamen er 5.909 voor in non-fictieprogramma's en 2.636 in fictieprogramma's. 2.971 personen waren te zien op de Publieke Omroep en 5.574 op commerciële zenders. In Tabel 2.3 staat de verdeling van het aantal programma's en personen per zender.

Tabel 2.3. Aantal programma's en personen per zender.

	Aantal programma's	Aantal personen
NL 1	67	961
NL 2	68	894
NL 3	86	1.116
RTL 4	73	997
RTL 5	53	816
RTL 7	47	593
RTL 8	46	780
SBS 6	85	960
NET 5	46	753
Veronica	53	675
Totaal	624	8545

2.2.4 Achtergrondkenmerken personen

Voor elk persoon werd eerst een aantal achtergrondkenmerken gecodeerd, zoals geslacht, leeftijd, etniciteit etcetera. Vervolgens werd de rol van de persoon nader bekeken en werden de onderwerpen waarover deze persoon sprak geanalyseerd. De complete vragenlijst is te vinden in Bijlage 1.

Bij het coderen van de personen werd vooral gelet op zichtbare kenmerken van de personen in beeld. Daarnaast werd ook gebruik gemaakt van geschreven en gesproken informatie in het programma. Voor de meeste kenmerken was dit voldoende om tot een betrouwbaar oordeel over de personen te komen. Zo was het van alle personen mogelijk om hun geslacht te bepalen en kon in 99,9% van de gevallen ook een schatting gemaakt worden van de leeftijd van een persoon.

2.2.5 Operationalisering etniciteit

Bij het coderen zijn 8 verschillende kleurgroepen gehanteerd (zie Tabel 2.4). Deze kleurgroepen zijn een combinatie van kleur en geografische herkomst. De etniciteit van een persoon werd bepaald op basis van zichtbare biologische kenmerken, geschreven of gesproken informatie of verbale/auditieve kenmerken. De etniciteit van de gecodeerde personen is in de meeste gevallen (98,1%) bepaald op zichtbare biologische kenmerken. Bij gekleurde personen is dit voor 89,1% van de personen het geval. In een klein deel van de gevallen werd de etniciteit bij gekleurde personen vastgesteld op basis van gesproken informatie in het programma (6,2%) of zowel zichtbare kenmerken als verbale kenmerken (2,7%). Als iemand niet eenduidig aan een kleurgroep toegeschreven kon worden, werd gekeken of deze persoon eenduidig als niet wit

aangemerkt kon worden. Als dat ook niet mogelijk was, werd de etniciteit als onbekend gecodeerd. Dit laatste kwam slechts in 4 gevallen voor.

Voor de analyse zijn uiteindelijk vijf kleurgroepen gehanteerd. Een aantal kleurgroepen kwam te weinig voor om afzonderlijk over te rapporteren. Deze worden gerapporteerd als: etniciteit anders, samen met degene van wie de etniciteit alleen als niet wit is gecodeerd.

Tabel 2.4. Operationalisering kleurgroepen

Wit	West-Europees, Oost-Europees, Zuid-Europees, Extra-Europees (VS, Australië, ...)
Mediterraan Maghrebijns / Arabisch	Marokkaans, Tunesisch, Algerijns, Lybisch, Turks, Syrisch, Libanees, Egyptisch, ...
Zwart	Afrikaans, Afro-Amerikaans, Centraal-Amerikaans (Antillen, Jamaica, Suriname, ...)
Zuid Amerikaans	Latino, Hispanic
Aziatisch	Chinees, Japans, Koreaans, Vietnamees, ...
Zuid Aziatisch	Indiaas, Pakistaans
Andere etniciteit	Arctisch, Indiaans, Aboriginal, Maori, ...
Etniciteit onduidelijk, maar in ieder geval niet wit	Ook mix van etniciteiten
Onbekend	

2.2.6 Bevolkingsopbouw in 2009

De cijfers van het CBS geven inzicht in de opbouw van de Nederlandse bevolking (zie Tabel 2.5). Deze cijfers laten zien dat er in Nederland iets meer vrouwen zijn dan mannen. Daarnaast zien we dat Nederland een tamelijk oude bevolking heeft. Meer dan een derde van de bevolking is vijftigplus. Er zijn echter ook veel jonge mensen in Nederland 42,1% van de bevolking kan worden aangeduid als kind, tiener of jong volwassene.

Van de Nederlandse bevolking is 19,9% allochtoon, wat betekent dat zichzelf of tenminste een van hun ouders in het buitenland geboren zijn. Binnen deze groep maakt het CBS een onderscheid tussen westerse en niet westerse allochtonen. De grootste groepen niet-westerse allochtonen in Nederland zijn de Nederlanders van Turkse, Marokkaanse, Arubaans/Antilliaanse en Surinaamse afkomst.

De cijfers van het CBS geven een goed beeld van de verhoudingen in de bevolkingsopbouw van Nederland. We kunnen deze cijfers echter slechts ten dele gebruiken om de resultaten van deze Monitor te beoordelen. Voor geslacht is dit nog goed mogelijk, omdat dit kenmerk eenduidig vast te stellen was. Voor leeftijd en met name etniciteit geven de CBS-cijfers vooral een indicatie voor wat een representatief beeld zou zijn. Bij leeftijd is dit het geval omdat deze variabele geschat is door de codeurs. Bij etniciteit verschilt onze definitie nogal van de definitie van allochtonen van het CBS. Volgens het CBS is iemand allochtoon als iemand zelf in het buitenland geboren is, of als deze persoon ouders heeft voor wie dit geldt. Zoals we hierboven beschreven hebben, hebben wij de etniciteit van een persoon gebaseerd op kleur. Niet iedereen die gekleurd is, is volgens het CBS allochtoon en niet iedereen die niet-westers allochtoon is, is gekleurd.

In de praktijk is er echter een sterke overlap tussen mensen van allochtone afkomst, en mensen die een kleur hebben. Vooralsnog zijn er slechts ± 55.000 mensen die wel een andere kleur hebben, maar niet allochtoon zijn (doordat zijzelf en hun ouders in Nederland zijn geboren, dus derde generatie, schatting CBS). Deze zijn bovendien nog erg jong (gemiddelde leeftijd elf jaar), waardoor de kans niet erg groot is dat deze in grote getale in televisieprogramma's verschijnen. De etniciteit van de mensen in beeld geeft dus een indicatie van de hoeveelheid niet-westerse allochtonen die wij in beeld brengen.

Tabel 2.5. Bevolking in Nederland in 2010

	n	%
Man	8.203.476	49,5%
Vrouw	8.371.513	50,5%
Totaal	16.574.989	100,0%
0-19 jaar	3.928.334	23,7%
20-34 jaar	3.011.823	18,2%
35-49 jaar	3.766.286	22,7%
50+	5.868.546	35,4%
Westers allochtoon	1.501.309	9,1%
Niet-westers allochtoon	1.858.294	11,2%
Totaal allochtoon	3.359.603	20,3%

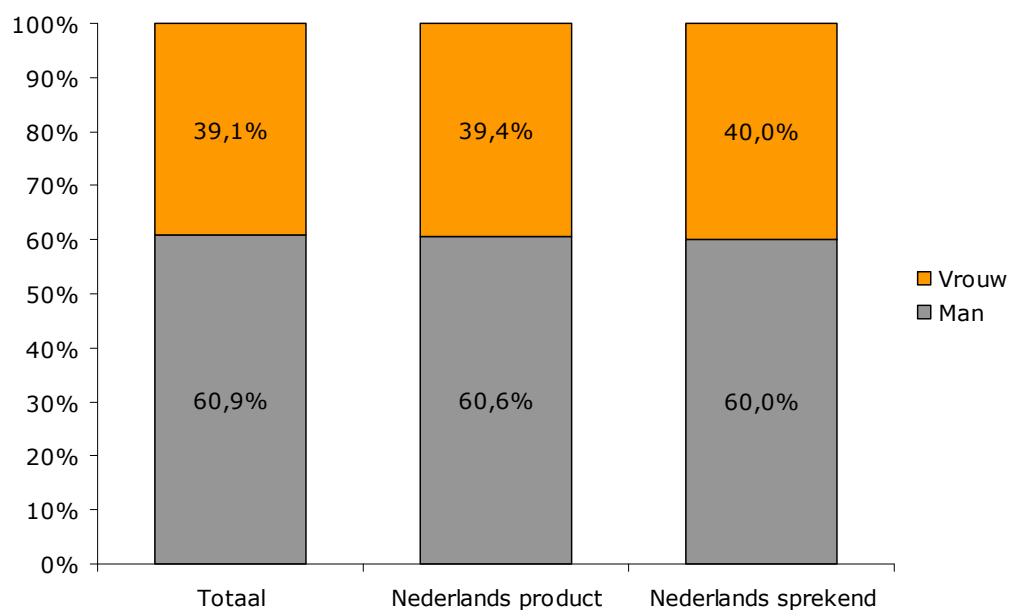
Bron: CBS Statline, 2010

3 Algemene kenmerken

3.1 Geslacht

Over het geheel genomen zijn er op de Nederlandse televisie meer mannen dan vrouwen te zien. Van iedereen die sprekend in beeld komt is 60,9% man en 39,1% vrouw. In Nederlandse programma's zijn naar verhouding iets meer vrouwen te zien, maar dit verschil is minimaal, 39,4% van alle personen in Nederlandse programma's is vrouw. Wanneer we alleen kijken naar personen die Nederlands spreken, zien we dat daar nog iets meer vrouwen voorkomen, 40,0%.

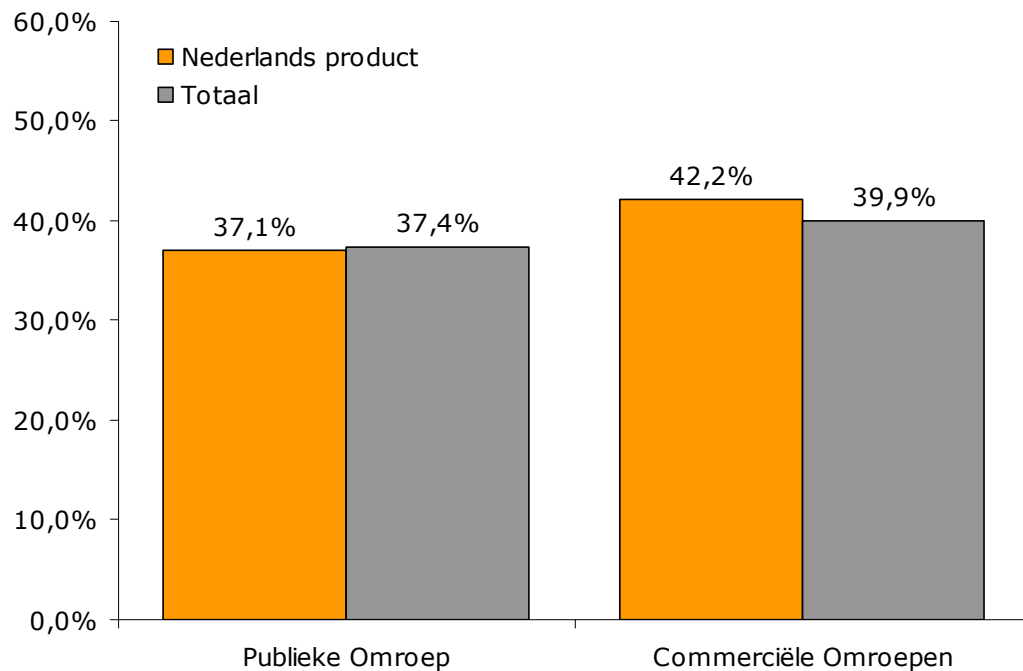
Grafiek 3.1. Man-vrouwverhouding in totale aanbod op de Nederlandse televisie.

In het Nederlands product van de commerciële zenders komen naar verhouding meer vrouwen voor dan bij de Publieke Omroep. Bij de commerciële omroepen is 42,2% van de personen in beeld vrouw, terwijl dit bij de Publieke Omroep 37,1% is (Grafiek 3.2). Wat verder opvalt is dat het aandeel van vrouwen in buitenlandse programma's bij commerciële zenders lager is dan in Nederlandse programma's. Door het grote aantal buitenlandse programma's op deze zenders valt het totale aandeel van vrouwen ook een stuk lager uit. In de buitenlandse programma's op de Publieke Omroep is het aandeel vrouwen juist iets groter. Door hun kleine aantal heeft dit maar weinig invloed op het

totaal. Van het totale commerciële aanbod is 39,9% vrouw, bij de Publieke Omroep is dit 37,4%.

Grafiek 3.2. Man-vrouwverhouding in Nederlands product bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

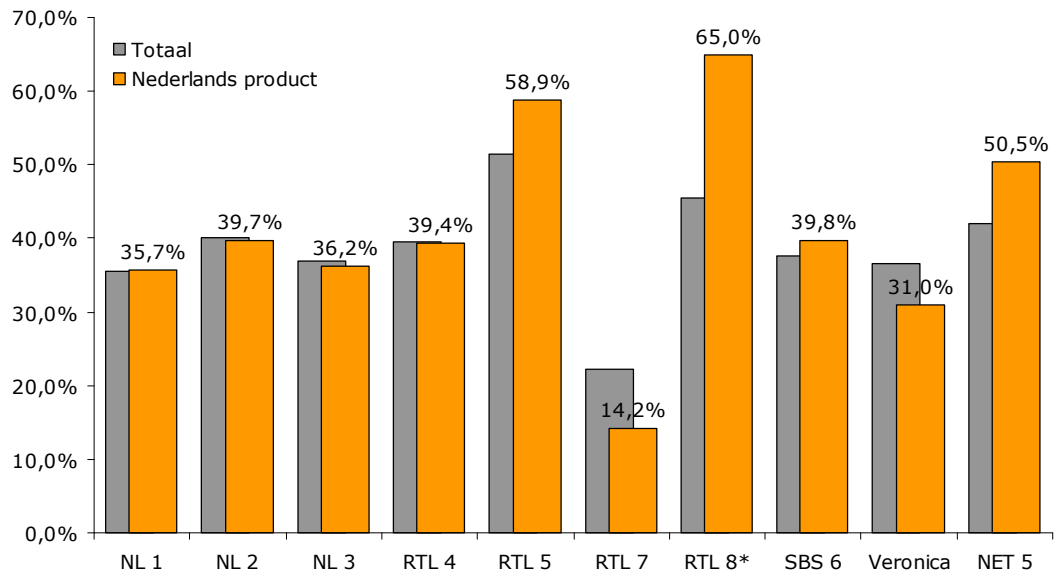

3.1.1 Man-vrouwverhouding per zender

Wanneer we kijken naar de man-vrouwverhouding in het Nederlands product per zender, zien we dat op RTL 5 de meeste vrouwen in beeld komen (Grafiek 3.3). Op RTL 5 is 58,9% van de personen in Nederlandse programma's vrouw. Samen met NET 5 is dit de enige zender waar vrouwen een meerderheid vormen. Bij NET 5 is de man-vrouwverhouding het meest in evenwicht. Op RTL 8 komen ook meer vrouwen in beeld, maar hier zijn te weinig waarnemingen om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Op RTL 7 zijn de minste vrouwen te zien, slechts 14,2% van personen in beeld is daar vrouw.

Kijken we naar de publieke zenders dan zien we dat Nederland 2 met 39,7% vrouwen relatief de meeste vrouwen in beeld brengt en Nederland 1 met 35,7% de minste. De verschillen tussen de publieke zenders onderling zijn echter niet al te groot.

Grafiek 3.3. Aandeel vrouwen per zender in Nederlands product en totaal.

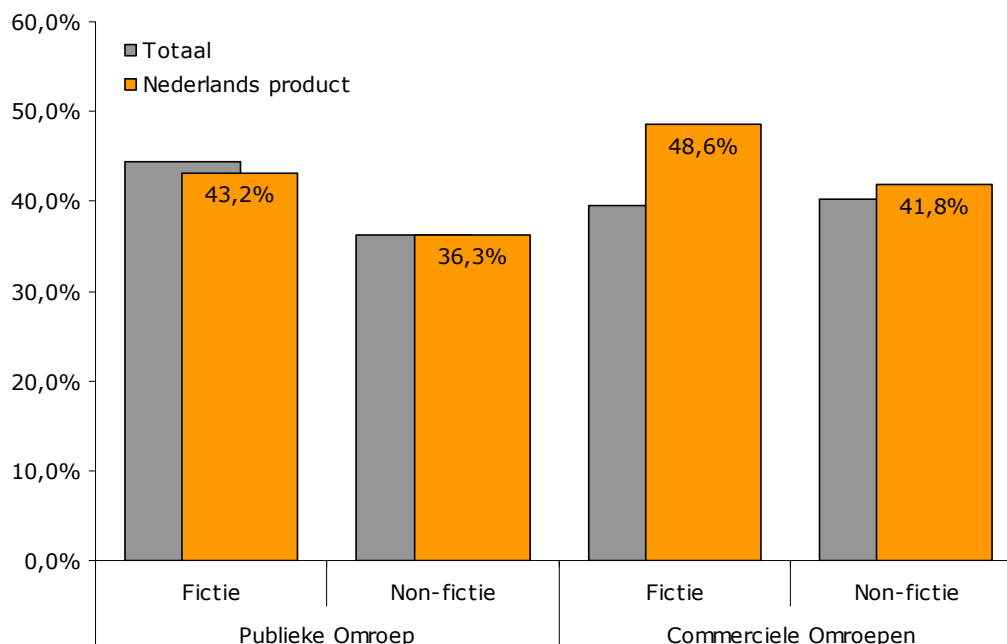
* Let op! Weinig waarnemingen in Nederlands product.

3.1.2 Man-vrouwverhouding in fictie en non-fictie

De man-vrouwverhouding is iets beter in fictieprogramma's dan in non-fictieprogramma's, al is de verhouding in beiden gevallen scheef verdeeld (Grafiek 3.4). Voor zowel de Publieke Omroep als de commerciële omroepen geldt dat er in Nederlandse fictie meer vrouwen te zien zijn dan in Nederlandse non-fictie. In de Nederlandse fictie op de commerciële zenders zijn bovendien meer vrouwen te zien dan in de buitenlandse fictie die zij uitzenden. Omdat de commerciële omroepen meer fictie uitzenden dan de Publieke Omroep, is ook de totale man-vrouwverhouding beter in evenwicht.

Het feit dat in fictieprogramma's meer vrouwen te vinden zijn is wellicht te verklaren door de manier waarop deze programma's gemaakt worden. Doordat er voor fictieprogramma's vooraf verhaallijnen worden ontwikkeld en gecast wordt, kan er beter gelet worden op de man-vrouwverhouding dan in programma's die zich richten op de actualiteit.

Grafiek 3.4. Aandeel vrouwen fictie en non-fictie programma's.

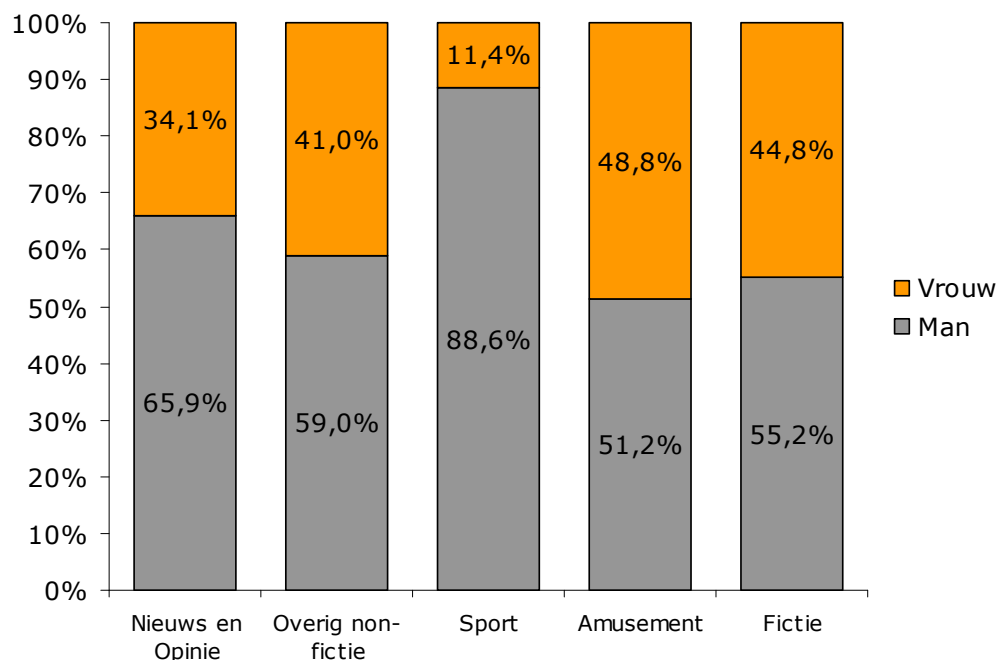

3.1.3 Man-vrouwverhouding per genre

In sportprogramma's zijn duidelijk de minste vrouwen te zien, terwijl de man-vrouwverhouding bij amusementprogramma's bijna gelijk is (Grafiek 3.5). We zagen net ook al dat in fictie relatief meer vrouwen voorkomen. Bij nieuws- en opinieprogramma's komen relatief weinig vrouwen in beeld. Ongeveer een derde van de sprekende mensen in beeld is daar vrouw. In overige non-fictie programma's is 41,0% vrouw.

Hoewel er verschillen zijn in het aandeel van vrouwen in de verschillende genres bij de Publieke Omroep en de commerciële omroepen, is er ook een overeenkomst: het valt vooral op dat vrouwen in dezelfde genres minder vertegenwoordigd zijn (Tabel 3.1). Bij sportprogramma's op de Publieke Omroep zijn weliswaar iets meer vrouwen te zien, maar het percentage vrouwen is in beide gevallen erg laag. Ook in nieuws- en opinieprogramma's zien we in beide gevallen weinig vrouwen. In amusement en fictie zien we meer vrouwen en dit is met name het geval op de commerciële zenders.

Grafiek 3.5. Man-vrouwverhouding per genre in Nederlandse programma's.

Tabel 3.1. Man-vrouwverhouding per genre bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen in Nederlands product.

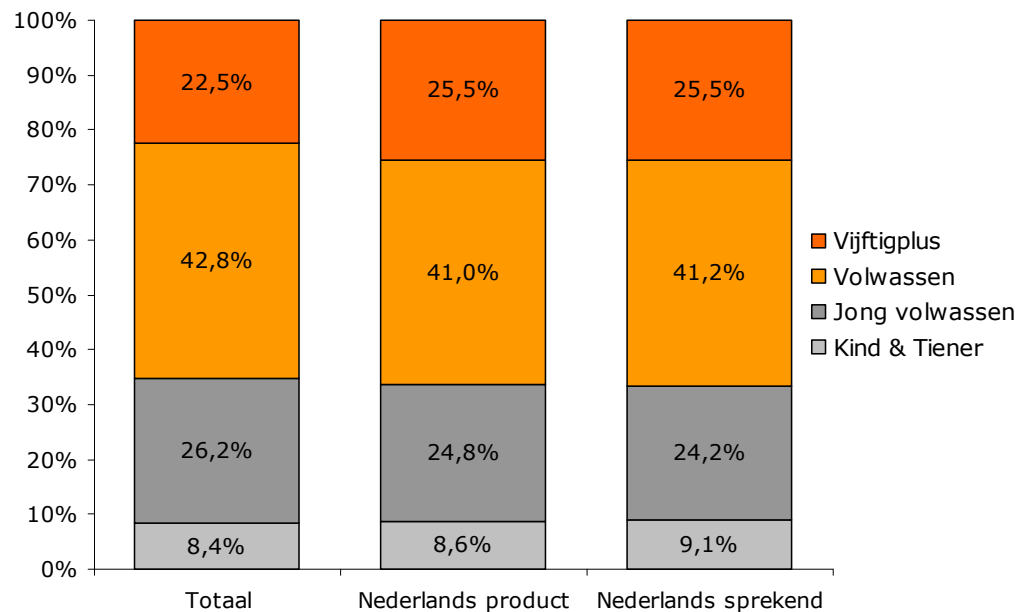
		Nieuws en Opinie	Overig non-fictie	Sport	Amusement	Fictie
Publieke Omroep	Man	66,4%	60,1%	87,1%	56,1%	56,8%
	Vrouw	33,6%	39,9%	12,9%	43,9%	43,2%
Commerciële Omroepen	Man	65,2%	57,2%	91,9%	49,5%	51,4%
	Vrouw	34,8%	42,8%	8,1%	50,5%	48,6%

3.2 Leeftijd

Van alle sprekende personen op de Nederlandse televisie is het grootste gedeelte volwassen. Dit geldt voor het totale aanbod, maar ook als we alleen kijken naar Nederlandse programma's of Nederlands sprekende personen. Kinderen en tieners zijn het minst te zien. Dat is niet heel verwonderlijk, aangezien we in de monitor met name de volwassenprogrammering hebben geanalyseerd. Buitenlandse programma's hebben

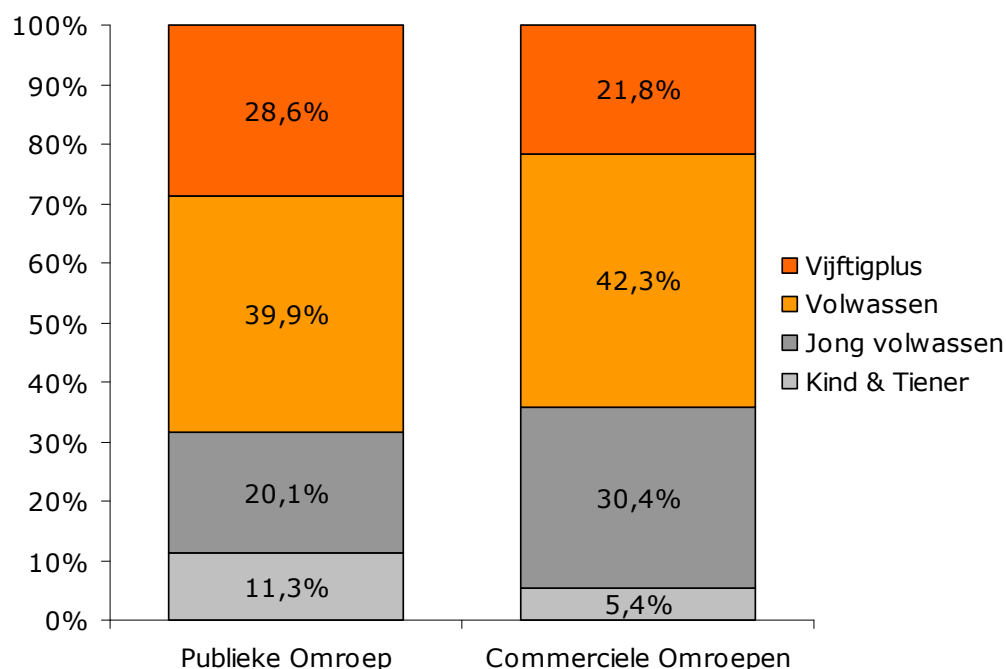
een iets jonger profiel. In deze programma's zijn naar verhouding meer volwassenen en jongvolwassenen te zien en vooral minder vijftigplussers.

Grafiek 3.6. Verdeling leeftijdsgroepen in totale aanbod, Nederlands product en Nederlands sprekend.

Als we kijken naar de leeftijdsverdeling bij de Publieke Omroep en de commerciële omroepen, zien we dat die laatste een jonger profiel hebben dan de Publieke Omroep (Grafiek 3.7). De grootste verschillen zien we bij het percentage jongvolwassenen en vijftigplussers. Jongvolwassenen vormen een veel grotere groep op de commerciële zenders dan op de publieke, terwijl vijftigplussers juist een stuk minder te zien zijn. Kinderen en tieners zien we meer bij de Publieke Omroep, maar dit komt vooral omdat een deel van de jeugdprogrammering in het gemeten tijdvak viel.

Grafiek 3.7. Aandeel leeftijdsgroepen in Nederlands product bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

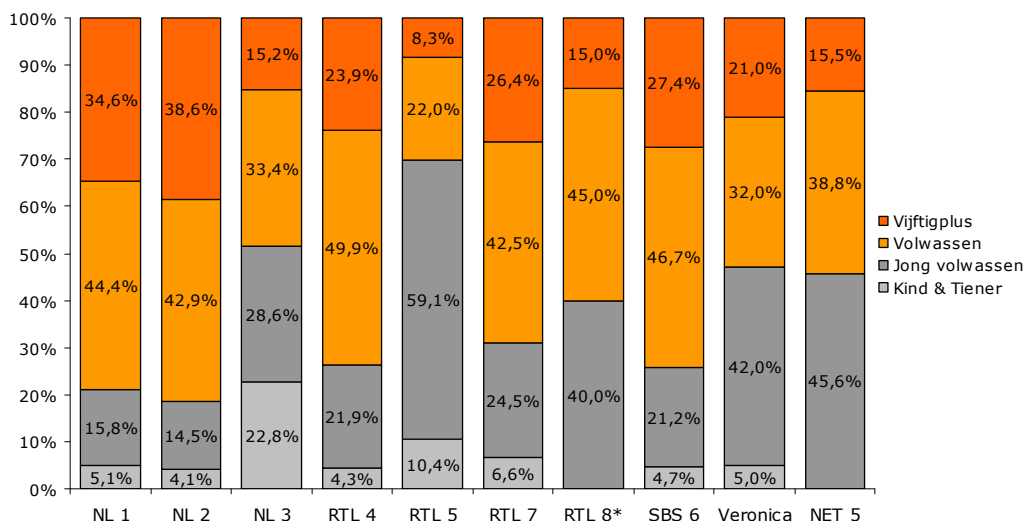
3.2.1 Leeftijdsgroepen per zender

Voor bijna elke zender geldt dat volwassenen het meest in beeld zijn (Grafiek 3.8). Alleen bij RTL 5 wordt de groep jongvolwassenen het meest in beeld gebracht. Deze zender heeft samen met Nederland 3 het jongste profiel. Bij Nederland 3 zien we de meeste kinderen en tiener doordat hier ook jeugdprogrammering is gemeten. Wanneer we deze programma's buiten beschouwing laten heeft Nederland 3 echter nog steeds een jonger profiel dan andere zenders. Ook Veronica en Net 5 brengen relatief meer jonge mensen in beeld dan de andere zenders.

Nederland 1 en 2 hebben de oudste profielen van alle zenders. Hier zijn relatief veel volwassenen en vijftigplussers te zien. Ook de grote commerciële familie-zenders RTL 4 en SBS 6 brengen relatief meer oudere mensen in beeld dan andere zenders.

Als we alleen kijken naar het totale aanbod zien we dat zenders met een jong profiel in hun Nederlandse aanbod echter ook een jong profiel hebben in hun buitenlandse programma's.

Grafiek 3.8. Leeftijdverdeling per zender in Nederlands product.

3.2.2 Leeftijdsgroepen in fictie en non-fictie

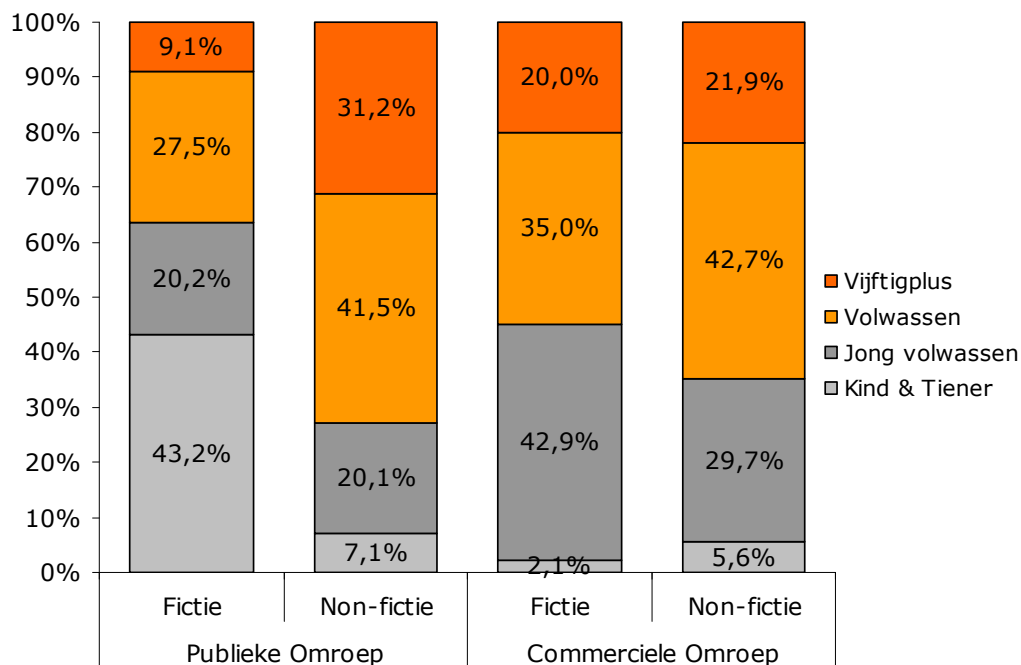
In fictie zijn meer jonge mensen te zien dan in non-fictie. Dit geldt zowel voor de Publieke Omroep als voor de commerciële omroepen (Grafiek 3.9). Bij de Publieke Omroep kan dit verklaard worden doordat de dagelijkse fictie zich met name op jongeren richt. Als we kijken naar de non-fictie zien we dat op de publieke netten vooral meer vijftigplussers te zien zijn en minder jongvolwassenen dan op de commerciële zenders.

3.2.3 Leeftijdsgroepen per genre

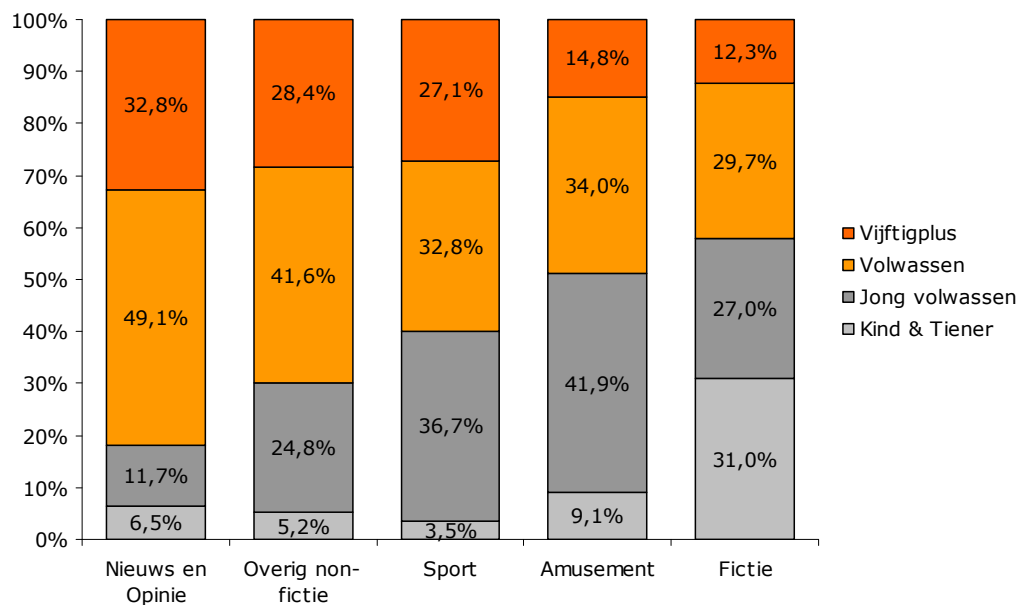
Er zijn grote verschillen in de leeftijdsverdeling per genre. We zagen net al dat in fictie relatief meer jongere mensen voorkomen dan in non-fictie, maar ook binnen non-fictie zijn de verschillen groot (Grafiek 3.10). Vooral nieuws- en opinieprogramma's hebben een ouder profiel. In deze programma's is meer dan 80% volwassen of vijftigplus. Dit is zowel het geval bij de Publieke Omroep, als bij de commerciële omroepen. Ook de overige non-fictie heeft een ouder profiel, hier valt meer dan 70% in de categorie volwassen of vijftigplus, alhoewel in dit genre bij de commerciële omroepen iets meer jonge mensen in beeld komen dan bij de Publieke Omroep.

In sportprogramma's zien we meer jonge mensen, vooral bij de Publieke Omroep. Amusement programma's laten nog meer jonge mensen zien. Hier zijn de jongvolwassenen duidelijk de grootste groep, zowel op publieke als op commerciële zenders.

Grafiek 3.9. Leeftijdsverdeling Nederlandse fictie en non-fictie.

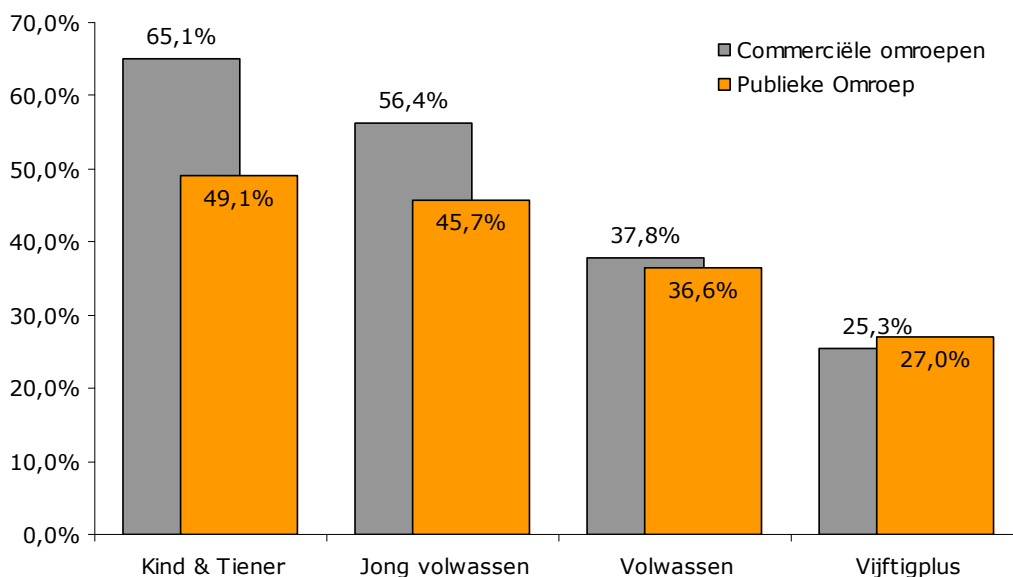
Grafiek 3.10. Leeftijdsverdeling per genre in Nederlands product.

3.2.4 Man-vrouwverhouding per leeftijdsgroep

Als we kijken naar de man-vrouwverhouding over verschillende leeftijdsgroepen, dan zien we dat naarmate de mensen in beeld ouder worden er minder vrouwen te zien zijn. Dit geldt zowel voor de Publieke Omroep als de commerciële omroepen en zowel voor het Nederlands als buitenlands product. In Grafiek 3.11 zien we dat onder de jongste leeftijden het aandeel van jongens en meisjes bij de Publieke Omroep bijna gelijk is, terwijl op de commerciële zenders zelfs iets meer meisjes te zien zijn. Bij volwassenen is het aandeel van vrouwen al veel kleiner en bij vijftigplussers is nog ongeveer een kwart vrouw.

Grafiek 3.11. Man-vrouwverhouding per leeftijdsgroep in Nederlands product.

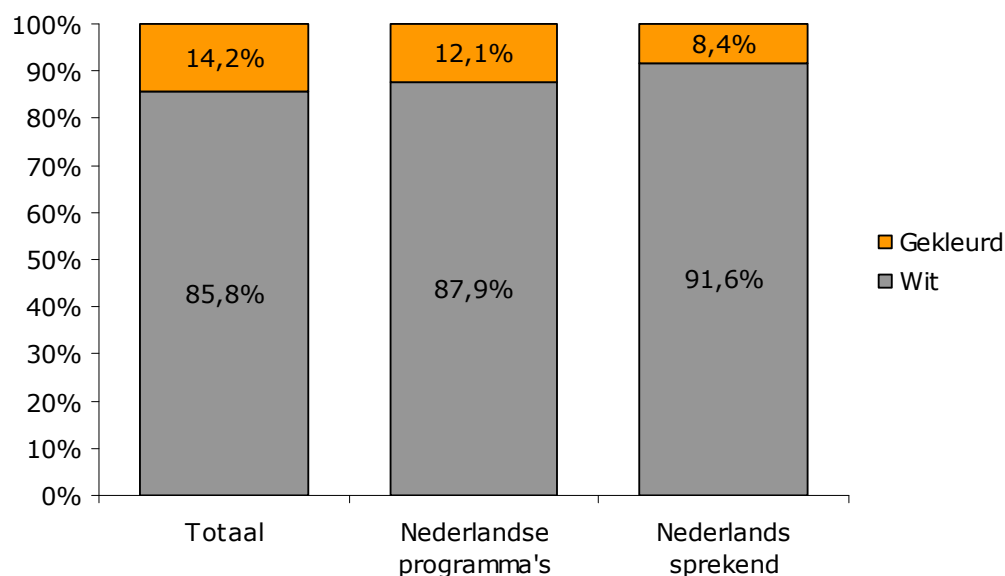

3.3 Kleur

Van alle mensen die sprekend in beeld komen op de Nederlandse televisie is 14,2% gekleurd, 85,8% is wit (zie Grafiek 3.12). Als we alleen kijken naar Nederlandse programma's zien we dat daar minder kleur in voorkomt. Hier is 12,1% gekleurd. Programma's uit het buitenland brengen dus meer kleur in beeld dan Nederlandse programma's.

Wanneer we binnen die Nederlandse programma's ook nog eens alleen kijken naar de mensen die Nederlands spreken, zien we dat 8,4% van hen gekleurd is. Een goed deel van de gekleurde mensen op de Nederlandse televisie is dus niet zozeer allochtoon, maar buitenlander.

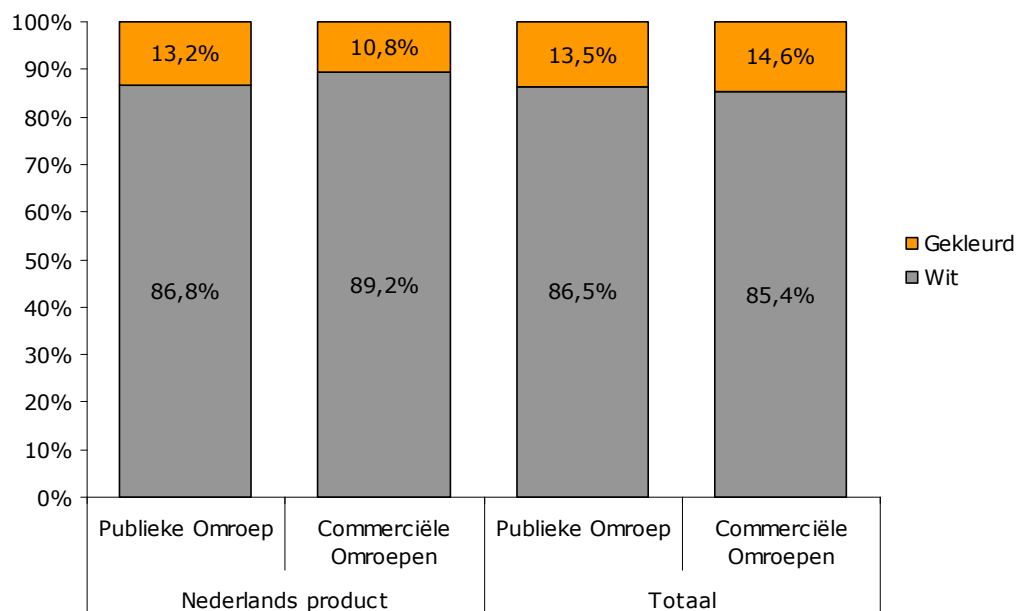
Grafiek 3.12. Kleur op de Nederlandse televisie.

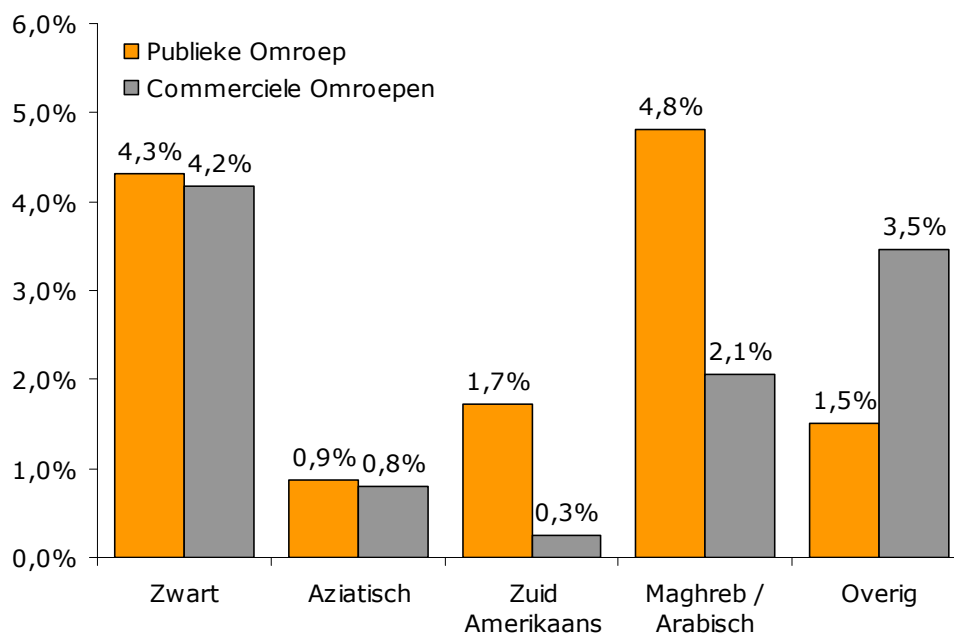
In het totale aanbod brengen de commerciële omroepen iets meer kleur in beeld dan de Publieke Omroep (Grafiek 3.13). Het verschil is echter erg klein, van de sprekende mensen in beeld is bij de commerciële omroepen 14,6% gekleurd tegenover 13,5% bij de Publieke Omroep. Wanneer we echter alleen kijken naar de Nederlandse programma's die worden uitgezonden, zien we dat er op Publieke Omroep meer kleur in beeld wordt gebracht dan bij de commerciële omroepen. Op de publieke zenders is 13,2% gekleurd, tegen 10,8% op de commerciële zenders. Dit wordt veroorzaakt door de grotere hoeveelheid buitenlandse programma's die op de commerciële zenders uitgezonden worden. We zagen hierboven al dat in buitenlandse programma's meer kleur te zien is dan in Nederlandse.

Er zijn ook aanzienlijke verschillen in de specifieke kleurgroepen die in beeld gebracht worden op de publieke en commerciële zenders (Grafiek 3.14). Bij de Publieke Omroep zien we dat de kleurgroepen zwart en Maghrebianaans/Arabisch het meest in beeld worden gebracht. Dit komt enigszins overeen met de aanwezigheid van deze groepen in de Nederlandse samenleving. Samen vormen zij de grootste groepen niet-westerse allochtonen.

Grafiek 3.13. Kleur in het totale aanbod en Nederlands product van de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

Grafiek 3.14. Kleurgroepen in het Nederlands product van de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

Op de commerciële zenders zien we ook relatief veel zwarte mensen, maar de Magrebiaanse/Arabische kleurgroep wordt daar een stuk minder in beeld gebracht. Daarentegen zien we meer mensen bij de commerciële omroep in de categorie overige. Aziaten vormen slechts een kleine groep op televisie en zij zijn in gelijke mate op de publieke en commerciële zenders te zien. Zuid-Amerikanen zien we relatief vaker op de Publieke Omroep.

3.3.1 Kleur per zender

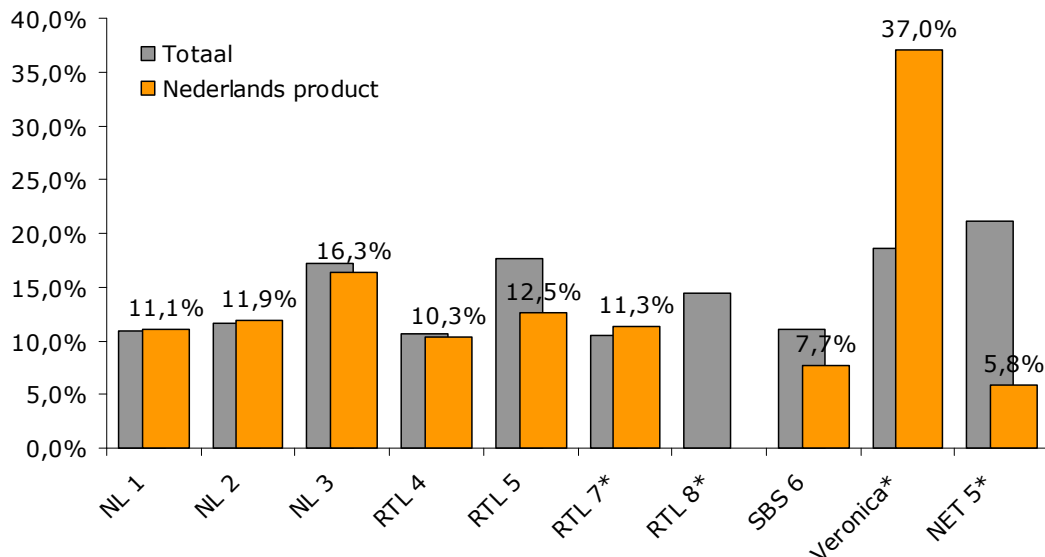
Van de publieke netten brengt Nederland 3 het meeste kleur in beeld. 16,3% van alle mensen in Nederlandse programma's (en 17,2% van het totaal) op Nederland 3 is gekleurd. Daarmee brengt Nederland 3 van alle zenders in haar Nederlandse programmering het meeste kleur in beeld (bij Veronica is het percentage weliswaar hoger, maar dit is op slechts 6 programma's gebaseerd).

Een goed deel van de kleur komt voor in het programma Spangas. De cast van Spangas vormt 16,0% van alle mensen die te zien zijn op Nederland 3 en 31,0% van alle gekleurde mensen. De dagelijks uitgezonden programma's De Wereld Draait Door en Onderweg naar morgen, dragen echter ook in belangrijke mate bij aan de kleur van dit net (met respectievelijk 12,3% 9,9% van alle gekleurde mensen).

In het totale aanbod laat NET 5 het meeste kleur zien, maar dit komt vooral door de buitenlandse programma's die zij uitzenden. Verder valt op dat zenders die zich richten op een jonger publiek, zoals Nederland 3, maar ook RTL5 en Veronica, meer kleur in beeld brengen dan de andere zenders.

Op de grote familie-zenders wordt naar verhouding minder kleur in beeld gebracht dan op de andere zenders. Op Nederland 1 is 11,1% van alle mensen gekleurd, bij RTL4 10,3% en bij SBS worden het minste gekleurde mensen in beeld gebracht 7,7%

Grafiek 3.15. Kleur per zender in Nederlands product en totale aanbod.

*Let op! Beperkt aantal waarnemingen in Nederlands product

3.3.2 Kleur in Nederlandse fictie en non-fictie

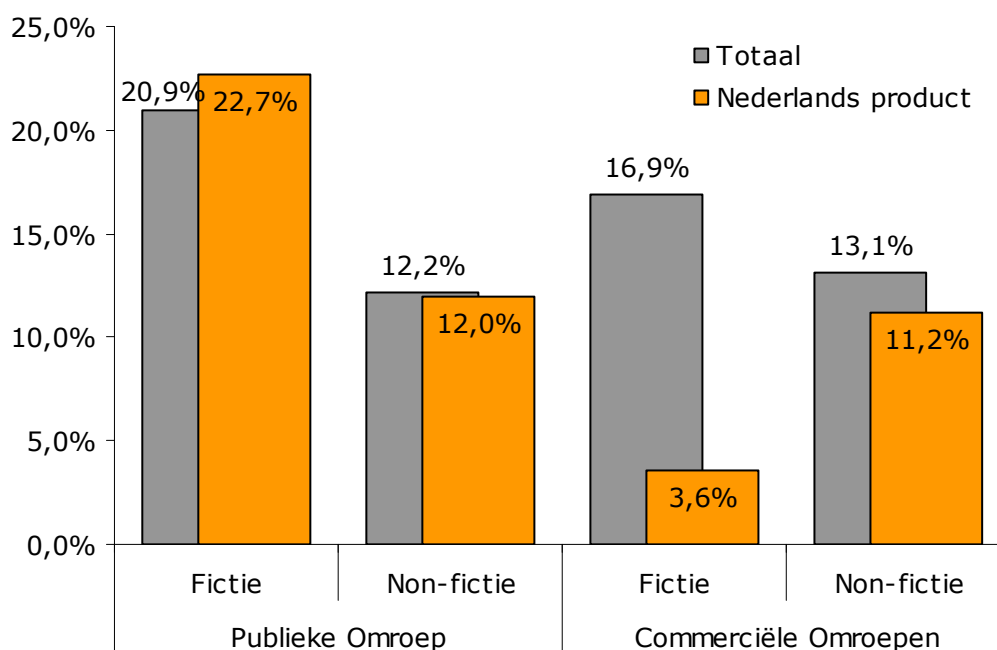
Bij de Nederlandse fictie van de Publieke Omroep is duidelijk de meeste kleur te zien (Grafiek 3.16). Van alle rollen in fictieprogramma's van de Publieke Omroep is 22,7% gekleurd. Dit heeft twee mogelijke oorzaken. Enerzijds richt de fictie die in deze analyse meegenomen is zich op jongeren. We zagen bij de beschrijving van de bevolking, dat onder jongeren een groter deel (niet-westers) allochtoon is, dan onder ouderen. Anderzijds is het in fictie bij uitstek mogelijk een representatief beeld te geven van de bevolking omdat de cast van een serie ruim van te voren wordt samengesteld. Iets wat bij veel non-fictie programma's niet mogelijk is.

Dat dit geen garantie is voor een gemengde cast is zien we terug in de Nederlandse fictie van de commerciële omroepen, waar slechts 3,6% van de personen gekleurd is. Hierbij moet wel aangetekend worden dat dit percentage op een kleiner aantal programma's is gebaseerd. Op de commerciële zenders is wel veel buitenlandse fictie te zien en dit maakt dat het totale aandeel gekleurde mensen in fictie programma's een stuk hoger ligt. We kunnen voorzichtig zeggen dit percentage voor een groot deel bestaat uit Afro-Amerikanen in Amerikaanse series.

Het percentage kleur in de Nederlandse non-fictie programma's van de Publieke Omroep is 12,0%. Bij de commerciële omroepen zien we met 11,2% een bijna vergelijkbaar

aandeel gekleurde personen. Als we ook de buitenlandse non-fictie meetellen komt het percentage uit op 13,1%.

Grafiek 3.16. Kleur in fictie en non-fictie bij Publieke en commerciële omroepen.

3.3.3 Kleur per genre

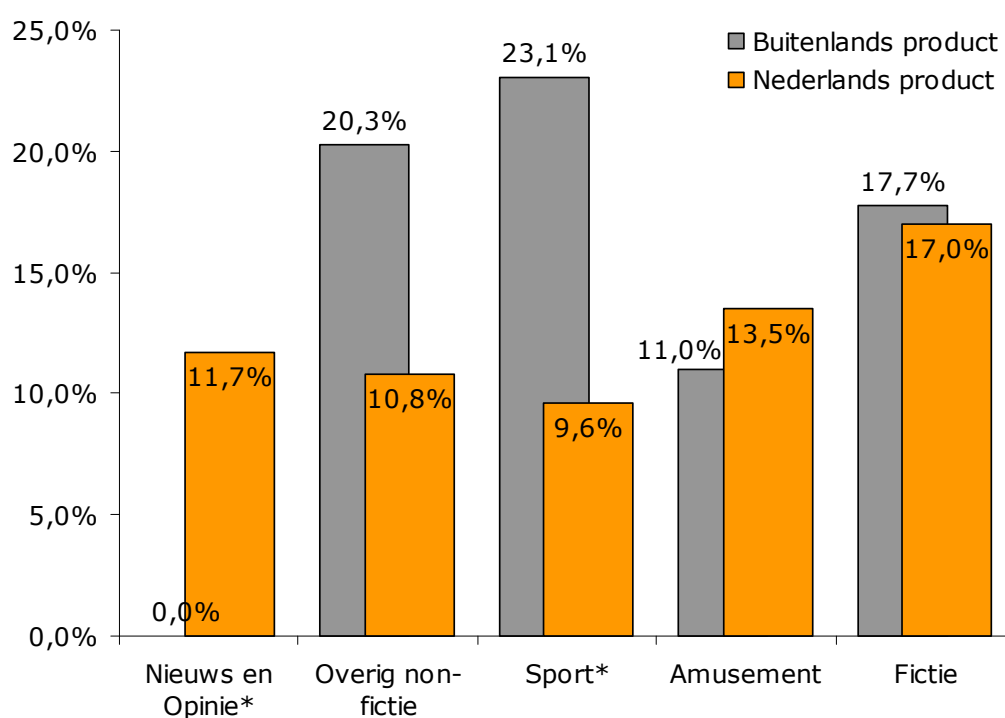
We zagen net dat in fictie over het geheel genomen meer kleur te zien is, dan in non-fictie. Dit geldt zeker voor Nederlands product. Wat betreft buitenlands product zien we dat er ook in overige non-fictie veel kleur is te zien, 20,3% van alle personen is gekleurd. In Nederlandse non-fictie is dit 10,8%. Nederlands amusement laat ook relatief veel kleur zien (13,5%). In sport is de minste kleur te zien, 9,3% van alle personen in sportprogramma's is gekleurd.

Als we kijken naar de verschillen per genre in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen zien we een aantal duidelijke verschillen. De Publieke Omroep laat meer kleur zien in nieuws- en opinieprogramma's. In de publieke nieuws- en opinieprogramma's is 14,8% van de personen gekleurd, tegenover 7,6% bij de commerciële omroepen. Hierbij moet wel aangetekend worden dat een groot deel van de gekleurde mensen geen Nederlands spreekt en dus waarschijnlijk buitenlanders is (Grafiek 3.19). Dit is het geval voor 69,6% van de kleur in nieuws en opinie bij de

Publieke Omroep en 47,2% bij de commerciële omroepen. Dit geldt in mindere mate ook voor de kleur die in overige non-fictie te zien is. Grafiek 3.19 laat dit zien.

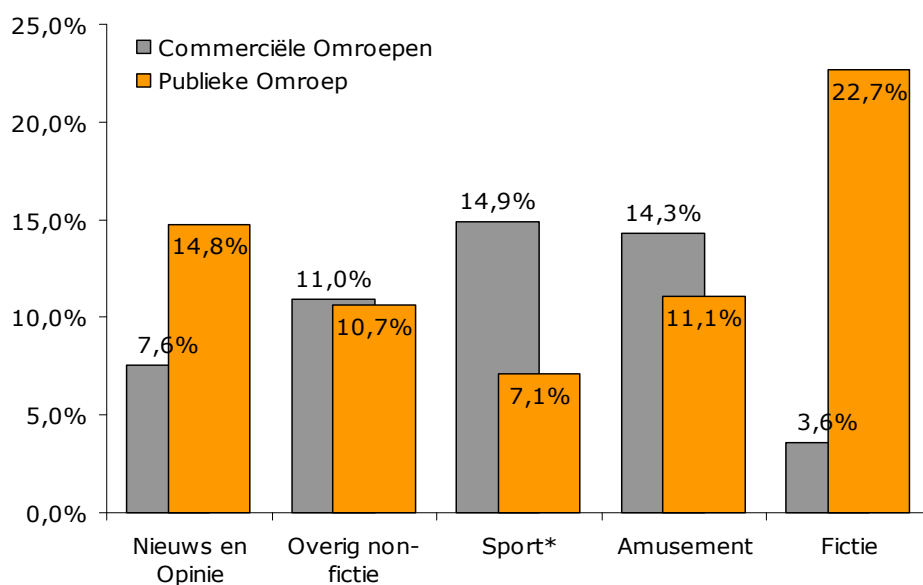
De commerciële omroepen laten meer kleur zien in amusementsprogramma's dan de Publieke Omroep, respectievelijk 14,3% tegen 11,1%. Daarnaast zien we meer kleur in de sportprogramma's van de commerciële omroepen, al betreft het hier een klein aantal waarnemingen. In overige non-fictie komt het percentage tamelijk overeen.

Grafiek 3.17. Kleur per genre in Nederlands aanbod en totaal.

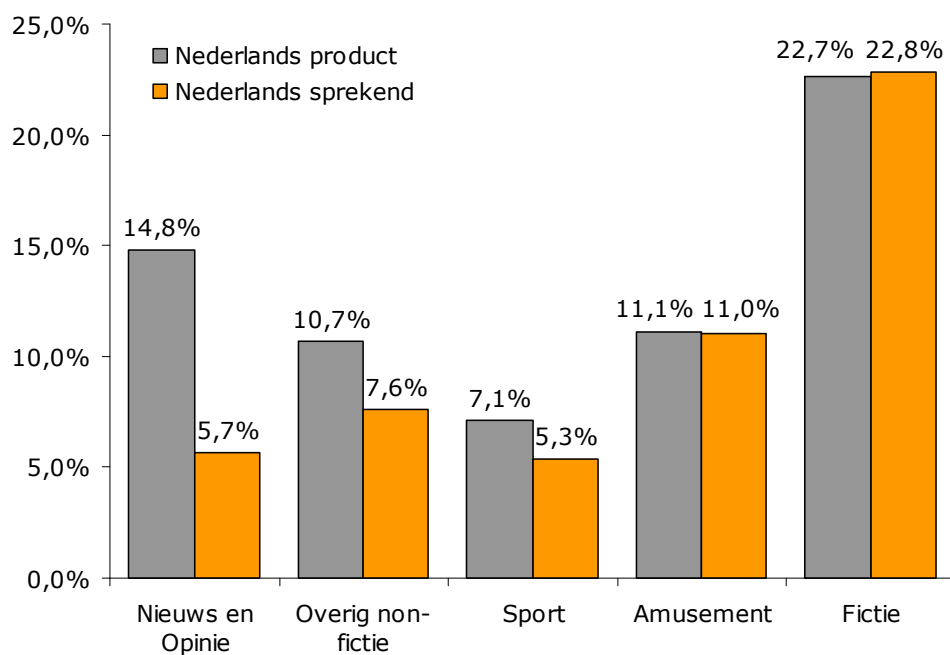
*Let op! Weinig waarnemingen in buitenlands product.

Grafiek 3.18. Kleur per genre in Nederlands aanbod van Publieke en commerciële omroepen.

*Let op! Weinig waarnemingen voor commerciële omroepen.

Grafiek 3.19. Kleur per genre in Nederlandse programma's en onder Nederlands sprekenden bij de Publieke Omroep.

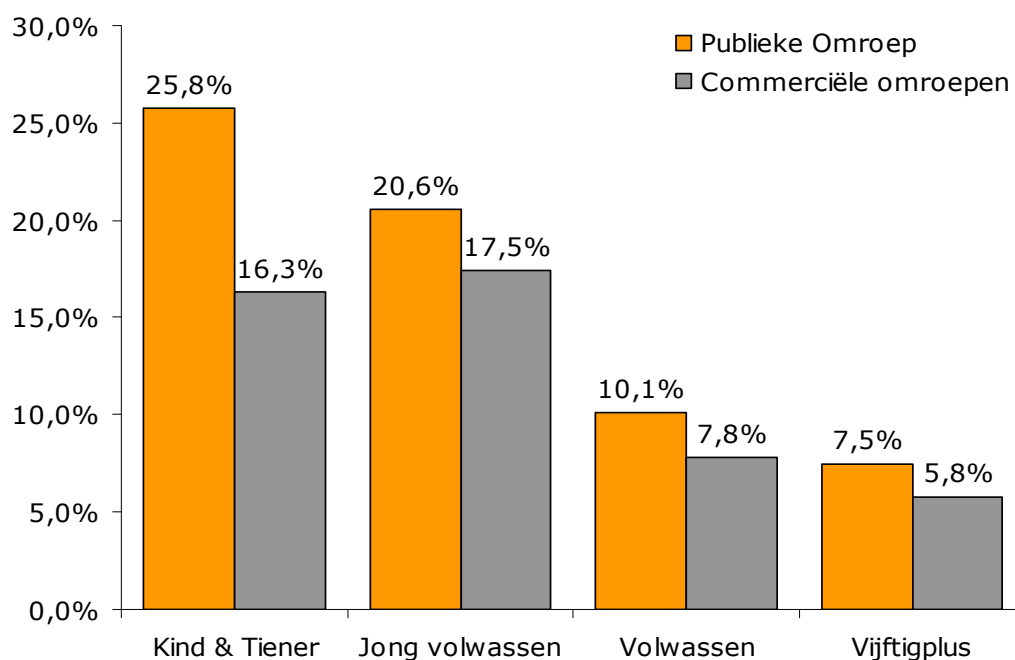

3.3.4 Kleur per leeftijdsgroep

Overeenkomstig met de samenstelling van de Nederlandse bevolking is in de jongste leeftijdsgroepen het meeste kleur te zien (Grafiek 3.20). Zowel bij kinderen en tieners, als bij jongvolwassenen ligt het percentage gekleurde personen bij de Publieke Omroep boven de 20%. Op de commerciële zenders ligt het aandeel van gekleurde personen ook hoger. Hier ligt het net onder de 20%. Bij volwassenen loopt dit percentage sterk terug, tot 10,1% bij de Publieke Omroep en 7,8% op de commerciële omroepen. Onder vijftigplussers zijn het minste gekleurde personen te zien.

Eerder zagen we dat in de Nederlandse programma's volwassenen en vijftigplussers een ruime meerderheid vormen (bijna tweederde van alle mensen op televisie). Het lagere aandeel van gekleurde mensen in deze groepen heeft dus veel invloed op het totaalbeeld.

Grafiek 3.20. Kleur per leeftijdsgroep in Nederlands aanbod van Publieke en commerciële omroepen.

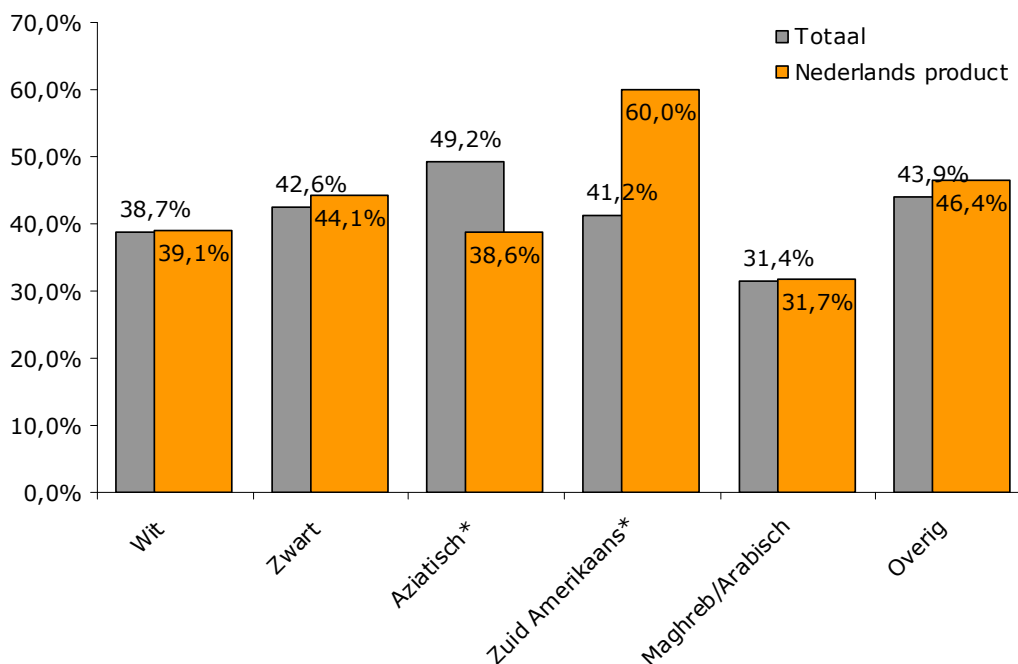

3.3.5 Geslacht en kleur

Onder de meeste kleurgroepen zijn mannen vaker te zien dan vrouwen (Grafiek 3.21). Wel zijn er lichte verschillen in het aandeel dat vrouwen innemen in de verschillende

kleurgroepen. Zo zien we dat onder zwarte mensen er relatief meer vrouwen te zien zijn, 44,1% in Nederlandse programma's. Onder Maghrebijns/Arabisch personen is het aandeel vrouwen juist lager, met 31,7% vrouwen in Nederlandse programma's.

Grafiek 3.21. Vrouwen per kleurgroep in Nederlands product en totaal.

3.4 Gesproken taal

Over het geheel gesproken spreken iets meer mensen op de Nederlandse televisie Nederlands, dan een andere taal (respectievelijk 54,5% tegen 44,4%; zie Tabel 3.2). Een klein deel van de mensen spreekt naast Nederlands nog een andere taal, 1,2%. Er zijn hier echter grote verschillen tussen de Publieke Omroep en de commerciële zenders. Bij de Publieke Omroep spreekt ongeveer een op de zes mensen geen Nederlands, 15,9%. Op de commerciële zenders spreekt de meerderheid van de mensen geen Nederlands, 59,6%.

Dit lage percentage Nederlands sprekenden komt voornamelijk door de grote hoeveelheid buitenlandse fictie die op de commerciële zenders wordt uitgezonden. In fictieprogramma's op de commerciële zender spreekt 93,7% een andere taal dan het Nederlands. In non-fictie programma's is Nederlands wel de meest gesproken taal, 60,7% van de mensen spreekt Nederlands in deze programma's.

Als er een andere taal gesproken wordt dan Nederlands, is dit in verreweg de meeste gevallen een taal die gesproken wordt binnen de Europese Unie. In de meeste gevallen het Engels.

Tabel 3.2. Gesproken taal bij publieke en commerciële omroepen

	Publieke Omroep		Commerciële Omroepen		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Nederlands	2453	82,6%	2193	39,3%	4646	54,4%
Geen Nederlands	471	15,9%	3324	59,6%	3795	44,4%
Nederlands en andere taal	47	1,6%	57	1,0%	104	1,2%
Totaal	2971	100,0%	5574	100,0%	8545	100,0%

3.4.1 Gesproken taal per zender

RTL 8 is de zender met het kleinste aandeel Nederlands sprekende personen, slechts 2,6% van de mensen spreekt op deze zenders Nederlands. Ook op Veronica en Net 5 wordt weinig Nederlands gesproken, respectievelijk 8,6% en 13,5%. We zagen eerder al dat het grootste gedeelte van de programma's op deze zenders uit het buitenland afkomstig is.

Op de publieke zenders wordt het meeste Nederlands gesproken, op alle zenders ligt dit percentage boven de 80%. Ook op de commerciële familie-zenders, RTL 4 en SBS6 wordt relatief veel Nederlands gesproken, respectievelijk 75,3% en 69,4%. Van alle commerciële zenders worden op deze zenders ook de meeste Nederlandse programma's uitgezonden (zie Tabel 2.2).

3.4.2 Welke taal

Als er een andere taal gesproken wordt dan Nederlands, is dit in verreweg de meeste gevallen een taal die gesproken wordt binnen Europa (zie Tabel 3.3). Hoewel we dit niet expliciet gemeten hebben, kunnen we er voorzichtig vanuit gaan dat dit – zeker op de commerciële zenders – met name Engels betreft. Zoals in Tabel 3.3 te zien is, wordt er slecht in enkele gevallen een niet-Europese taal gesproken. Wanneer dit gebeurt, betreft het met name Arabisch, Berber of een Aziatische taal.

Tabel 3.3. Talen gesproken bij publieke en commerciële omroepen.

	Publieke Omroep		Commerciële Omroepen		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Taal gesproken binnen Europa	460	89,8%	3311	98,0%	3771	96,9%
Turks	2	0,4%	1	0,0%	3	0,1%
Arabisch/Berber	15	2,9%	9	0,3%	24	0,6%
Afrikaanse taal	3	0,6%	1	0,0%	4	0,1%
Aziatische taal	13	2,5%	22	0,7%	35	0,9%
Andere taal/onbekend	19	3,7%	35	1,0%	54	1,4%

3.4.3 Buitenlandse tongval

Een klein deel van de Nederlands sprekenden op de Nederlandse televisie doet dit met een buitenlandse tongval (Tabel 3.4). Op de commerciële zenders (5,5%) is dit iets meer dan op de publieke zenders (4,9%), al ontlopen de percentages elkaar nauwelijks. Wanneer we deze cijfers per zender bekijken zien we dat op RTL 7 een opvallend groot deel van de Nederlands sprekenden een buitenlandse tongval heeft. Bij nadere beschouwing blijkt dit voor een groot deel te komen door het programma De Pfaff's, een serie over een Vlaamse familie. Bij de Publieke Omroep heeft Nederland 2 met 7,8% het grootste aandeel mensen met een buitenlandse tongval.

Tabel 3.4. Buitenlandse tongval bij publieke en commerciële omroepen.

	Publieke Omroep		Commerciële Omroepen		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Buitenlandse tongval	122	4,9%	124	5,5%	246	5,2%
Geen buitenlandse tongval	2372	95,1%	2122	94,5%	4494	94,8%

3.5 Godsdienst

Van alle personen die zijn gecodeerd is van 3,1% bekend dat ze een geloof aanhangen of atheïst zijn. Bij de Publieke Omroep is dit voor 4,2% van de personen bekend, bij de commerciële omroepen voor 2,4%. De meeste personen op de Nederlandse televisie waarvan de godsdienst bekend is, zijn Christenen (zie Tabel 3.5). Dit geldt voor zowel

de Publieke Omroep als de commerciële omroepen. De Islam is de tweede meest voorkomende godsdienst.

Tabel 3.5. Aantal gelovigen bij de Publieke Omroep en de commerciële omroepen

	Publieke Omroep	Commerciële omroepen	Totaal
Gelovig	4,2%	2,3%	3,0%
Onbekend	95,8%	97,6%	96,9%
Totaal	2971	5574	8545

3.5.2 Godsdienst per zender

Nederland 2 brengt de meeste gelovige personen in beeld (5,5%) gevolgd door RTL 8 (5,0%). De minste gelovigen zijn in beeld op NET 5 (0,5%). Op zowel Nederland 2 als RTL 8 is het Christendom het meest in beeld. Hoewel maar van 42 personen duidelijk wordt dat zij islamitisch zijn, komt 35,7% van deze mensen op Nederland 3 in beeld.

3.6 Lichamelijke conditie

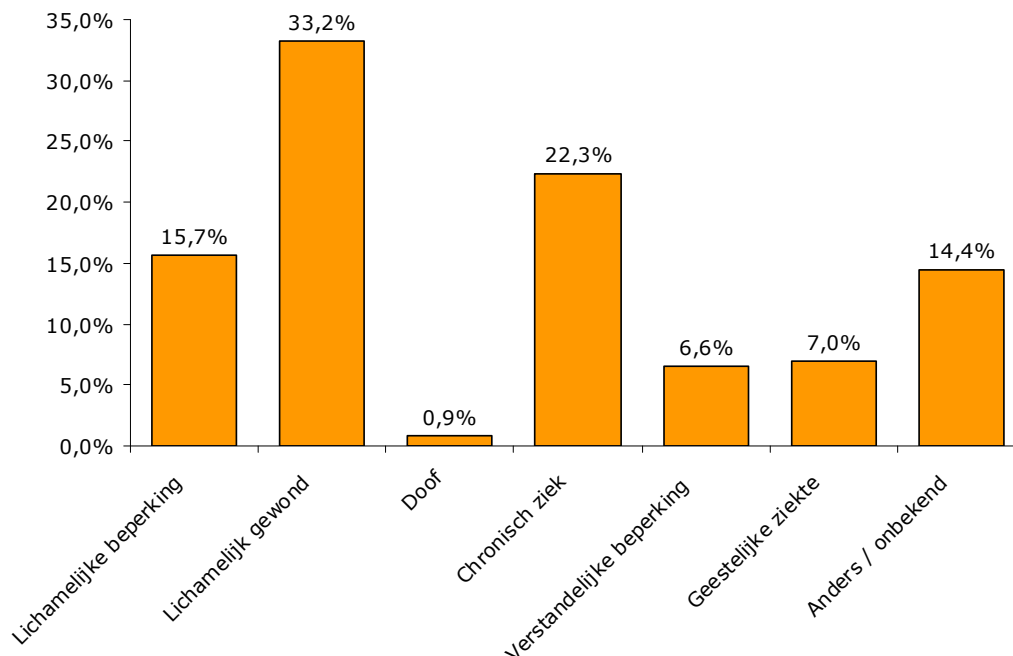
Van de personen op de Nederlandse televisie heeft 2,8% een beperking in zijn of haar functioneren die zichtbaar in beeld wordt gebracht. Dit percentage verschilt slechts licht tussen de Publieke Omroep (2,5%) en de commerciële omroepen (3,0%; Tabel 3.6).

Tabel 3.6. Lichamelijke conditie bij de Publieke Omroep en de commerciële omroepen.

	Publieke Omroep	Commerciële omroepen	Totaal
Waarschijnlijk volstrekt gezond	97,5%	97,0%	97,2%
Functionele beperking	2,5%	3,0%	2,8%
Totaal	2971	5574	8545

Van de personen met een functionele beperking is 33,2% zichtbaar lichamelijk gewond, daarnaast is 22,3% chronisch ziek. Dit zijn bij zowel de Publieke Omroep als de commerciële omroepen de meest voorkomende beperkingen in het functioneren. Een ander opvallend resultaat hier is dat er van alle gecodeerde personen geen enkele blind was en slechts 2 doof of slechthorend (Grafiek 3.22).

Grafiek 3.22. Lichamelijke conditie in totaal aanbod.

3.6.1 Functionele beperking per zender

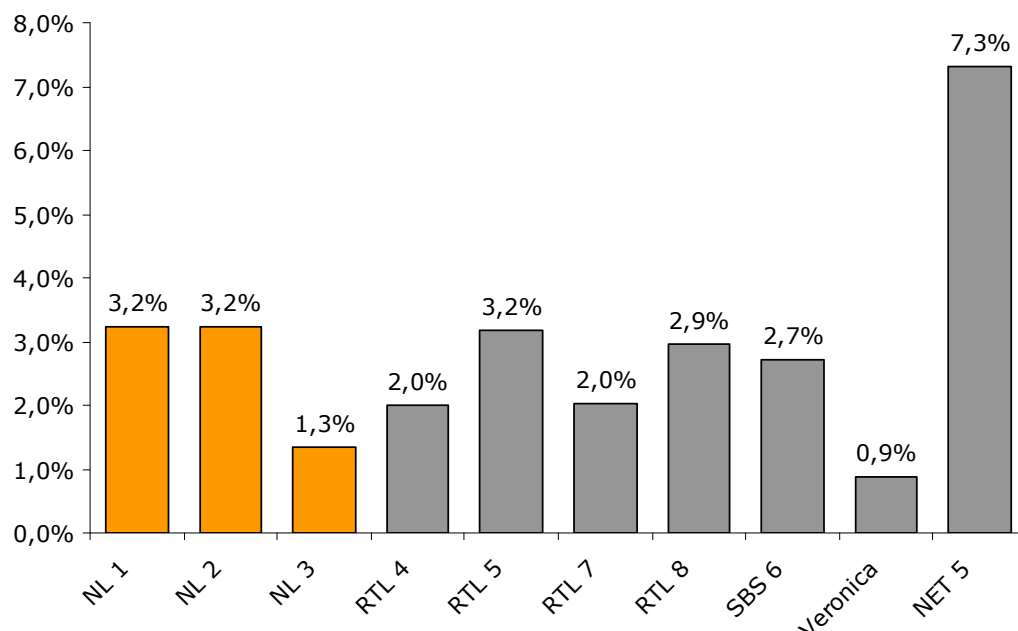
Als er gekeken wordt naar de lichamelijke conditie per zender, valt op dat op NET 5 relatief veel personen met een functionele beperking in beeld brengt (7,3%; Grafiek 3.23). Dit wordt verklaard door het feit dat veel fictie programma's die op deze zender worden uitgezonden zich afspelen op locaties waar veel personen met een functionele beperking voorkomen, zoals ziekenhuizen en plaatsen delict. Voor de rest zijn er slechts kleine verschillen tussen de zenders.

3.7 Seksuele voorkeur

Van 83,8% van de personen op de Nederlandse televisie is de seksuele voorkeur onbekend. Dit hoge percentage wordt veroorzaakt doordat seksuele voorkeur alleen gecodeerd werd als dit expliciet duidelijk werd in een programma, door handeling of gesproken woord.

Van de personen waarbij de seksuele voorkeur wel bekend is, is 96,1% heteroseksueel, 3,1% homoseksueel en 0,8% biseksueel (Tabel 3.7). Er zijn tussen de Publieke Omroep en de commerciële omroepen slechts kleine verschillen. Die worden veroorzaakt doordat er op de commerciële zenders meer fictie uitgezonden wordt. In fictie is de seksuele voorkeur van de karakters vaker duidelijk dan in non-fictie.

Grafiek 3.23. Functionele beperking per zender

Er zijn geen grote verschillen wat betreft de representatie van seksuele voorkeur tussen de Publieke Omroep en de commerciële omroepen. Op de Publieke Omroep zijn relatief meer homoseksuelen te zien, dan op de commerciële zenders.

Wel een opvallend verschil is dat van vrouwen de seksuele voorkeur vaker bekend is (22,6%) dan van mannen (13,1%). Vrouwen worden vaker in een relatie afgebeeld dan mannen.

Tabel 3.7. Seksualiteit bij de publieke en commerciële omroepen

	Publiek		Commercieel		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Onbekend	2606	87,7%	4500	80,7%	7106	83,2%
Heteroseksueel	341	11,5%	1042	18,7%	1383	16,2%
Homoseksueel	20	0,7%	25	0,4%	45	0,5%
Biseksueel	4	0,1%	7	0,1%	11	0,1%

3.8 Conclusies

De man-vrouwverhouding op de Nederlandse televisie is niet in evenwicht. Zowel in het totale aanbod als in het Nederlandse aanbod is de man-vrouwverhouding ongeveer 60-40. Bij de commerciële omroepen is het aandeel van vrouwen hoger dan bij de Publieke

Omroep. Op RTL 5 zien naar verhouding de meeste vrouwen te zien, bij NET 5 is de man-vrouwverhouding het meest in evenwicht. Op de publieke netten zijn op Nederland 2 iets meer vrouwen te zien dan op de andere netten.

In fictieprogramma's zijn zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen meer vrouwen te zien dan in non-fictie. In sport programma's zijn – wellicht niet verrassend – verruit de meeste mannen te zien. Nieuws- en opinieprogramma's brengen ook duidelijk minder vrouwen in beeld, zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen. In amusementsprogramma's zijn relatief meer vrouwen te zien, bij de commerciële omroepen zelfs meer dan mannen.

Volwassenen vormen de grootste leeftijdsgroep op de Nederlandse televisie. Zowel in Nederlands als in buitenlands aanbod vormen zij iets meer dan 40% van alle in beeld gebrachte personen. Daarnaast zijn er ongeveer evenveel jongvolwassenen te zien als vijftigplussers. Ongeveer een kwart van het totaal. Kinderen en tieners komen weinig in beeld.

De commerciële omroepen hebben een duidelijk jonger profiel dan de Publieke Omroep, zij brengen vooral meer jongvolwassenen in beeld en minder vijftigplussers. Van alle zenders heeft RTL5 het jongste profiel, gevolgd door Nederland 3. Nederland 1 en 2 hebben duidelijk een oud profiel. Ook de commerciële familiezoekers RTL 4 en SBS6 laten naar verhouding meer oudere mensen zien.

Mensen in fictieprogramma's zijn jonger dan in non-fictie, vooral bij de Publieke Omroep is het verschil groot. Nieuws- en opinieprogramma's brengen de meeste oudere mensen in beeld, zowel bij de publieke als bij de commerciële omroepen. In sport en amusement vormen jongvolwassenen de grootste groep.

De man-vrouwverhouding is sterk afhankelijk van de leeftijd: waar onder jongvolwassenen nog iets meer vrouwen te zien zijn dan mannen, is van de vijftigplussers nog maar een kwart vrouw.

Van alle mensen die sprekend in beeld komen op de Nederlandse televisie is 14,2% gekleurd, 85,8% is wit. In Nederlandse programma's komt minder kleur voor, 12,1%. Wanneer we alleen kijken naar de mensen die Nederlands spreken, zien we dat 8,4% gekleurd is. Een deel van de gekleurde mensen op de Nederlandse televisie is dus niet zozeer allochtoon, maar buitenlander.

Over het geheel is er op de commerciële zenders meer kleur te zien dan bij de Publieke Omroep. Dit komt echter vooral door de buitenlandse programma's die de commerciële zenders uitzenden. Als we alleen kijken naar Nederlandse programma's doet de Publieke Omroep het duidelijk beter. Er is bovendien meer evenwicht in de kleurgroepen die in beeld gebracht worden bij de Publieke Omroep. De kleurgroepen die in beeld gebracht worden bij de Publieke Omroep komen overeen met de grootste groepen allochtonen in de Nederlandse samenleving. Bij de commerciële omroepen zien we vooral minder mensen van Maghrebijns/Arabische afkomst.

Van alle zenders laat Nederland 3 het meeste kleur zien. Ook op andere zenders die zich richten op een jongere doelgroep, zoals RTL 5, Veronica en Net 5 is meer kleur zien. Bij de laatste twee overigens vooral in buitenlands programma's.

In Nederlandse fictie is bij de Publieke Omroep relatief veel kleur te zien, bij de commerciële omroepen juist zeer weinig. Ook in de nieuws- en opinieprogramma's van de Publieke Omroep zien we naar verhouding ook meer kleur, in tegenstelling tot de commerciële omroepen. Gekleurde mensen in nieuws- en opinieprogramma's zijn overigens vaak buitenlanders. In amusementsprogramma's is ook meer kleur te zien, met name bij de commerciële omroepen.

Naast het feit dat er onder jongere mensen meer vrouwen te zien zijn, zien we onder jongere mensen ook meer kleur. Dit komt overeen met de bevolkingssamenstelling van Nederland: van de jongeren is een veel groter deel (niet-westers) allochtoon dan van ouderen.

De meeste mensen op de Nederlandse televisie praten Nederlands (54,5%). Dit komt met name door de Publieke Omroep, waar Nederlands veruit de meest gesproken taal (82,6). Op de commerciële zenders spreekt een meerderheid van de personen in beeld een andere Europese taal (meestal Engels).

Andere talen dan het Nederlandse en andere Europese talen worden slechts in enkele gevallen gesproken (1,4%). Het gaat dan meestal om Arabisch, Berber of een Aziatische taal.

Er is op de Nederlandse televisie weinig aandacht voor andere vormen van diversiteit zoals godsdienst, lichamelijke conditie en seksuele voorkeur. Van verreweg de meeste mensen in beeld is niet bekend of zij gelovig zijn (96,9%). Mensen met een functionele beperking komen ook bijna niet in beeld (2,8%). Als er van mensen al duidelijk wordt wat hun seksuele voorkeur is, zijn zij in de meeste gevallen heteroseksueel.

4 Rol in programma

4.1 Fictie

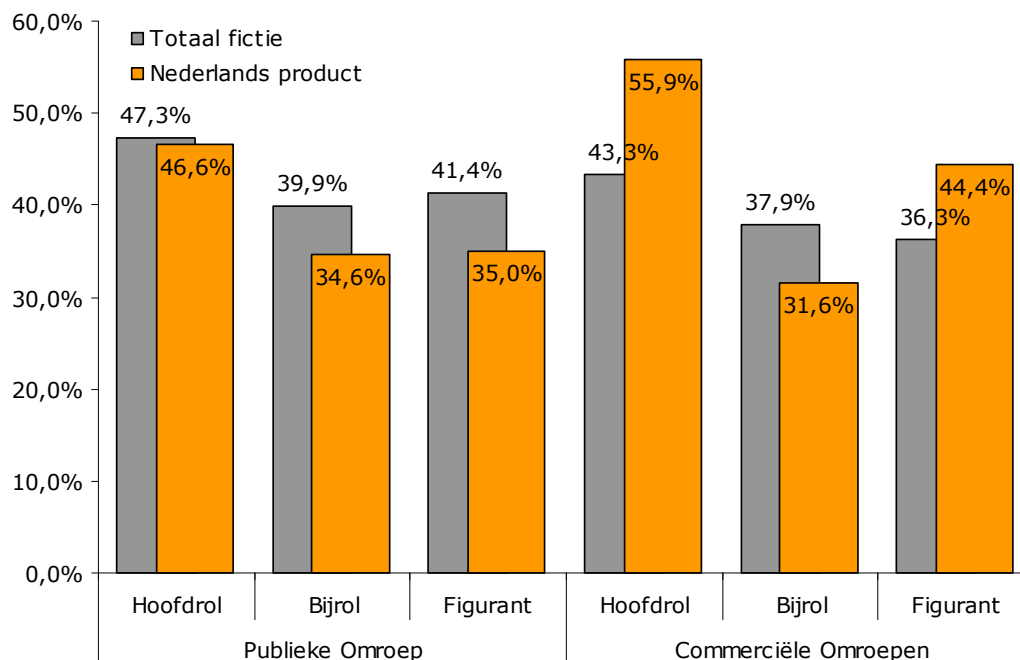
Zoals hierboven reeds beschreven vormden fictieprogramma's 28,4% van het totaal aanbod en 8,6% van het Nederlands product. Van alle personages in fictieprogramma's had 38,8% een hoofdrol, 49,8% een bijrol en 11,5% een rol als sprekende figurant. Opvallend is dat in Nederlandse fictie een relatief groter deel van de personages een dragende rol heeft. Zowel bij de Publieke Omroep als op de commerciële zenders had ongeveer tweederde van de personages een hoofdrol, respectievelijk 69,7% en 66,4%.

4.1.1 Rollen en geslacht

We hebben eerder al geconstateerd dat de man-vrouwverhouding in fictie minder scheef is dan in non-fictie programma's. Als we kijken naar de aanwezigheid van vrouwen in verschillende rollen in Nederlandse producties, valt op dat vooral de hoofdrollen relatief evenwichtig zijn verdeeld onder mannen en vrouwen (Grafiek 4.1). Bij de Publieke Omroep wordt 46,6% van de hoofdrollen door vrouwen ingevuld, bij de commerciële zenders is dit zelfs een meerderheid, 55,9%.

In bijrollen zien we minder vrouwen. In zowel de publieke fictieprogramma's als die op de commerciële zenders is ongeveer een derde van de bijrollen voor vrouwen, 34,6% om 31,6%. Bij de figuranten zien we een wisselend beeld. Bij de Publieke Omroep is het aandeel van vrouwen hier ongeveer even groot als in de bijrollen, 35,0%. In de commerciële Nederlandse fictie komen ook in deze rollen ook relatief meer vrouwen voor, 44,4%.

Grafiek 4.1. Vrouwen en rollen in Nederlandse fictieprogramma's.

4.1.2 Rollen en leeftijd

In fictie komen ook meer jonge mensen aan bod dan in non-fictie programma's. Met name in de hoofdrollen in Nederlandse fictie zien we veel kinderen en tieners, en jongvolwassenen. Op de Publieke Omroep is zelfs meer dan de helft van de hoofdrolspelers kind of tiener, 54,3%. Dit wordt vooral veroorzaakt door de fictieprogramma's op Nederland 3/Z@pp(elin). Op de commerciële zenders vormen jongvolwassenen met 51,6% een meerderheid van de hoofdrolspelers.

Opvallend is dat met name de Nederlandse fictie die wordt uitgezonden een jong profiel heeft. Als we kijken naar het totaal aanbod, zien we dat in buitenlandse fictie volwassenen een groter deel van de rollen bezetten. In Nederlandse fictie zien we volwassenen vooral terug in bijrollen en als figuranten. Vijftigplussers zijn over het geheel minder te zien in fictieprogramma's, zowel op de publieke als op de commerciële zenders en zowel in het Nederlandse als buitenlandse aanbod. Op de commerciële zenders hebben zij wel een iets groter aandeel in de hoofd- en bijrollen dan op de publieke zenders.

Tabel 4.1. Leeftijd en rollen in Nederlandse fictieprogramma's

	Hoofdrol		Bijrol		Figurant	
	Publiek	Commercieel	Publiek	Commercieel	Publiek	Commercieel
Nederlands product						
Kind & Tiener	54,3%	1,1%	18,5%	5,3%	15,0%	0,0%
Jong volwassen	19,8%	51,6%	18,5%	23,7%	35,0%	33,3%
Volwassen	19,4%	33,3%	48,1%	34,2%	35,0%	55,6%
Vijftigplus	6,5%	14,0%	14,8%	36,8%	15,0%	11,1%
Totaal (n)	232	93	81	38	20	9
Totaal						
Kind & Tiener	50,0%	7,2%	12,7%	8,6%	10,3%	7,0%
Jong volwassen	20,8%	36,8%	20,9%	26,1%	37,9%	31,5%
Volwassen	21,2%	44,5%	46,2%	42,9%	37,9%	46,5%
Vijftigplus	8,1%	11,4%	20,3%	22,5%	13,8%	15,0%
Totaal	260	761	158	1155	29	273

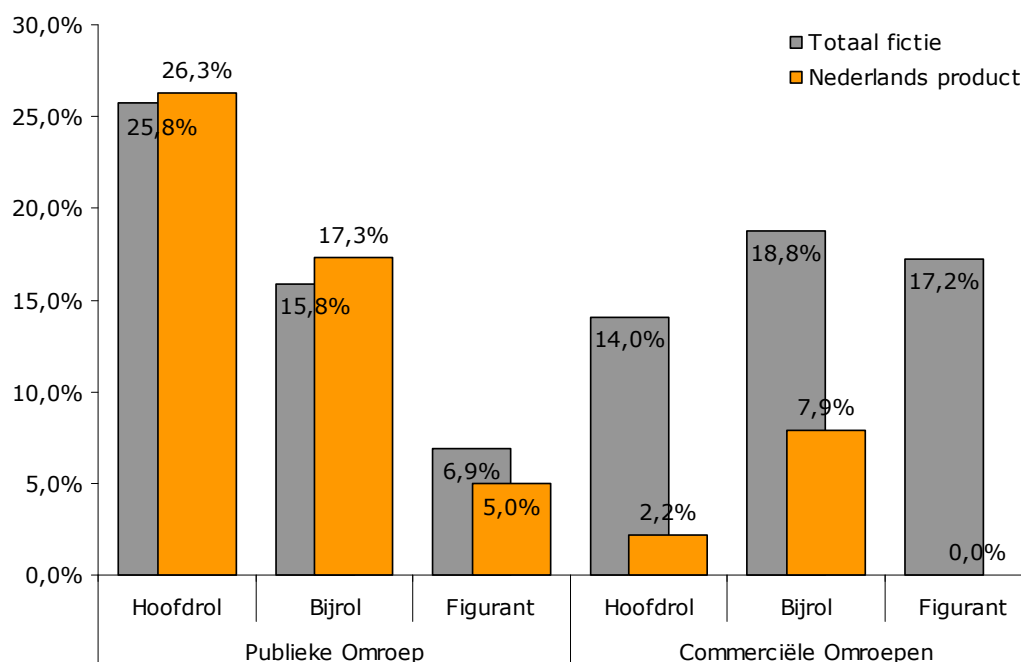
4.1.3 Rollen en kleur

Eerder zagen we dat in de Nederlandse fictie op de Publieke Omroep veel kleur in beeld wordt gebracht. Wanneer we kijken in welke rollen dat gebeurt, zien we dat dit met name in hoofdrollen is (Grafiek 4.2). Meer dan een kwart van de hoofdrollen (26,3%) wordt ingevuld door gekleurde personages. Dit komt voor een deel door de fictieprogramma's van Z@pp (Spangas), maar ook door het programma Onderweg naar morgen. Ook in bijrollen is veel kleur te zien, 17,3%. Onder figuranten is met 5,0% het minste kleur te zien.

Dit beeld is heel anders in de Nederlandse fictie op de commerciële zenders, waar veel minder kleur is te zien. Van de bijrollen is 7,9% gekleurd, van de hoofdrollen is dat 2,2% en er is geen enkele gekleurde figurant in beeld geweest.

Als we kijken naar het totale aanbod aan fictie, zien we weinig verschillen bij de Publieke Omroep. De meeste fictie die hier uitgezonden wordt, is van Nederlandse bodem. Kijken we naar de commerciële zenders, dan zien we dat er juist veel meer kleur te zien is in het totale aanbod. In buitenlandse fictie gaat een veel groter deel van de rollen naar gekleurde personen, waardoor het totale aandeel van deze groep een stuk hoger uitvalt. Dit is met name het geval in bijrollen (18,8%) en onder figuranten (17,2%). Het aandeel gekleurde personages in hoofdrollen (14,0%), ligt iets lager.

Grafiek 4.2. Kleur en rollen in Nederlandse fictieprogramma's.

4.2 Non-fictie

Net als bij fictie, kunnen we ook in non-fictie kijken naar de invulling van verschillende rollen in een programma. Hierbij maken we onderscheid tussen interne en externe programmafuncties. Mensen met een interne programmafunctie horen bij een programma en zijn betrokken bij de totstandkoming van het programma. Presentatoren zijn het duidelijkste voorbeeld van interne programmafuncties, maar ook verslaggevers, correspondenten en assistenten vallen onder deze categorie.

Personen met externe programmafuncties zijn niet betrokken geweest bij de totstandkoming van een programma en/of hebben geen terugkerende rol in het programma. Voorbeelden van externe programmafuncties zijn interviewsubjecten, vox populi en kandidaten.

4.2.1 Interne programmafuncties

In totaal hadden 883 personen een interne programmafunctie. Hiervan waren 714 personen te zien in Nederlandse non-fictie programma's. Ongeveer de helft van alle interne programmafuncties wordt ingevuld door presentatoren. In Nederlandse non-fictie programma's op de Publieke Omroep is dit 50,4%, bij de commerciële omroepen 49,1%. Daarnaast vormen verslaggevers en correspondenten met 23,1% van de interne

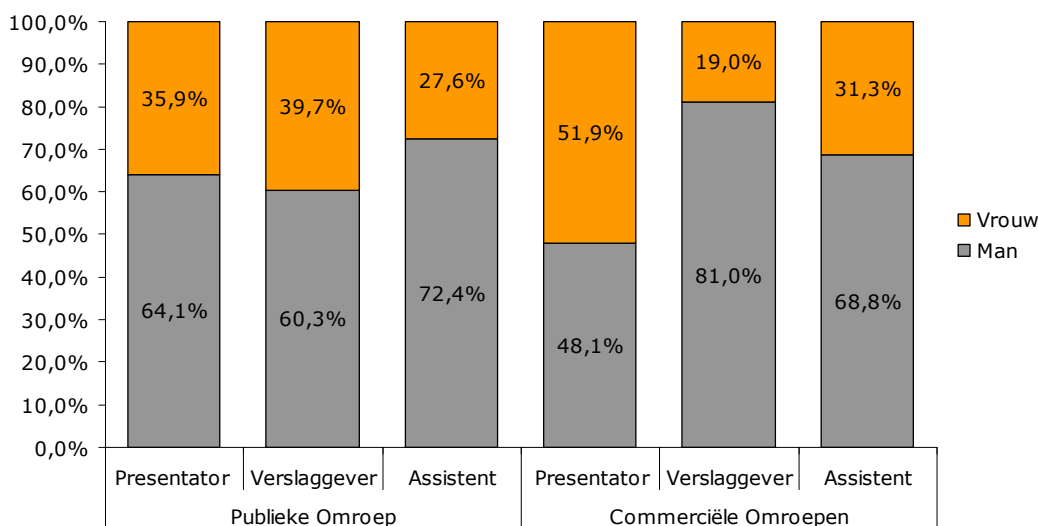
programmafuncties een grote groep bij de Publieke Omroep. Bij de commerciële omroepen is deze categorie met 15,4% iets kleiner. Op de commerciële zenders zijn daarentegen iets meer assistenten en weermannen en -vrouwen te zien.

4.2.2 Interne programmafuncties en geslacht

In niet alle categorieën zijn voldoende mensen gecodeerd om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de man-vrouwverhouding. De categorieën waarvoor dit wel het geval is, staan in Grafiek 4.3. Van alle interne programmafuncties in Nederlandse programma's wordt 34,0% ingevuld door vrouwen.

Als we kijken naar presentatoren, zien dat op de Publieke Omroep ongeveer een derde van de presentatoren vrouw is (35,9%). Bij de commerciële omroepen is de man-vrouwverhouding meer in evenwicht, vrouwen vormen daar zelfs een kleine meerderheid van de presentatoren (51,9%). Onder de verslaggevers en correspondenten is dat beeld omgekeerd. Op de commerciële zenders is nog niet een van de vijf (19,0%) van de verslaggevers vrouw. Bij de Publieke Omroep is dat naar verhouding twee keer zoveel (39,7%). Assistenten zijn in meerderheid mannen, zowel op de publieke (72,4%), als commerciële zenders (68,8%).

Grafiek 4.3. Vrouwen in interne programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

4.2.3 Interne programmafuncties en leeftijd

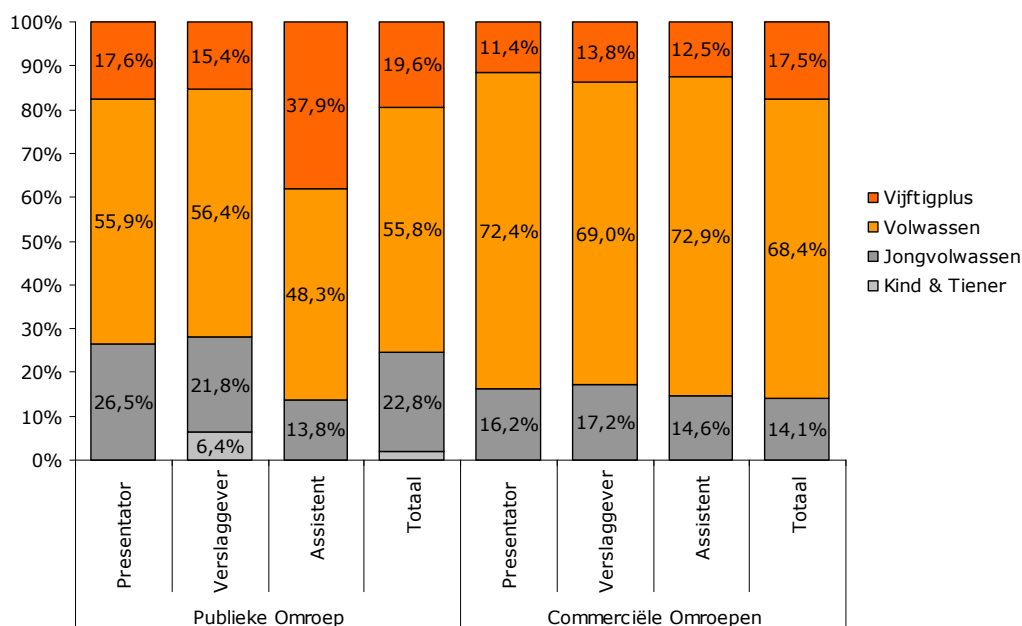
Non-fictie programma's hebben in beeld een ouder profiel dan fictieprogramma's. Bij de beschrijving van de algemene kenmerken, zagen we dat in Nederlandse non-fictie 20,1% van de personen jongvolwassen is bij de Publieke Omroep en 29,7% bij de

commerciële omroepen. Als we naar de interne programmafuncties kijken zien we dat het aandeel van jonge mensen in veel functies nog iets lager ligt (Grafiek 4.4).

In totaal wordt 22,8% van de interne functies bij de Publieke Omroep ingekleed door jongvolwassenen en 14,1% bij de commerciële omroepen. De Publieke Omroep is daarmee in dat opzicht iets jonger dan de commerciële zenders. Vooral onder presentatoren (26,5%) en verslaggever (28,2%) zien we jonge mensen.

Volwassenen vormen in bijna alle functies een meerderheid. Op de Publieke Omroep is 55,8% van alle interne functies voor volwassenen en bij de commerciële omroep is dit zelfs nog meer, 68,4%. Onder de assistenten bij de Publieke Omroep komen we relatief veel vijftigplussers tegen, al moet hierbij wel vermeld worden dat dit slechts een kleine categorie is.

Grafiek 4.4. Leeftijden in interne programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

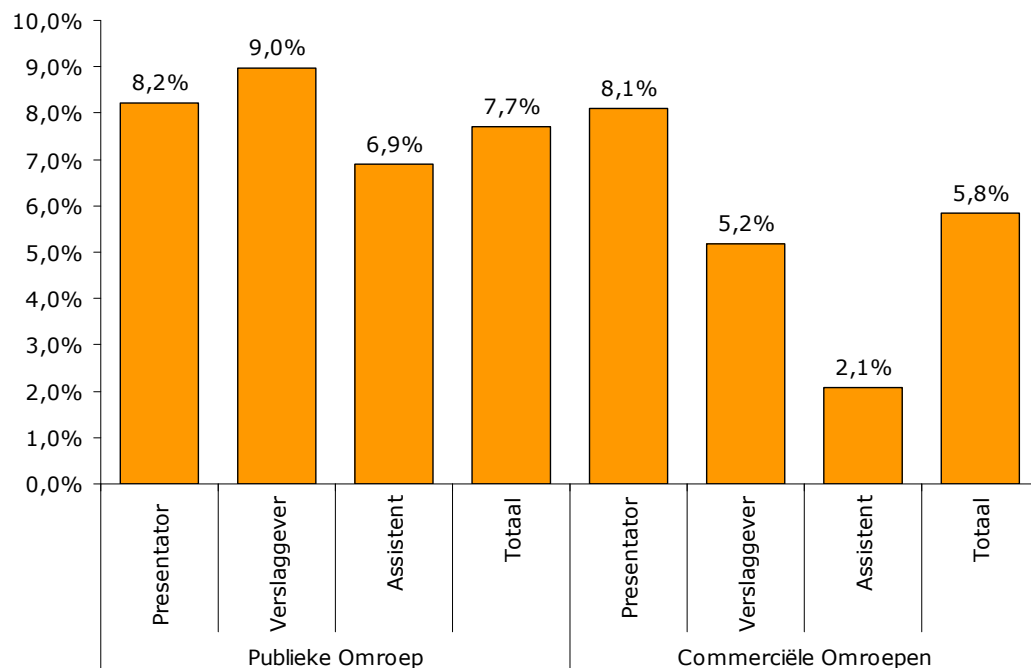

4.2.4 Interne programmafuncties en kleur

In Nederlandse non-fictie is minder kleur te zien dan in fictieprogramma's. In interne functies ligt het aandeel van gekleurde mensen nog iets lager. In interne functies in Nederlandse non-fictie van de Publieke Omroep is 7,7% gekleurd. Bij de commerciële omroep is dit 5,8%.

Zowel op de publieke (8,2%) als de commerciële zenders (8,1%) is net iets meer dan 8% van de presentatoren gekleurd (Grafiek 4.5). Onder de verslaggevers ligt dit aandeel bij de Publieke Omroep iets hoger (9,0%), terwijl dit bij de commerciële omroepen lager ligt (5,2%). Gekleurde assistenten komen bijna niet voor op de commerciële zenders (2,1%), op de publieke zenders komen deze vaker voor (6,9%).

Grafiek 4.5. Kleur in interne programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

4.3 Externe programmafuncties

Personen met externe programmafuncties zijn de grootste groep in deze analyse. In totaal kwamen er 4997 mensen in deze rol in beeld (zie Tabel 4.2). Bij de Publieke Omroep waren dit er 2163, waarvan 2153 in Nederlandse programma's. Bij de commerciële omroepen kwamen 2834 mensen in een externe functie aan het woord, waarvan 1853 in Nederlandse programma's. Verreweg de meeste mensen in externe functies waren interviewsumenten, zij vormden 59,7% bij de Publieke Omroep en 47,8% bij de commerciële omroepen. Opvallend is dat op de drie publieke zenders in deze periode meer mensen werden geïnterviewd, dan op de zeven commerciële zenders. Deze categorie is in zichzelf echter tamelijk uiteenlopend. Zowel de man van de straat die geïnterviewd wordt als iemand die aanschuift in een discussieprogramma vallen in deze categorie.

Op de commerciële zenders komen ook relatief veel kandidaten in spellen in beeld (18,8%), deze categorie is bij de Publieke Omroep veel kleiner (5,1%). Het beeld is verder tamelijk divers. Veel mensen konden bovendien niet eenduidig aan een van deze categorieën toegewezen worden.

Tabel 4.2. Externe functie in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen.

	Publieke Omroep	Commerciële Omroepen	Totaal
	%	%	n
Interview subject	59,7%	47,8%	2171
Kandidaat in spel	5,2%	18,8%	459
Redenaar	5,9%	3,1%	183
Performer	2,8%	2,2%	101
Onderwerp van portret	2,6%	1,0%	75
Discussiedeelnemer	3,4%	0,1%	75
Panellid	0,3%	1,8%	40
Anders	20,1%	25,3%	902
Totaal	2153	1853	4006

4.3.1 Externe programmafuncties en geslacht

In Nederlandse programma's wordt 39,4% van de externe functies ingevuld door vrouwen. Bij de Publieke Omroep ligt dit percentage met 36,6% iets lager, bij de commerciële omroepen iets hoger, 42,7%.

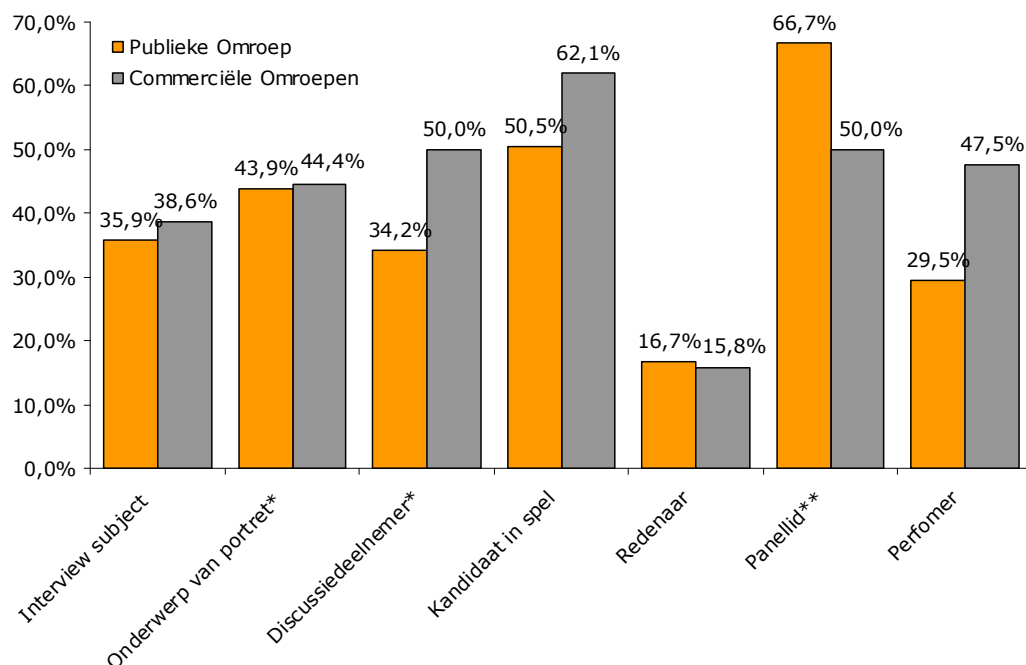
In een aantal functies zien we duidelijke verschillen in het aandeel van vrouwen tussen de publieke en de commerciële omroepen (Grafiek 4.6). Zo zijn vrouwen op de commerciële zenders vaker kandidaten in spelletjes (62,1%), dan op de publieke zenders (50,5%), hoewel ze bij beide een meerderheid vormen. Bij de commerciële omroepen is een groter deel van de performers of artiesten vrouw, 47,5%, een groot verschil met de Publieke Omroep, waar dit 29,5% is. Ook onder discussiedeelnemers en panelleden zijn er verschillen tussen commerciële en publieke omroepen. Voor deze categorieën geldt echter dat er weinig waarnemingen zijn en de verschillen dus voorzichtig geïnterpreteerd moeten worden.

Vrouwen zijn op de publieke en commerciële zenders ongeveer even vaak onderwerp van portret, 43,9% tegen 44,4%. En ook in het percentage vrouwelijke interview subjecten is het verschil klein. Bij de Publieke Omroep is 35,9% van de geïnterviewden

vrouw, bij de commerciële omroepen 38,6%. Vrouwen zijn het minst te zien als redenaar of toespraakgever, dit geldt voor zowel de publieke (16,7%) als de commerciële omroepen (15,8%).

Het lijkt dus met name bij de Publieke Omroep zo te zijn, dat in serieuze rollen (discussiedeelnemers, redenaars) minder vrouwen te zien zijn dan mannen. Wanneer de rollen minder serieus zijn, zoals bij deelname aan spellen of panels, zien we meer vrouwen. Bij de commerciële omroepen komen serieuze rollen überhaupt minder voor, waardoor er daar weinig kan worden gezegd over de man-vrouwverhouding.

Grafiek 4.6. Vrouwen in externe programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

*Let op! Weinig waarnemingen voor commerciële omroepen.

**Let op! Weinig waarnemingen voor Publieke Omroep.

4.3.2 Externe programmafuncties en leeftijd

Mensen met een externe functie zijn bij de Publieke Omroep gemiddeld ouder dan bij de commerciële omroepen. Als we kijken naar de verschillende externe functies kunnen we geen functies aanwijzen die op de commerciële zenders een uitgesproken jonger profiel hebben dan bij de publieke (Tabel 4.3). In de meeste functies zijn op de commerciële zenders iets meer jonge mensen te zien.

Er zijn wel duidelijke verschillen in de leeftijdsprofielen van de functies. De meeste jonge mensen zijn naar verhouding te zien onder kandidaten in spellen. Zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen zijn deze in meerderheid jong. Ook performers/artiesten zijn overwegend jong. Redenaars, oftewel mensen die een toespraak geven, zijn overwegend ouder. Bij de Publieke Omroep is zelfs de meerderheid vijftigplus. Ook interview subjecten zijn ouder. Bij de Publieke Omroep zien we dat onder mensen die onderwerp van portret zijn ook veel volwassenen en vijftigplussers te zien zijn.

Tabel 4.3. Externe functie naar leeftijd in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen

	Kind &				
	Tiener	Jongvolwassen	Volwassen	Vijftigplus	Totaal
Publieke Omroep					
Interview subject	9,4%	18,4%	36,9%	35,3%	1286
Redenaar	0,8%	2,4%	46,0%	50,0%	126
Kandidaat in spel	6,3%	45,9%	35,1%	12,6%	111
Discussiedeelnemer	2,7%	11,0%	57,5%	28,8%	73
Performer	9,8%	49,2%	24,6%	16,4%	61
Onderwerp van portret	5,3%	15,8%	38,6%	40,4%	57
Panellid	33,3%	16,7%	16,7%	33,3%	6
Anders	6,7%	18,9%	45,5%	28,9%	433
Totaal	7,9%	19,6%	39,4%	33,1%	2153
Commerciële Omroepen					
Interview subject	5,3%	24,9%	39,3%	30,5%	885
Kandidaat in spel	14,1%	64,7%	16,4%	4,9%	348
Redenaar	0,0%	1,8%	54,4%	43,9%	57
Performer	0,0%	55,0%	32,5%	12,5%	40
Panellid	0,0%	44,1%	29,4%	26,5%	34
Onderwerp van portret	5,6%	22,2%	66,7%	5,6%	18
Discussiedeelnemer	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	2
Anders	5,8%	26,0%	47,5%	20,5%	469
Totaal	6,7%	32,9%	37,5%	22,8%	1853

4.3.3 Externe programmafuncties en kleur

In externe functies in Nederlandse programma's is over het geheel ongeveer even veel kleur te zien bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen, 12,8 tegen 12,3%. Wanneer we de buitenlandse programma's ook mee zouden tellen komt de Publieke Omroep slechts iets hoger uit (13,0%) terwijl het percentage bij de commerciële omroepen stijgt naar 14,1%. Dit betekent dat in de buitenlandse non-fictie op de commerciële zenders meer kleur is te zien dan in de Nederlandse non-fictie.

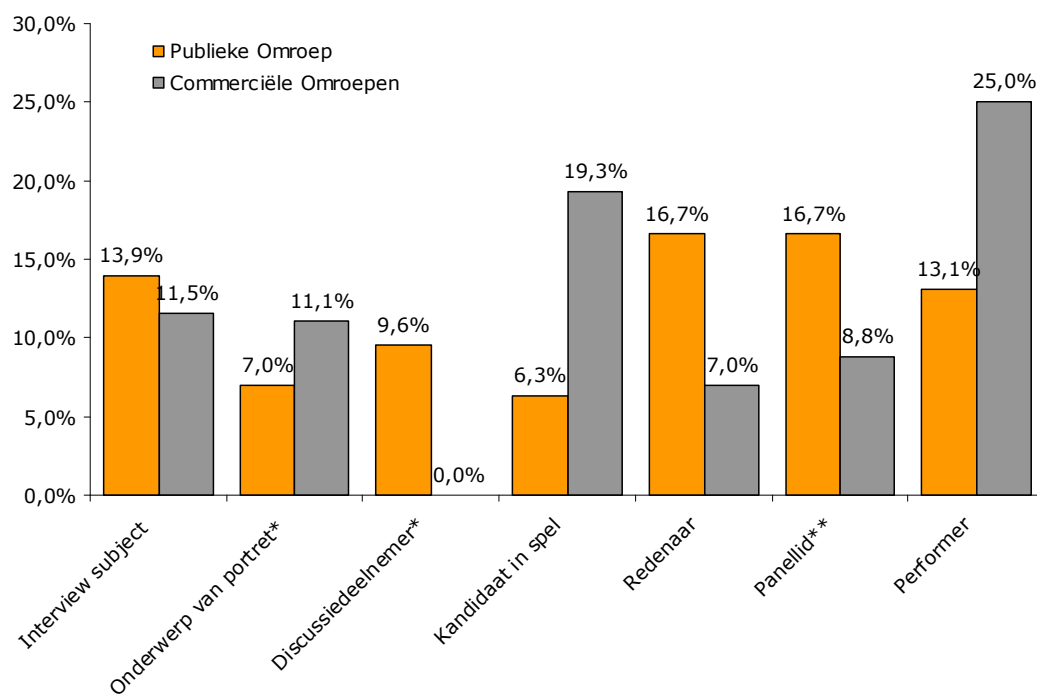
Als we kijken naar de specifieke functies zien we dat er op de commerciële zenders naar verhouding meer gekleurde mensen optreden als performer/artiest en als kandidaten in spelletjes (Grafiek 4.7). Bij de Publieke Omroep zijn gekleurde personen ook relatief vaak als performer/artiest te zien, maar juist weinig als spelkandidaten. Ook onder de geïnterviewden is redelijk veel kleur te zien, bij de Publieke Omroep meer nog dan bij de commerciële omroepen.

Opvallend genoeg zijn er ook redelijk veel gekleurde mensen die als redenaar in beeld komen. Een nadere beschouwing leert dat dit vooral buitenlanders in nieuwsuitzendingen zijn. Categorieën waar minder kleur in te zien is, zijn discussiedeelnemers en onderwerpen van portret. Die laatste categorie is samen met de spelkandidaten het minst gekleurd bij de Publieke Omroep.

In Tabel 4.4 staat voor witte en gekleurde mensen weergegeven wat de verdeling is van de externe functies die zij vervullen. Daarin zien we dat bij de Publieke Omroep gekleurde personen in 65,1% van de gevallen als geïnterviewden in beeld kwamen. Dat is relatief vaker dan witte mensen, die in 58,9% van de gevallen als interviewsubject in beeld komen. Dit is - naast de buitenlandse redenaars - de enige categorie die groter is onder gekleurde mensen.

Bij de commerciële omroep zien we juist dat gekleurde mensen relatief minder vaak als interview- subjecten in beeld komen dan witte mensen, 44,7% tegen 48,2%. Daarnaast zien we dat ze veel vaker in beeld komen als artiest.

Grafiek 4.7. Kleur naar externe functies in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen.

*Let op! Weinig waarnemingen voor commerciële omroepen.

**Let op! Weinig waarnemingen voor Publieke Omroep.

Tabel 4.4. Kleur naar externe functies in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen.

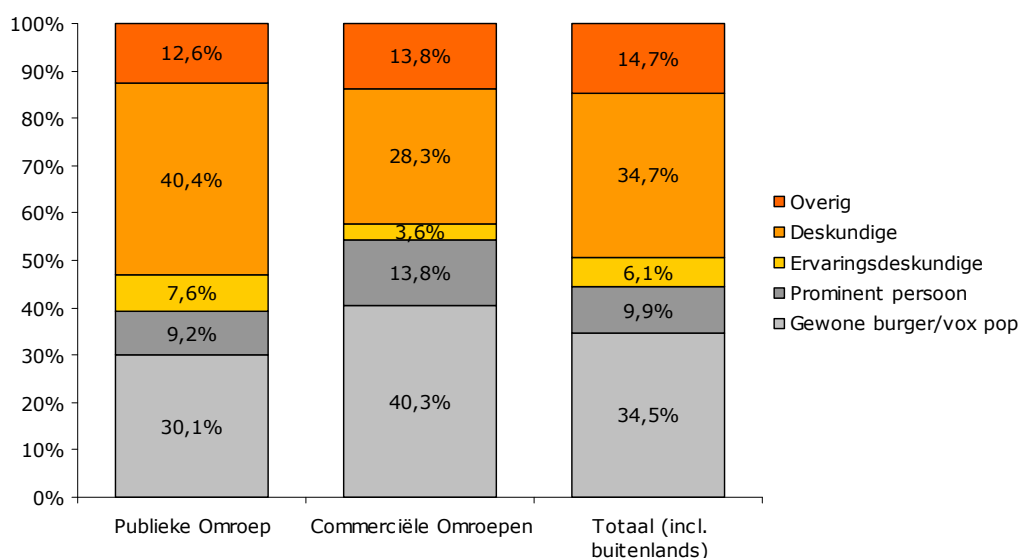
	Publieke Omroep		Commerciële Omroepen	
	Wit	Gekleurd	Wit	Gekleurd
Interview subject	58,9%	65,1%	48,2%	44,7%
Redenaar	5,6%	7,6%	3,3%	1,8%
Performer	2,8%	2,9%	1,8%	4,4%
Discussiedeelnemer	3,5%	2,5%	0,1%	0,0%
Kandidaat in spel	5,5%	2,5%	17,3%	29,4%
Onderwerp van portret	2,8%	1,5%	1,0%	0,9%
Panellid	0,3%	0,4%	1,9%	1,3%
Anders	20,5%	17,5%	26,4%	17,5%
Totaal	1878	275	1625	228

4.4 Deskundigheid

Van personen met een externe programmafunctie is ook beoordeeld in welke hoedanigheid deze personen aan het woord komen en in hoeverre zij deskundig zijn ten aanzien van het onderwerp waarover gesproken wordt. De meeste mensen met een externe functie komen in beeld als deskundige (34,7%) of als gewone burger/vox populi (34,5%).

Wanneer we alleen kijken naar het Nederlands product, zien we dat de Publieke Omroep meer mensen als deskundige in beeld brengt (40,4%), dan de commerciële omroepen (28,3%). Op de commerciële zenders zijn daarentegen weer meer gewone burgers (40,3%) te zien dan op de publieke zenders (30,1%). Ook prominenten zijn iets vaker te zien bij de commerciële omroepen (13,8%), dan bij de Publieke Omroep (9,2%).

Grafiek 4.8. Verdeling deskundigheid bij Publieke Omroep, commerciële omroepen en totaal aanbod.

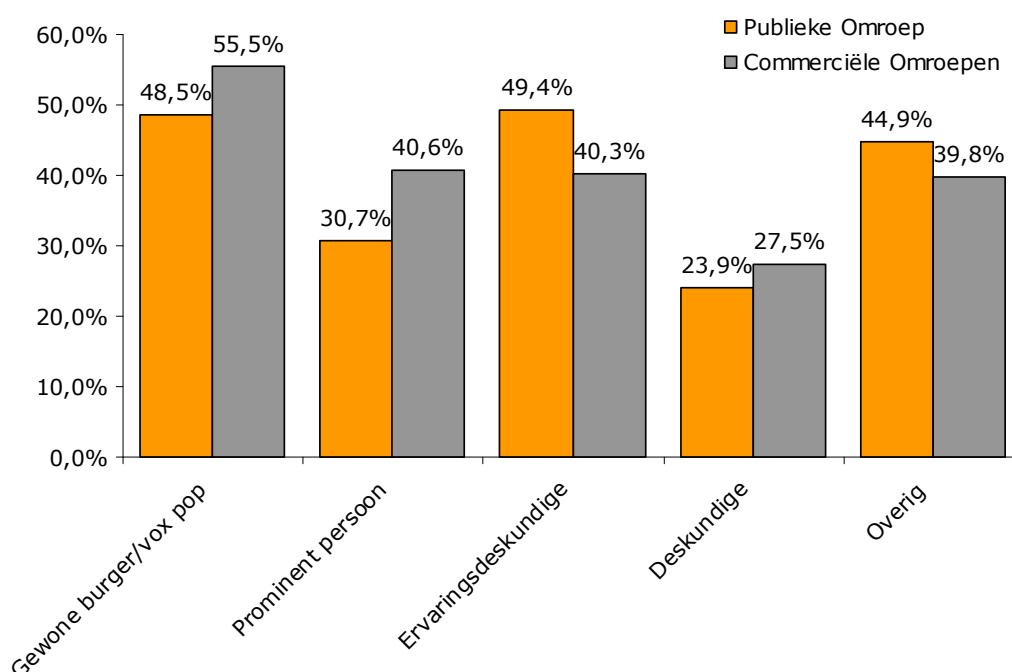

4.4.1 Deskundigheid en geslacht

Vrouwen zijn veel minder vaak als deskundige in beeld dan mannen (Grafiek 4.9X). Dat is zo op de commerciële zenders, waar 27,5% van de deskundigen vrouw is, maar met name op de Publieke Omroep waar dit slechts 23,9% is. Bij de Publieke Omroep zijn er ook duidelijk minder vrouwen onder de prominenten die in beeld worden gebracht, dan bij de commerciële omroepen, respectievelijk 30,7% tegen 40,6%.

Vrouwen worden daarentegen vaker in beeld gebracht als gewone burger. Bij de commerciële zenders vormen zij zelfs een meerderheid, 55,5% van de gewone burgers in beeld is vrouw. Op de publieke zenders is de man-vrouwverhouding bijna gelijk, met 48,5% vrouwen. Ook onder ervaringsdeskundigen is de man-vrouwverhouding bij de Publieke Omroep bijna in evenwicht, 49,4% is vrouw. Bij de commerciële omroepen zijn vrouwen minder vaak als ervaringsdeskundigen in beeld, 40,3%.

Grafiek 4.9. Vrouwen naar deskundigheid in externe programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

4.4.2 Deskundigheid en leeftijd

De meeste deskundigen in Nederlandse programma's zijn volwassen of vijftigplus (Tabel 4.5). Dit is het geval bij de commerciële omroepen (78,6%) en bij de Publieke Omroep (83,9%). Ook prominente personen zijn overwegend ouder. Bij de Publieke Omroep is 76,3% van de personen in deze categorie volwassen of vijftigplus, bij de commerciële omroepen is dit 71,5%.

Ervaringsdeskundigen zijn iets jonger, met name bij de commerciële omroepen. Is op de publieke zenders nog 30,5% van de ervaringsdeskundigen vijftigplus, op de commerciële zenders is dit 19,4%. De grootste leeftijdsverschillen zien we bij de gewone burgers die in beeld komen, deze zijn veel jonger op de commerciële zenders

dan op de publieke. Bij de Publieke Omroep is 22,0% van de gewone burgers jongvolwassen, bij de commerciële omroepen is dat 42,6%.

Tabel 4.5. Leeftijd en deskundigheid in externe programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

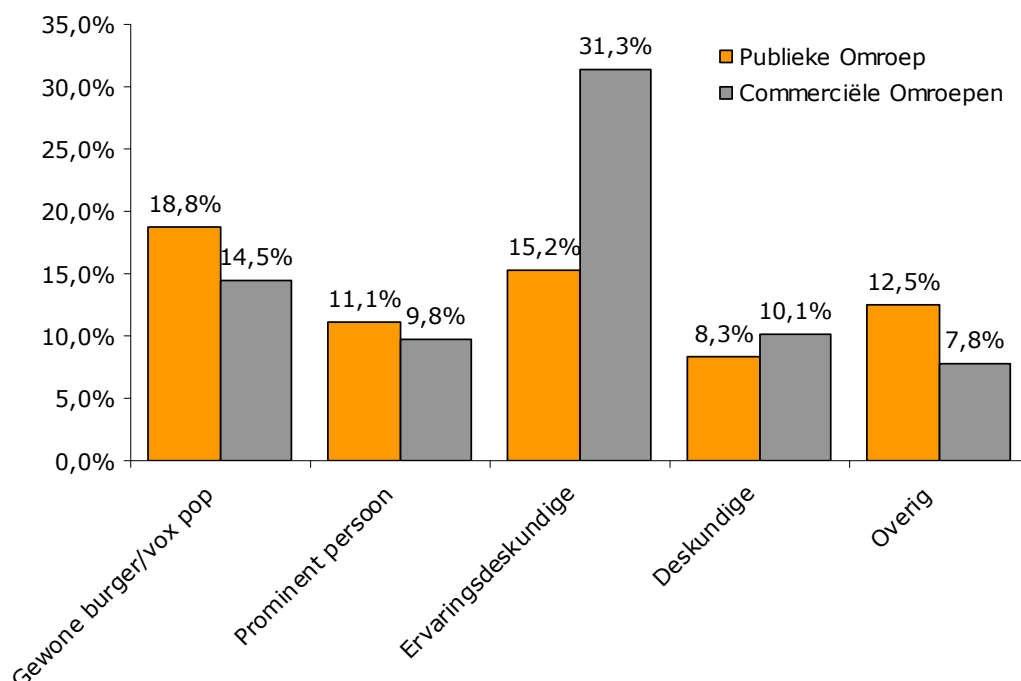
	Gewone burger/ vox pop	Prominent persoon	Ervarings- deskundige	Deskundige	Overig
Publieke Omroep					
Kind & Tiener	16,6%	0,5%	13,4%	0,9%	11,8%
Jongvolwassen	22,0%	23,1%	20,1%	15,1%	24,6%
Volwassen	30,2%	46,7%	36,0%	44,8%	40,4%
Vijftigplus	31,1%	29,6%	30,5%	39,1%	23,2%
Totaal (n)	649	199	164	868	272
Commerciële Omroepen					
Kind & Tiener	13,1%	0,8%	6,0%	0,4%	7,5%
Jongvolwassen	42,6%	27,7%	28,4%	21,0%	34,1%
Volwassen	25,6%	46,9%	46,3%	50,0%	35,7%
Vijftigplus	18,6%	24,6%	19,4%	28,6%	22,7%
Totaal (n)	746	256	67	524	255

4.4.3 Deskundigheid en kleur

Onder gewone burgers is de meeste kleur te zien in Nederlandse non-fictie. Bij de Publieke Omroep is 18,8% van de gewone burgers gekleurd, bij de commerciële omroepen is dit 14,5%. Daarnaast is er meer kleur te zien onder ervaringsdeskundigen. Op de commerciële zenders ligt het percentage zelfs op 31,3%. Nadere analyse laat echter zien dat dit vooral komt door het programma Lauren Verslaat, waarin Lauren Verster in het buitenland reportages maakt rond een maatschappelijk thema. Echter, ook bij de Publieke Omroep zijn in deze hoedanigheid redelijk veel gekleurde mensen te zien, 15,2%.

Het minste kleur is te zien onder prominenten en de deskundigen. Van de prominente personen is bij de Publieke Omroep 11,1% gekleurd en bij de commerciële omroepen 9,8%. Van de deskundigen is bij de Publieke Omroep 8,3% gekleurd en bij de commerciële omroepen 10,1%. Gekleurde mensen komen dus vaker als 'normale' mensen op televisie en minder omdat zij kennis hebben over bepaalde onderwerpen.

Grafiek 4.10. Kleur en deskundigheid in externe programmafuncties in Nederlandse non-fictie.

4.5 Woordvoerder voor een groep

Van de mensen met een externe functie is ook bepaald in hoeverre zij geacht worden voor een hele groep te spreken. Deze groepen waarvoor zij kunnen spreken zijn heel divers. Dit kunnen bevolkingsgroepen zijn, maar ook belangenorganisaties of beroepsgroepen. De meeste mensen die als woordvoerder aangeduid konden worden, waren ook als deskundige gecodeerd (87,9%). Daarnaast spreekt een deel van de prominenten ook namens een hele groep (7,9%).

Woordvoerders zijn overwegend mannen. Zij vormen 80,4% van alle woordvoerders bij de Publieke Omroep en 79,7% bij de commerciële omroepen. Woordvoerders zijn ook overwegend ouder. Bijna alle woordvoerders zijn volwassen of vijftigplus, zowel bij de publieke (95,9%) als bij de commerciële omroepen (94,9%). Tot slot zijn woordvoerders overwegend wit. Ook hier is weinig verschil tussen de Publieke Omroep (91,3%) en de commerciële omroepen (92,4%). Deze laatste bevinding geeft overigens wel aan dat wanneer gekleurde personen sprekend in beeld komen, dit niet alleen is om voor de gehele bevolkingsgroep te spreken waar zij deel van uit maken.

4.6 Rollen in fictie en non-fictie

4.6.1 Werkzaamheid

Naast de rol die mensen innemen in het programma, hebben we ook bekeken of mensen werkzaam zijn en zo ja, in welke functie en beroepsgroep. De resultaten hiervan zullen we voor fictie en non-fictie gezamenlijk bespreken. Waar van toepassing zullen we het onderscheidt tussen fictie en non-fictie aangeven.

Net als bij de andere variabelen in dit onderzoek is ook de werkzaamheid gecodeerd aan de hand van wat uit het programma op te maken viel. In totaal kon van 4887 personen in beeld worden vastgesteld dat zij werkzaam waren. Dit komt neer op 63,9%. Als we alleen kijken naar de Nederlandse programma's zien we dat op de Publieke Omroep naar verhouding van iets meer mensen de werkzaamheid geduid kon worden (69,5%), dan op de commerciële omroepen (55,5%).

Bij het bepalen van het type functie dat iemand heeft, zijn we uitgegaan van het opleidingsniveau van het beroep. Dit betekent niet dat de persoon in kwestie deze opleiding ook daadwerkelijk genoten heeft. De meeste mensen op televisie zijn hoogopgeleid (Tabel 4.6). Bij de Publieke Omroep ligt dit (32,2%) iets hoger dan bij de commerciële omroepen (25,7%). Ook zijn er bij de Publieke Omroep iets meer scholieren (en studenten) te zien. Dit is wederom het gevolg van het feit dat een deel van de kinderprogrammering is meegenomen in de analyse. Op de commerciële zenders zijn iets meer mensen in een vrij beroep te zien.

In Nederlandse non-fictie komen meer hoogopgeleide mensen voor dan in fictie programma's, dit geldt zowel voor de publieke als voor de commerciële omroepen. In buitenlandse fictie komen echter de meeste hoogopgeleide mensen voor.

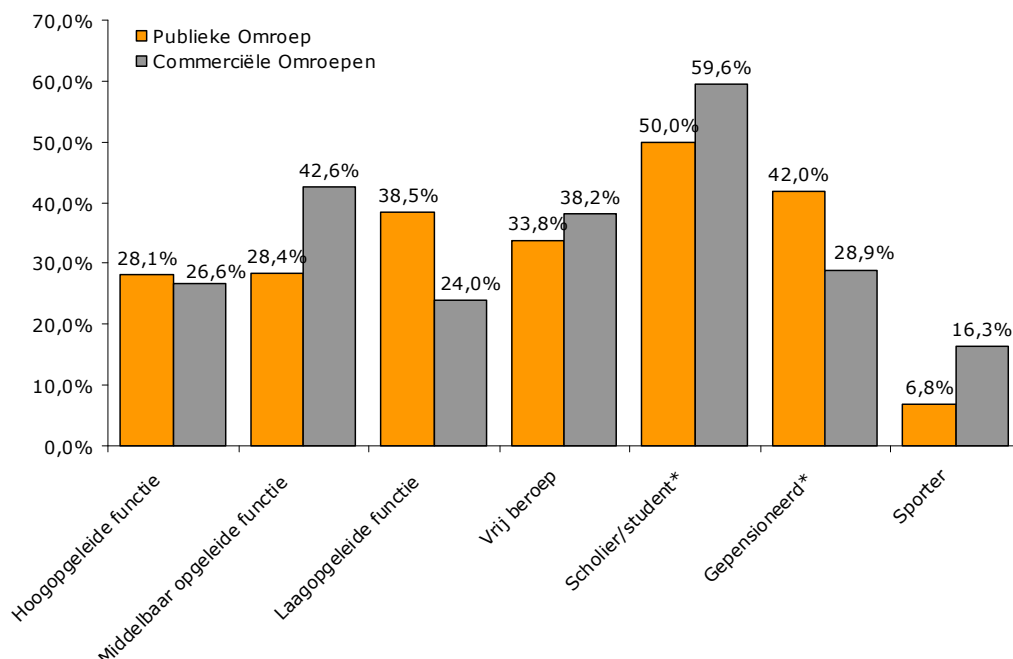
Tabel 4.6. Werkzaamheid en functie bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

	Nederlands product		Totaal	
	Publiek	Commercieel	Publiek	Commercieel
Hoogopgeleide functie	32,2%	25,7%	32,6%	31,6%
Middelbaar opgeleide functie	5,4%	6,8%	5,4%	7,5%
Laagopgeleide functie	2,1%	1,3%	2,0%	2,7%
Vrij beroep	8,9%	12,6%	8,6%	9,0%
Scholier/student	12,2%	4,5%	11,7%	6,0%
Huisman/-vrouw	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%
Gepensioneerde/VUT	3,2%	1,9%	3,1%	2,0%
Werkloos/werkzoekend	0,3%	0,3%	0,3%	0,6%
Arbeidsongeschikt	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%
Sporter	4,7%	2,2%	4,5%	1,6%
Totaal	1738	1107	2624	5027

4.6.2 Werkzaamheid en geslacht

Onder de sporters die op televisie te zien zijn, bevinden zich weinig vrouwen. Zowel op de commerciële zenders (16,3%), als op de publieke (6,8%; Grafiek 4.11) is dit de functie waarin we de minste vrouwen zien. Er zijn ook minder vrouwen in hoogopgeleide functies op het scherm. Bij de commerciële omroepen is 26,6% van de hoogopgeleiden vrouw, bij de Publieke Omroep is dit iets meer 28,1%. Bij de Publieke Omroep zien we ook weinig vrouwen in middelbaar opgeleide functies (28,4%), bij de commerciële omroepen zijn dit er meer (42,6%). Het omgekeerde zien we bij de laagopgeleide functies, daar zien we meer vrouwen bij de Publieke Omroep (38,5%). Het hoogste percentage vrouwen bij de Publieke Omroep zien we onder gepensioneerden en scholieren/studenten.

Grafiek 4.11. Werkzaamheid en geslacht in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen

*Let op! Weinig waarnemingen voor commerciële omroepen.

4.3.3 Werkzaamheid en leeftijd

Als we kijken naar de leeftijdsverdeling van de verschillende functies zien we weinig verrassende resultaten (Tabel 4.7). Ook zijn er weinig opvallende verschillen tussen de Publieke Omroep en de commerciële omroepen. Onder de hoogopgeleiden zijn weinig jonge mensen te zien, maar dit komt met name omdat een deel van de jongvolwassenen hun opleiding nog af moeten ronden. In de vrije beroepen (artiest, kunstenaar etc.) zien we meer jongvolwassenen. Ook sporters zijn overwegend jong. Vijftigplussers zijn daarentegen meer vertegenwoordigd onder de hoogopgeleiden, wat overeenkomt met de rollen die zij vervullen op televisie.

Tabel 4.7. Werkzaamheid en leeftijd in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen.

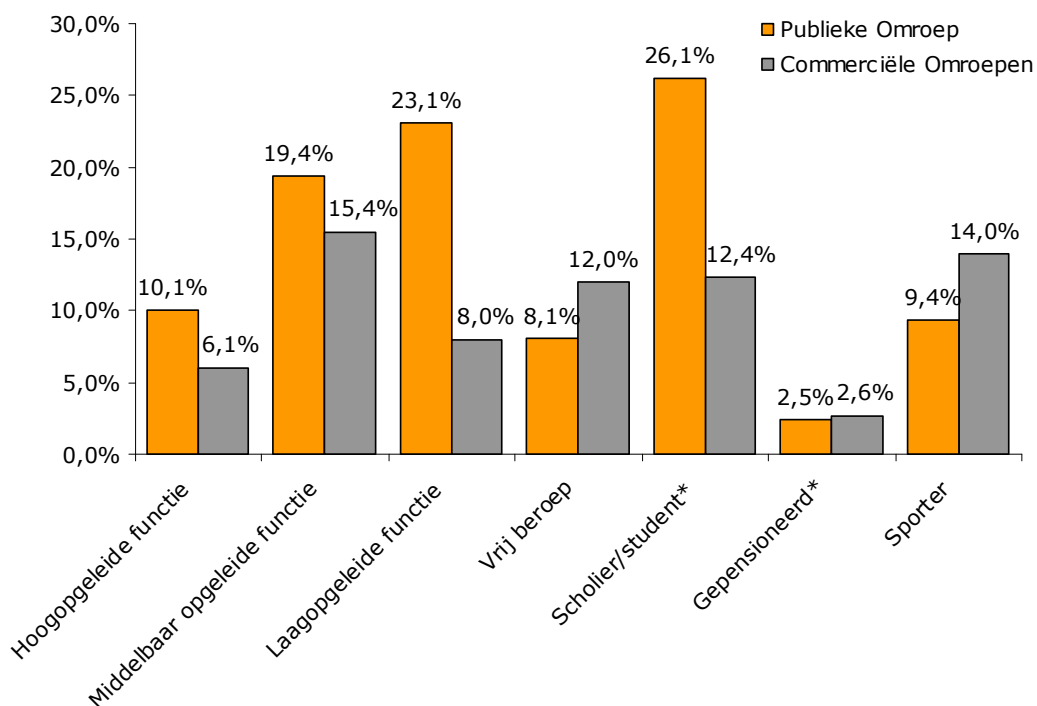
	Kind &			
	Tiener	Jongvolwassen	Volwassen	Vijftigplus
Publieke Omroep				
Hoogopgeleide functie	0,0%	9,3%	52,5%	38,2%
Middelbaar opgeleide functie	0,7%	23,1%	55,2%	20,9%
Laagopgeleide functie	1,9%	17,3%	51,9%	28,8%
Vrij beroep	4,5%	35,1%	36,9%	23,4%
Scholier/student	90,5%	8,8%	0,7%	0,0%
Gepensioneerd	0,0%	0,0%	1,2%	98,8%
Sporter	0,9%	59,0%	18,8%	21,4%
Totaal	315	491	944	749
Commerciële Omroepen				
Hoogopgeleide functie	0,2%	14,8%	54,5%	30,5%
Middelbaar opgeleide functie	1,5%	47,1%	34,6%	16,9%
Laagopgeleide functie	0,0%	32,0%	28,0%	40,0%
Vrij beroep	0,4%	35,1%	44,2%	20,3%
Scholier/student	71,9%	27,0%	1,1%	0,0%
Gepensioneerd	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Sporter	2,3%	62,8%	23,3%	11,6%
Totaal	129	669	745	451

4.3.4 Werkzaamheid en kleur

Onder scholieren/studenten is de meeste kleur te zien (Grafiek 4.12). Dit is niet verwonderlijk, omdat we eerder al zagen dat onder jongeren meer kleur in beeld wordt gebracht. Bovendien komt dit overeen met de bevolkingsopbouw in Nederland. Dit geldt ook voor het lage aandeel van gekleurde mensen onder gepensioneerden.

Verder zien we zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen relatief veel kleur in middelbaar opgeleide functies, respectievelijk 19,4% en 15,4%. Bij de Publieke Omroep zien we bovendien ook veel kleur onder laagopgeleiden, 23,1%. Onder hoogopgeleiden is veel minder kleur te zien. Dit geldt voor de Publieke Omroep (10,1%), maar vooral voor de commerciële omroepen (6,1%). Op de publieke zenders is daarentegen minder kleur te zien onder mensen met een vrij beroep en onder sporters.

Grafiek 4.12. Werkzaamheid en kleur in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen

4.7 Beroepsveld

Van de werkzame mensen is ook bekeken in welk beroepsveld zij werkzaam waren. Voor 3934 van de 4887 personen die werkzaam waren, kon dit worden bepaald (Tabel 4.8). In Nederlandse programma's bij de Publieke Omroep waren de meeste mensen werkzaam in politiek en openbaar bestuur (25,5%). Bij de commerciële zenders was het beroepsveld kunst, cultuur en entertainment het sterkst vertegenwoordigd (25,5%). Dit is met name in non-fictie het geval. Ook sporters zien we bij beide veel in non-fictie programma's.

In fictie zijn bij zowel de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen veel mensen werkzaam in de diensten en detailhandel en de gezondheidszorg. Dit komt omdat een aantal series zich afspeelt binnen een bedrijf of ziekenhuis.

Opvallend als we naar het totaalbeeld kijken is dat de meeste mensen werkzaam zijn in het beroepsveld politie, leger, brandweer. Dit heeft te maken met de behoorlijke hoeveelheid (buitenlandse) misdaadseries en andere fictie programma's waarvan deze beroepen het onderwerp zijn.

Tabel 4.8. Beroepsvelden bij publieke en commerciële omroepen.

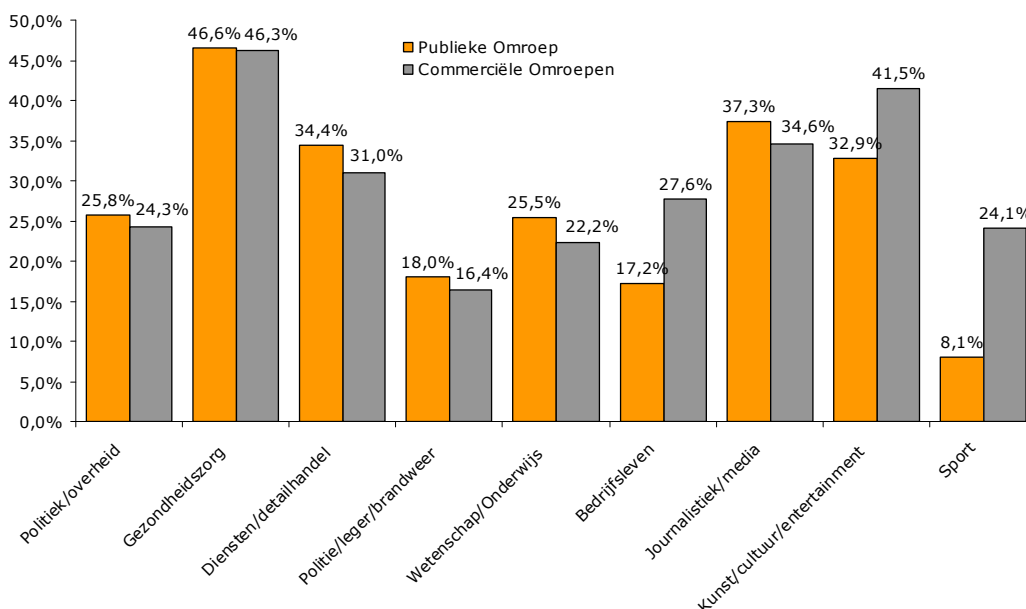
	Nederlands product		Totaal	
	Publiek	Commercieel	Publiek	Commercieel
Politiek / overheid	25,5%	15,9%	24,9%	7,6%
Kunst / cultuur / entertainment	15,6%	25,2%	15,0%	14,6%
Diensten / detailhandel	9,9%	16,5%	9,6%	17,5%
Gezondheidszorg	10,0%	8,4%	9,8%	14,5%
Sport	10,3%	6,1%	10,0%	4,9%
Bedrijfsleven	7,5%	7,9%	7,7%	7,1%
Politie / leger / brandweer	4,6%	7,6%	6,6%	21,6%
Wetenschap / Onderwijs	8,0%	2,8%	7,7%	2,9%
Journalistiek / media	5,1%	5,4%	5,1%	4,3%
Juridische sector	1,0%	2,2%	1,1%	2,8%
Landbouw / visserij	1,5%	0,8%	1,6%	0,4%
Kerk	1,1%	1,0%	1,0%	1,7%
Totaal	1324	956	1383	2551

4.7.1 Beroepsveld en geslacht

Als we kijken naar de mate waarin vrouwen vertegenwoordigd zijn in de verschillende beroepsvelden (Grafiek 4.13), valt vooral op dat er grote overeenkomsten zijn tussen de publieke en commerciële omroepen. We zien met name verschillen in kunst, cultuur en entertainment, sport en het bedrijfsleven. In al deze beroepsvelden laten de commerciële omroepen naar verhouding meer vrouwen zien dan de Publieke Omroep.

In zowel sport als het bedrijfsleven komen overigens sowieso relatief weinig vrouwen in beeld. Hetzelfde geldt voor de sectoren politiek en overheid, politie, leger en brandweer, en wetenschap en onderwijs. Vrouwen worden wel meer in beeld gebracht in de gezondheidszorg, de journalistiek en bij kunst, cultuur en entertainment.

Grafiek 4.13. Aandeel vrouwen per beroepsveld in Nederlandse programma's van publieke en commerciële omroepen

4.7.2 Beroepsveld en leeftijd

Zoals we hierboven zagen bij de functies die mensen van verschillende leeftijden vervullen, zijn jongeren op televisie vooral te zien in vrije beroepen en als sporter. Dit zien we terug bij de beroepsvelden, jongeren zijn meer te zien in sport en kunst, cultuur en entertainment. We zagen eerder ook dat vijftigplussers meer in hoogopgeleide functies in beeld komen. Deze functies bevinden zich vooral in de beroepsvelden politiek en overheid en wetenschap en onderwijs.

Tabel 4.9. Beroepsvelden naar leeftijd voor Publieke Omroep en commerciële omroepen.

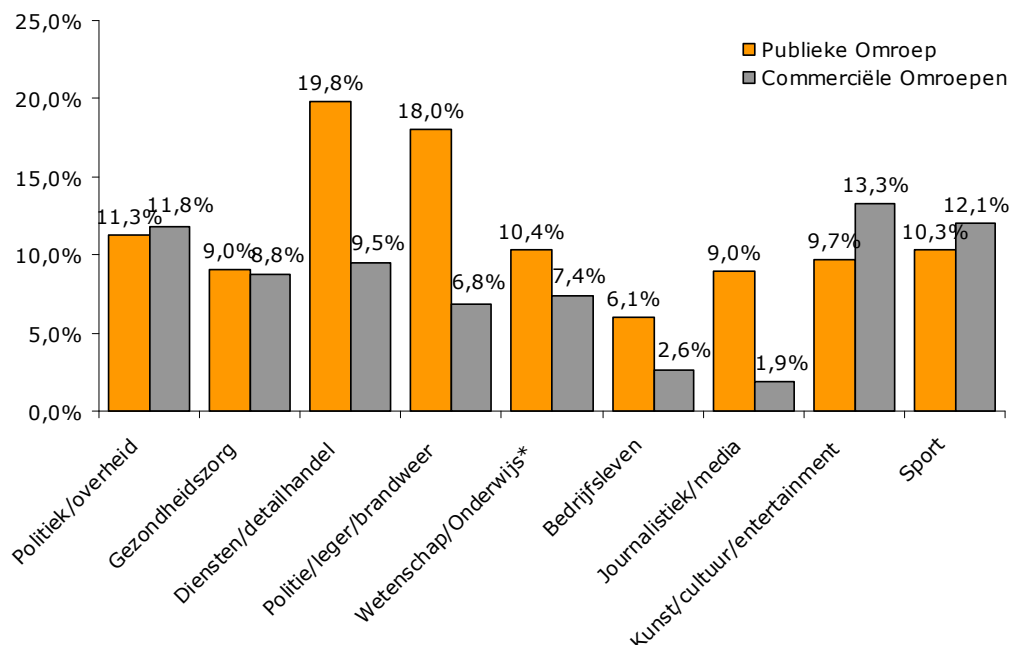
	Kind & Tiener	Jongvolwassen	Volwassen	Vijftigplus
Publieke Omroep				
Politiek / overheid	0,0%	3,4%	31,9%	30,4%
Gezondheidszorg	7,1%	10,7%	10,8%	8,7%
Diensten / detailhandel	7,1%	11,5%	10,1%	8,7%
Politie / leger / brandweer	0,0%	2,7%	5,6%	4,4%
Wetenschap / Onderwijs	0,0%	4,2%	8,4%	10,1%
Bedrijfsleven	0,0%	6,5%	8,1%	7,5%
Journalistiek / media	0,0%	4,6%	6,6%	3,3%
Kunst / cultuur / entertainment	71,4%	27,9%	11,0%	13,1%
Sport	14,3%	27,1%	4,8%	7,7%
Totaal	14	262	621	427
Commerciële Omroepen				
Politiek / overheid	0,0%	3,1%	18,5%	25,2%
Gezondheidszorg	0,0%	10,3%	10,2%	2,9%
Diensten / detailhandel	33,3%	21,4%	14,0%	15,7%
Politie / leger / brandweer	0,0%	2,7%	11,6%	5,8%
Wetenschap / Onderwijs	33,3%	1,9%	2,0%	5,0%
Bedrijfsleven	0,0%	8,4%	6,0%	11,2%
Journalistiek / media	0,0%	2,7%	7,6%	4,5%
Kunst / cultuur / entertainment	0,0%	35,5%	22,7%	19,0%
Sport	33,3%	13,4%	2,9%	3,7%
Totaal	3	262	449	242

4.7.3 Beroepsveld en kleur

In de Nederlandse programma's van de Publieke Omroep komt veel kleur in beeld in de sectoren diensten en detailhandel, en politie, leger en brandweer. Bijna een op de vijf mensen in deze sector is gekleurd.

Op de commerciële omroepen ligt dit percentage lager. Daar zien we wel iets meer kleur in de beroepsvelden kunst, cultuur en entertainment, en sport, dan bij de Publieke Omroep. Verder valt op dat er bij de commerciële omroepen zeer weinig kleur te zien is bij mensen die werken in het bedrijfsleven of in de journalistiek en media.

Grafiek 4.14. Aandeel kleur in Nederlandse programma's van de publieke en commerciële omroepen.

4.8 Betrokkenheid bij een negatieve gebeurtenis

Er is sprake van betrokkenheid bij een negatieve gebeurtenis wanneer een persoon direct getuige is van, of betrokken is (geweest) bij gebeurtenissen als ongelukken, misdaad, bedrog, enz. Ook het plannen van een negatieve gebeurtenis valt hieronder. Alleen van de personen met een externe programmafunctie of een rol in een fictieprogramma is vastgesteld of zij betrokken zijn bij een negatieve gebeurtenis (7647 personen). Van deze mensen is 20,6% direct betrokken bij een negatieve gebeurtenis. In fictie zijn mensen relatief vaker bij negatieve gebeurtenissen betrokken (32,2%), dan in non-fictie (14,5%).

Er worden meer slachtoffers van negatieve gebeurtenissen in beeld gebracht dan daders. Ongeveer een op de vijf betrokkenen bij negatieve gebeurtenissen is aan te merken als dader (18,7%), een op de drie als slachtoffer (32,4%). Bij de meeste negatieve gebeurtenissen kunnen overigens geen daders of slachtoffers aangewezen worden (48,9%). Wederom zien we hier verschillen tussen fictie en non-fictie. In fictie komen meer daders voor (22,2%), dan in non-fictie (14,5%).

Als we alleen kijken naar de Nederlandse programma's, zien we dat er bij de Publieke Omroep minder mensen betrokken zijn bij negatieve gebeurtenissen (15,8%), dan bij

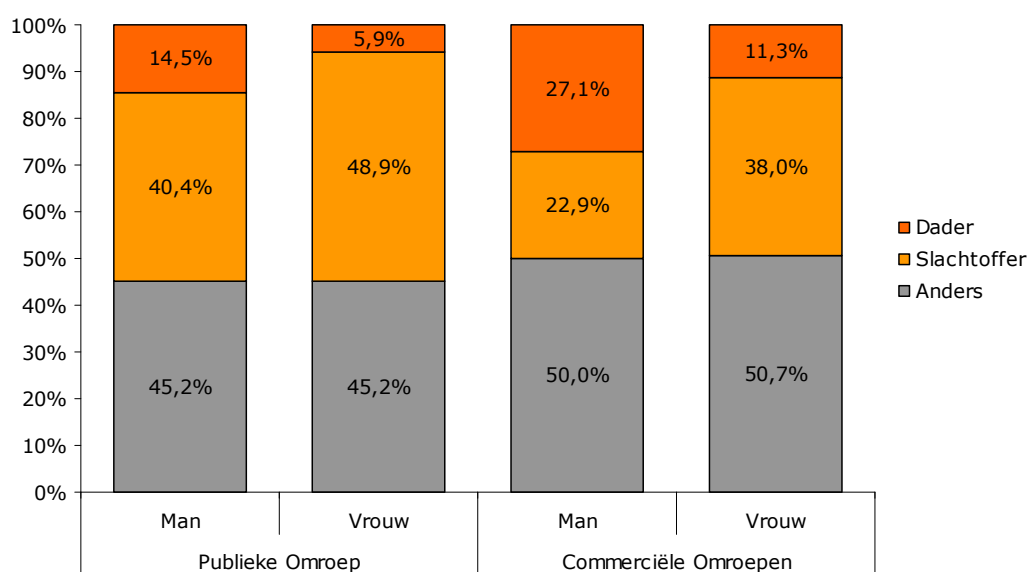
de commerciële omroepen (23,1%). Verder is er op de publieke zenders naar verhouding minder aandacht voor daders (10,6%), dan op de commerciële zenders (21,5%).

4.8.1 Betrokkenheid bij een negatieve gebeurtenis en geslacht¹

Bij zowel de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen zijn mannen relatief vaker als dader bij negatieve gebeurtenissen betrokken dan vrouwen (Grafiek 4.15). Op de commerciële zenders zijn zelfs meer mannen te zien in daderrollen, dan als slachtoffers. Dit patroon zien we in zowel fictie als non-fictie programma's.

Vrouwelijke daders komen vaker voor in fictie programma's. Omdat dit type programma's meer te zien is op de commerciële zenders. Zien we hier ook een hoger percentage vrouwelijke daders. In non-fictieprogramma's van de Publieke Omroep komen zelfs bijna geen vrouwelijke daders voor.

Grafiek 4.15. Geslacht en rol in negatieve gebeurtenis in totaal aanbod van publieke en commerciële omroepen.

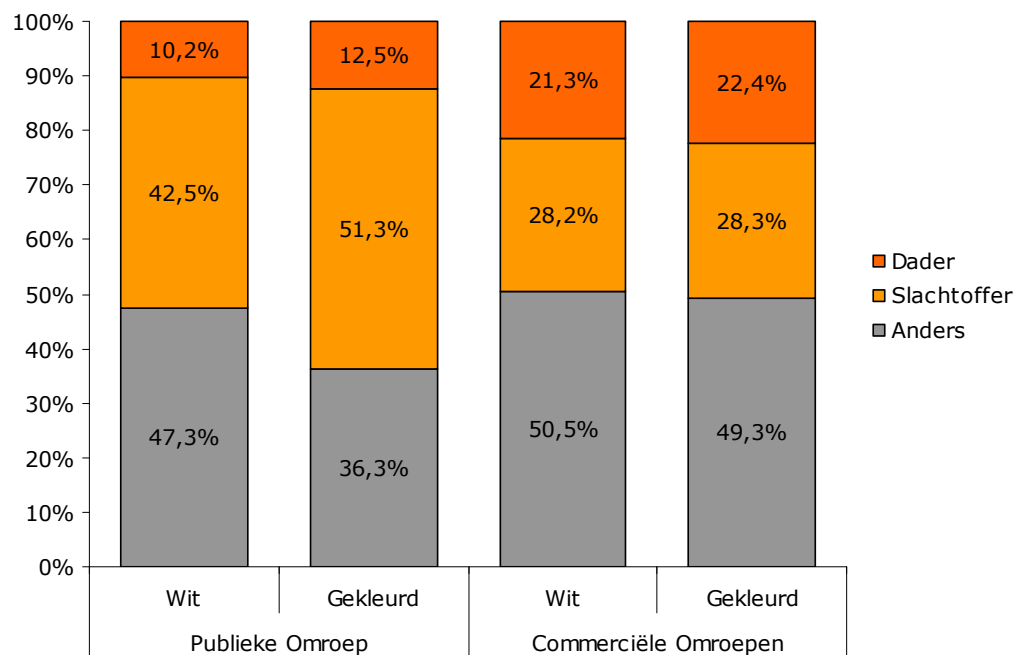
¹We zullen in dit geval het totale aanbod bespreken. De aantallen worden te klein als we alleen naar de Nederlandse programma's kijken.

4.8.2 Betrokkenheid bij een negatieve gebeurtenis en kleur

Gekleurde personen zijn vaker betrokken bij negatieve gebeurtenissen dan witte mensen. Voor bijna een kwart van de gekleurde mensen, 24,9%, is dit het geval. Witte mensen zijn in 19,9% van de gevallen betrokken bij negatieve gebeurtenissen. Zoals te zien in Grafiek 4.16, zijn gekleurde mensen net iets vaker in de daderrol te zien dan witte mensen, maar de verschillen zijn klein. Dit is zowel bij de publieke als de commerciële omroepen het geval.

Bij de Publieke Omroep worden naar verhouding veel meer slachtoffers in beeld gebracht dan op de commerciële omroepen. Gekleurde mensen zijn hier nog vaker als slachtoffer betrokken bij negatieve gebeurtenissen als witte mensen. Verreweg de meeste gekleurde slachtoffers zijn te zien in nieuws- en opinieprogramma's.

Grafiek 4.16. Kleur en rol in negatieve gebeurtenis in totaal aanbod van publieke en commerciële omroepen.

4.9 Conclusies

De man-vrouwverhouding is meer in evenwicht in hoofdrollen, dan in bijrollen en onder figuranten. De hoofdrollen in fictie zijn meestal weggelegd voor jongere mensen, hoewel ook volwassen regelmatig hoofdrollen hebben. Vijftigplussers moeten het meest

genoegen nemen met bijrollen en als figurant. Deze patronen zien we in zowel Nederlandse als buitenlandse fictie.

Tot slot komt kleur in Nederlandse fictie bij de Publieke Omroep ook vooral voor onder hoofdrollen. Op de commerciële omroepen is er meer kleur in de bijrollen. Hetzelfde geldt voor de buitenlandse fictie die zij uitzenden.

Bij de commerciële omroepen is meer dan de helft van de presentatoren vrouw (51,9%), bij de Publieke Omroep is het aandeel van vrouwen onder presentatoren een stuk lager (35,9%). Verslaggevers zijn iets vaker vrouw bij de Publieke Omroep, assistenten zijn meestal mannen zowel bij de publieke als bij de commerciële omroepen. Presentatoren en verslaggevers zijn bij de Publieke Omroep gemiddelde iets jonger, dan bij de commerciële omroepen. In interne programmafuncties komt kleur minder voor dan in externe programmafuncties.

In externe programmafuncties zien we dat serieuzere rollen, zoals discussiedeelnemers en redenaars minder vaak worden ingevuld door vrouwen, jongeren en gekleurde mensen (de gekleurde redenaars vormen hierop een uitzending). In minder serieuze rollen zoals spelletjes- kandidaten komen we juist meer vrouwen en jongeren tegen en, bij de commerciële omroepen, ook kleur. Ook performers zijn vaker jong en gekleurd.

Dit zelfde beeld komt terug als we naar de deskundigheid van de mensen in beeld kijken. Degene die als deskundige in beeld komen zijn ook minder vaak vrouwen, jongeren en gekleurde mensen. Onder de gewone burgers en vox populi zijn deze groepen veel beter vertegenwoordigd.

Als we naar de werkzaamheid van de personen in beeld kijken (voor fictie en non-fictie tezamen), zien we een voortzetting van de patronen die we hierboven als beschreven hebben. Vrouwen, jongeren en gekleurde personen zijn het minst te zien in hoogopgeleide functies. Voor jongeren wordt dit deels ook veroorzaakt doordat zij hun opleiding nog niet voltooid hebben. Omdat er onder jongeren meer kleur en vrouwen te zien zijn, komen ook deze groepen minder voor onder hoogopgeleiden. Daarnaast zagen we eerder dat onder deskundigen minder vrouwen, jongeren en gekleurde personen te zien zijn. Mensen die als deskundige optreden zijn ook vaak hoogopgeleid.

Vrouwen zijn het meest vertegenwoordigd in het beroepsveld gezondheidszorg, jongeren onder sporters en gekleurde mensen in de diensten sector en bij politie, leger en brandweer. Vrouwen zijn vooral ondervertegenwoordigd in de sectoren politiek en

overheid, wetenschap, en bij politie, leger en brandweer. Kleur zien we minder in het bedrijfsleven en de gezondheidszorg.

In fictie is er meer aandacht voor negatieve gebeurtenissen dan in non-fictie programma's. Doordat de commerciële zenders meer fictie uitzenden, zijn hier ook meer negatieve gebeurtenissen te zien. Er worden meer slachtoffers van negatieve gebeurtenissen in beeld gebracht dan daders.

Gekleurde mensen zijn vaker betrokken bij negatieve gebeurtenissen dan witte mensen, in de meeste gevallen als slachtoffer. Als daders in beeld worden gebracht zijn dit vaker mannen dan vrouwen.

5 Gesproken woord

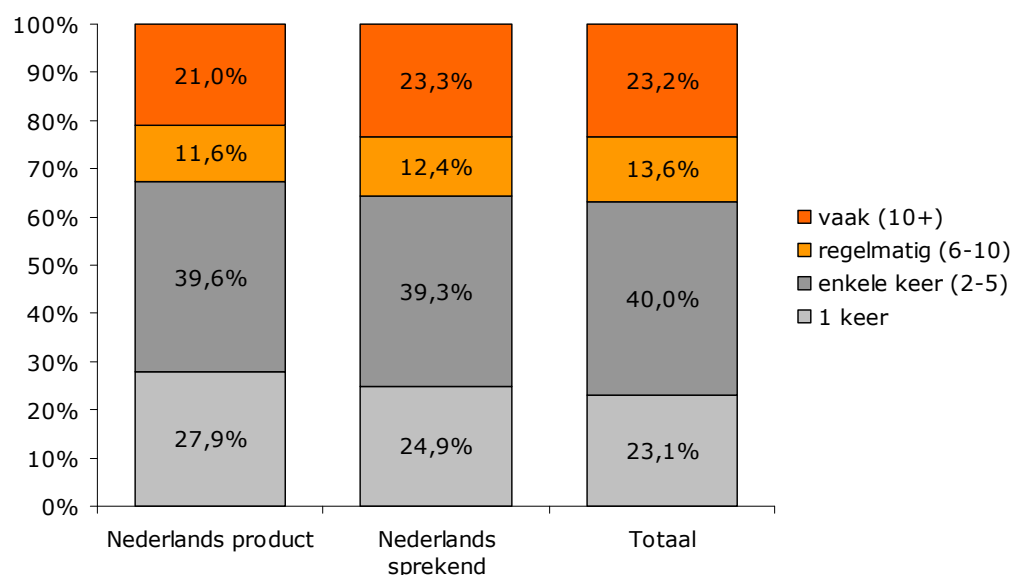
Voorwaarde om gecodeerd te worden, was dat personen zichtbaar en hoorbaar sprekend in beeld kwamen. Van alle mensen die aan de voorwaarden hebben voldaan is niet alleen gemeten hoe zij in beeld kwamen, maar ook waarover zij spraken.

5.1 Aantal keren aan het woord

Als eerste hebben we gemeten hoe vaak mensen die in beeld komen aan het woord zijn. In Grafiek 5.1 zien we dat de meeste mensen slechts een of een enkele keer spreken (63,1%). In het Nederlandse product zijn personen over het algemeen minder vaak aan het woord dan in het buitenlandse product. Dit komt met name omdat buitenlandse programma's voor een groter deel uit fictie bestaan. In fictie wordt vaker gesproken omdat karakters in meerdere scènes terugkeren. Hierdoor spreken de mensen op de commerciële zenders ook iets vaker dan op de publieke zenders. Een groter deel van het aanbod van de commerciële bestaat uit fictie.

Als we alleen kijken naar de mensen die Nederlands spreken, zien we dat die iets vaker aan het woord zijn, maar de verschillen zijn niet groot.

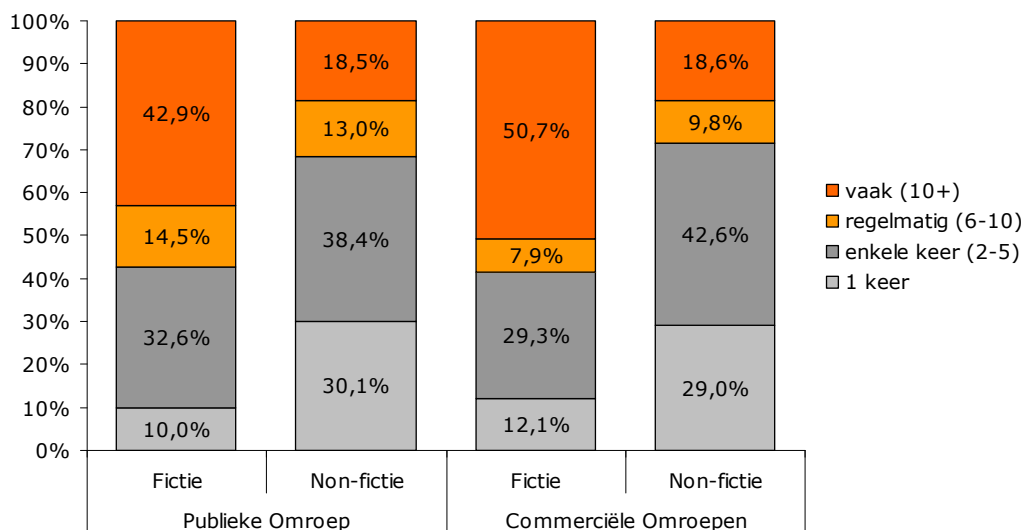
Grafiek 5.1. Aantal keer aan het woord in totale aanbod, Nederlandse product en Nederlands sprekend.

5.1.1 Fictie en non-fictie

In Grafiek 5.2 is goed te zien dat personen in fictieprogramma's vaker aan het woord zijn dan personen in non-fictieprogramma's. Zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen spreken de karakters in fictie programma's in meer dan de helft van de gevallen regelmatig of vaak (respectievelijk 57,4% en 58,6%). In non-fictieprogramma's is het beeld tegenovergesteld, daar wordt in de meeste gevallen slechts een of een enkele gesproken. Dit is op de publieke zenders iets minder het geval (68,5%), dan op de commerciële zenders (71,6%), al zijn de verschillen klein.

Grafiek 5.2. Aantal keer aan het woord in Nederlandse fictie en non-fictie bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

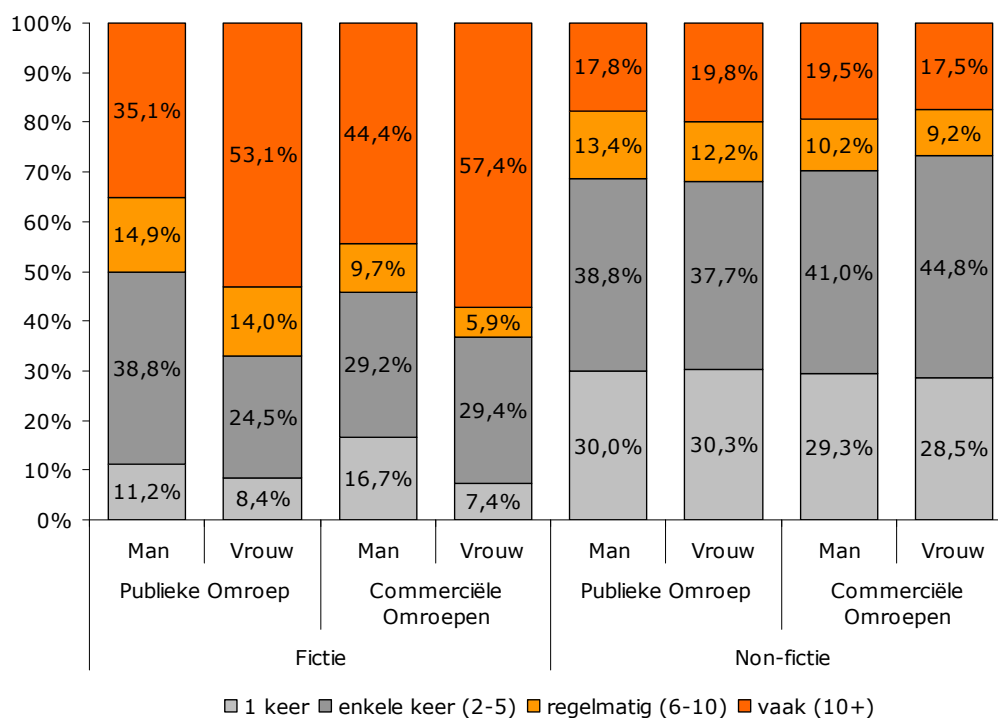

5.1.2 Aantal keren aan het woord en geslacht

In Nederlandse non-fictie zijn er slechts kleine verschillen in de mate waarin mannen en vrouwen aan het woord komen (Grafiek 5.3). In non-fictie op de commerciële zenders zijn vrouwen iets minder vaak aan het woord dan mannen.

In Nederlandse fictieprogramma's zijn de verschillen veel groter. Vrouwen zijn hier zowel op de Publieke Omroep als op de commerciële omroepen vaker aan het woord dan mannen. Vooral bij de Publieke Omroep is het verschil groot. Mannen zijn in 50,0% van de gevallen regelmatig of vaak aan het woord in Nederlandse fictieprogramma's, vrouwen in 67,1% van de gevallen.

Grafiek 5.3. Geslacht en aantal keer aan het woord in Nederlandse fictie en non-fictie bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

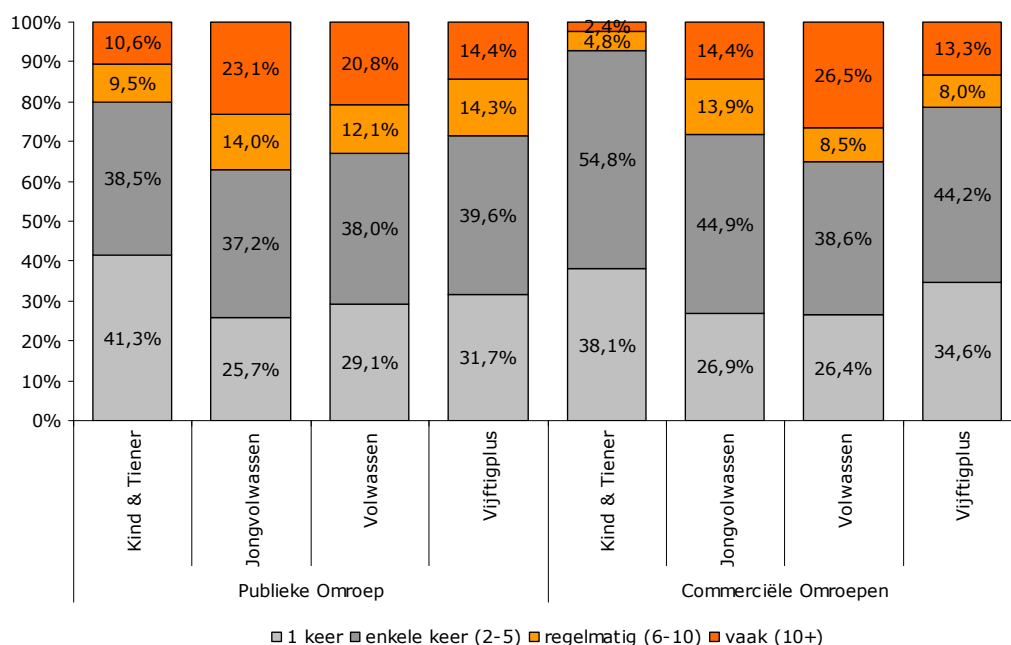

5.1.3 Aantal keren aan het woord en leeftijd

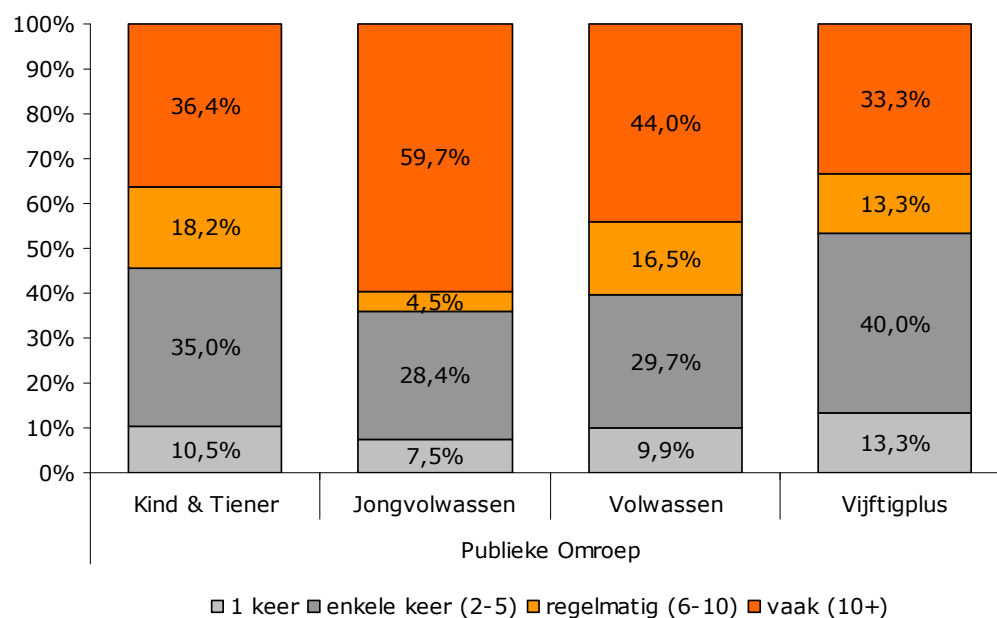
In Nederlandse non-fictie op de Publieke Omroep worden jongvolwassenen het vaakst aan het woord gelaten als zij in beeld komen (Grafiek 5.4). Kinderen en tieners komen minder vaak aan het woord. Op de commerciële omroepen zijn kinderen en tieners ook veruit het minst aan het woord. In slechts 7,1% van de gevallen spreken zij vaker dan een of een enkele keer. Ook vijftigplussers zijn relatief minder vaak aan het woord op de commerciële zenders dan andere leeftijdsgroepen.

In Nederlandse fictie kunnen we alleen kijken naar de verdeling van het aantal keren aan het woord bij de Publieke Omroep. Voor de commerciële omroepen zijn hier te weinig waarnemingen (Grafiek 5.5). Net als bij non-fictie zien we dat ook hier jongvolwassenen het meest spreken, al is het verschil met volwassenen klein. Kinderen en tieners zijn minder vaak aan het woord. Vijftigplussers spreken echter het minst. Zij zijn de enige groep die in minder dan de helft van de gevallen regelmatig of vaak spreken. Dit is waarschijnlijk het geval van het feit dat deze vijftigplussers vooral in bijrollen of als figuranten in beeld komen, zoals we eerder zagen.

Grafiek 5.4. Leeftijd en aantal keer aan het woord in Nederlandse non-fictie bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

Grafiek 5.5. Leeftijd en aantal keer aan het woord in Nederlandse fictie bij de Publieke Omroep.

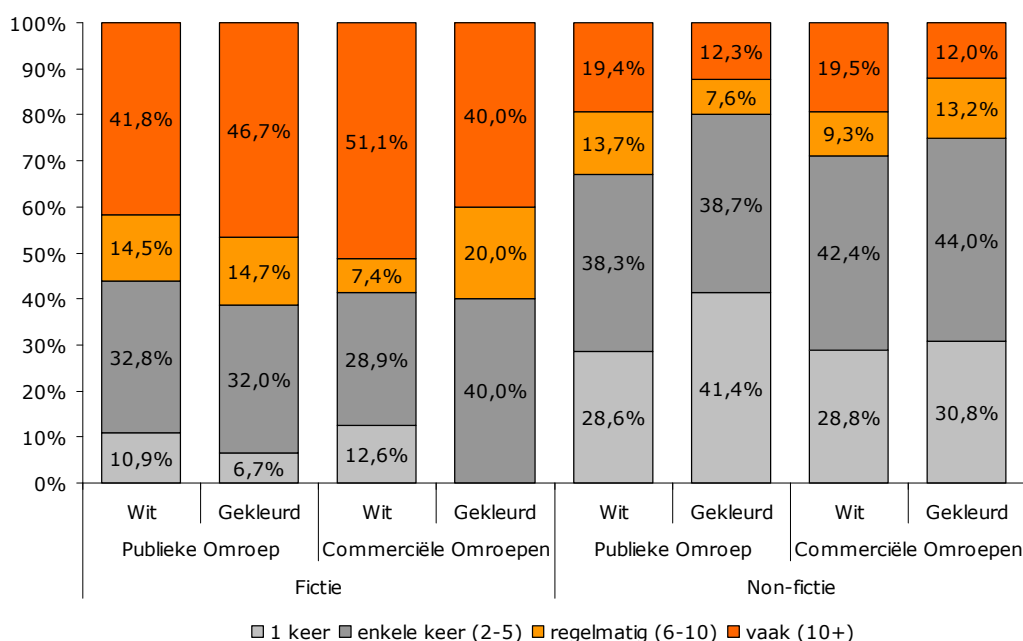
5.1.4 Aantal keren aan het woord en kleur

Er zijn ook verschillen in de mate waarin witte en gekleurde mensen aan het woord komen (Grafiek 5.6). In Nederlandse non-fictie worden gekleurde mensen minder vaak aan het woord gelaten dan witte mensen. Dit geldt voor zowel de Publieke Omroep als de commerciële omroepen. Bij de Publieke Omroep is het verschil echter het grootst. In 80,1% van de gevallen komen gekleurde mensen slechts een of enkele keer aan het woord, terwijl dit voor witte mensen 66,9% is.

Dit wordt deels veroorzaakt door het feit dat gekleurde mensen relatief vaker te zien zijn in de rol als vox populi, en relatief minder vaak als experts fungeren. Die laatste groep komt gemiddeld vaker aan het woord dan de eerste.

Opvallend is dat in Nederlandse fictie gekleurde mensen juist iets vaker aan het woord zijn, dan witte mensen. Ook hier is het verschil bij de Publieke Omroep het grootst. Gekleurde acteurs zijn in 61,4% van de gevallen regelmatig of vaak aan het woord, terwijl dit voor witte acteurs 56,3% is.

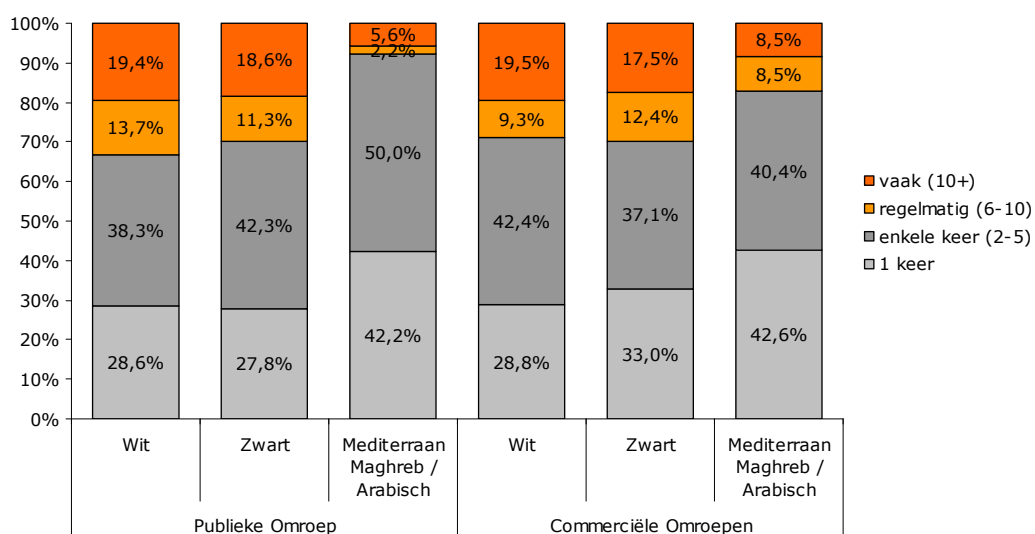
Grafiek 5.6. Kleur en aantal keer aan het woord in Nederlandse fictie en non-fictie bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

Als we verder kijken naar de mate waarin verschillende kleurgroepen aan het woord worden gelaten, zien we dat de verschillen tussen witte en gekleurde mensen vooral worden veroorzaakt doordat mensen van Maghrebijns/Arabische afkomst veel minder

aan het woord zijn (Grafiek 5.7)². Zwarte mensen komen net zo vaak aan het woord als witte mensen. Dit geldt zowel voor de Nederlandse programma's van de Publieke Omroep als die van de commerciële omroepen. Mensen van Maghrebijns/Arabische afkomst komen duidelijk minder vaak aan het woord. Ook dit is het geval op zowel de publieke als commerciële zenders. Vooral bij de Publieke Omroep, daar wordt deze groep in slechts 7,8% van de gevallen regelmatig of vaak aan het woord gelaten.

Grafiek 5.7. Kleurgroepen en aantal keer aan het woord in Nederlandse non-fictie bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

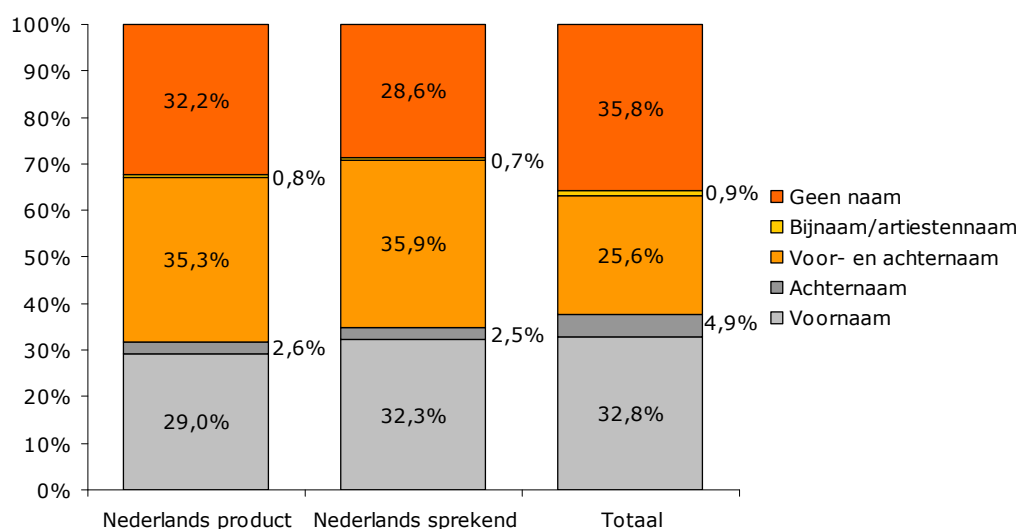
5.2 Aanspreekvorm

De meeste mensen op de Nederlandse televisie worden bij naam genoemd (Grafiek 5.8). In de meeste gevallen bij hun voor- en achternaam. Met name in Nederlandse programma's en onder Nederlands sprekenden is dit het geval. Als we kijken naar het totale aanbod op televisie dan zien we dat het daar vaker voorkomt dat mensen niet bij naam worden genoemd. Dit betekent dat dit vooral in buitenlandse programma's minder gebeurt.

Aanspreken bij alleen de achternaam gebeurt niet veel en er worden zeer weinig mensen bij hun bijnaam of artiestennaam genoemd.

² In verband met de kleine aantallen personen van andere kleurgroepen, kijken we hier alleen naar de mate waarin zwarte en Maghrebijns/Arabische personen aan het woord komen. Om dezelfde reden maken we ook geen onderscheid tussen fictie en non-fictie.

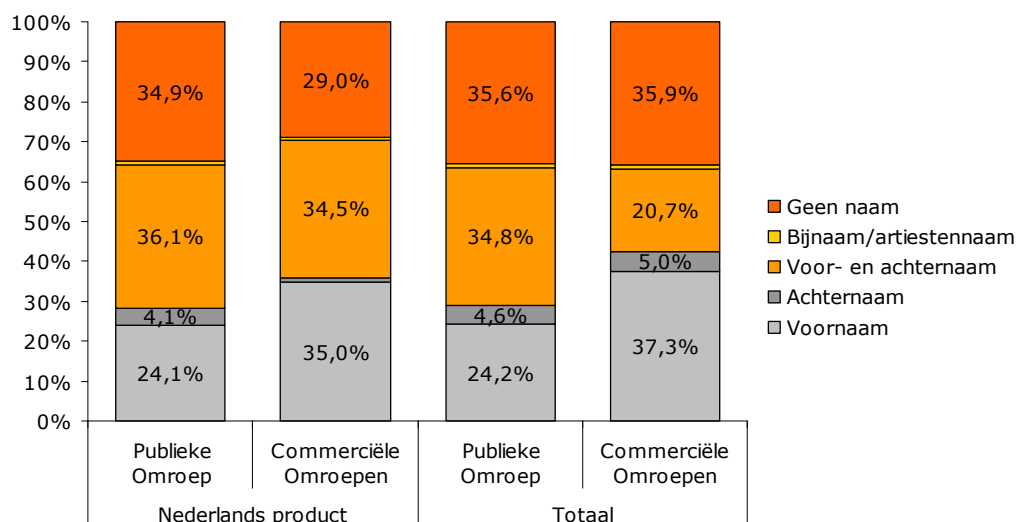
Grafiek 5.8. Aanspreekvorm in totale aanbod, Nederlandse product en Nederlands sprekend.

Als we kijken naar het verschil tussen de Publieke Omroep en de commerciële omroepen in het gebruik van aanspreekvormen (Grafiek 5.9), zien we dat er vooral verschillen zijn in de mate waarin mensen bij hun voornaam aan worden gesproken. In de Nederlandse programma's op de commerciële zenders wordt de voornaam veel vaker gebruikt (35,0%), dan bij de Publieke Omroep (24,1%). Als we kijken naar het totale aanbod van de commerciële zenders, zien we dat het gebruik van voornamen daar nog vaker voorkomt, en koste van het aanspreken bij voor- en achternaam. We zullen zo zien dat dit verschil veroorzaakt wordt door de grotere hoeveelheid fictieprogramma's op de commerciële zenders.

In het Nederlands product van de publieke zenders wordt men vaker zonder naam aangesproken (34,9%), dan op de commerciële zenders (29,0%). Daarnaast komt het bij de Publieke Omroep vaker voor dat mensen alleen bij hun achternaam aangesproken worden, al gebeurt dit ook hier weinig (4,1%).

Grafiek 5.9. Aanspreekvorm in totale aanbod en Nederlandse product van publieke en commerciële omroepen.

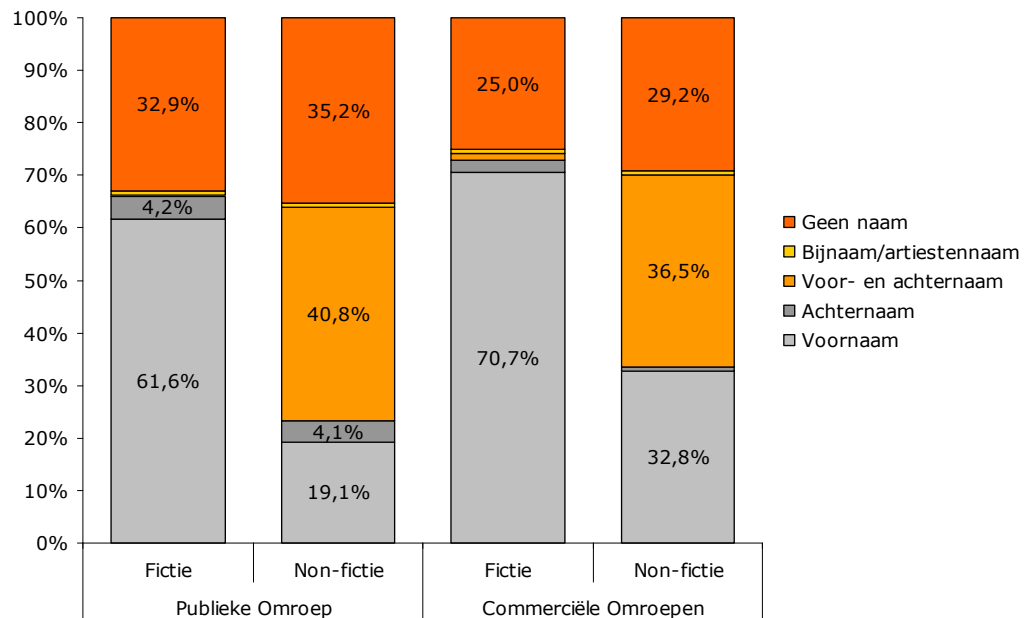
5.2.1 Aanspreekvorm in fictie en non-fictie

Er zijn ook hier duidelijke verschillen tussen fictie en non-fictie. Het gebruik van zowel voor- als achternaam lijkt bijna exclusief te zijn voor non-fictie (Grafiek 5.10). Bij de Publieke Omroep gebeurt dit veel (40,8%), maar ook op de commerciële omroepen is dit de grootste categorie (36,5%). Bij de Publieke Omroep gaat dit vooral ten koste van het gebruik van de voornaam.

In Nederlandse fictie komt het gebruik van voor- en achternaam bijna niet voor. Daar wordt in verreweg de meeste gevallen alleen de voornaam gebruikt. Bij de commerciële omroepen nog meer (70,7), dan bij de Publieke Omroep (61,6%).

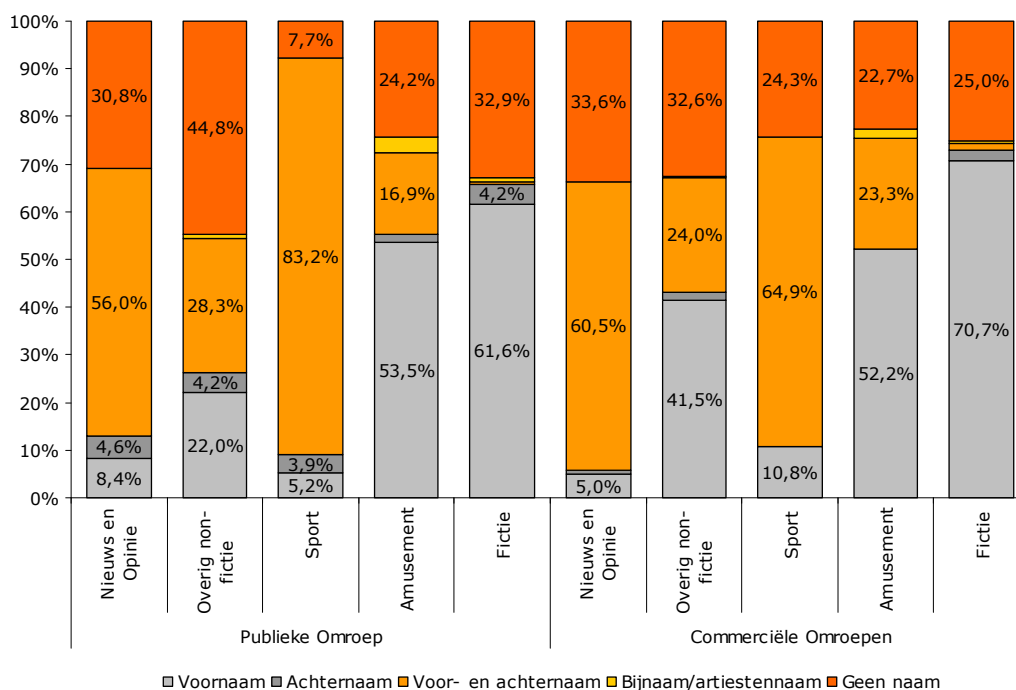
Als we iets dieper op de verschillende genres ingaan (Grafiek 5.11), zien we dat er ook binnen non-fictie grote verschillen zijn in hoe mensen aangesproken worden. Bij nieuws- en opinieprogramma's worden mensen in meer dan de helft van de gevallen bij zowel voor- als achternaam aangesproken. Zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen. Ook in sportprogramma's is dit het geval.

Grafiek 5.10. Aanspreekvorm in Nederlandse fictie en non-fictie van publieke en commerciële omroepen.

In amusement, maar zeker in fictie wordt voornamelijk de voornaam gebruikt. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de meer luchtige toon in dit type programma's. Bij fictie speelt mogelijk ook een rol dat personages vaker te zien zijn, waardoor kijkers bekend raken met de voornaam. De grootste verschillen doen zich voor in de overige non-fictie. Bij de commerciële omroepen wordt in dergelijke programma's meestal de voornaam gebruikt (41,5%). Bij de Publieke Omroep komt dit veel minder voor (22,0%) en wordt meestal geen naam gebruikt (44,8%).

Grafiek 5.11. Aanspreekvorm in verschillende genres voor Nederlandse programma's van publieke en commerciële omroepen.

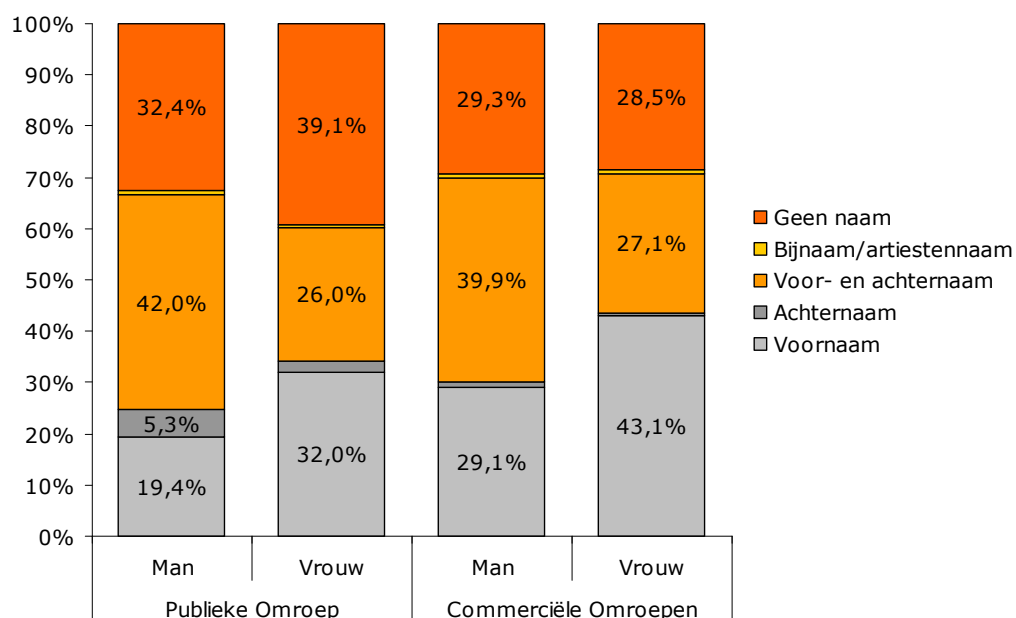

5.2.2 Aanspreekvorm en geslacht

In Nederlandse programma's worden vrouwen veel vaker dan mannen alleen bij hun voornaam aangesproken (Grafiek 5.12). Dit patroon zien we zowel op de commerciële zenders, waar het gebruikelijker is om de voornaam te gebruiken, als op de publieke zenders. Voor mannen wordt veel vaker zowel de voor- als de achternaam gebruikt. Wederom is dit op zowel de publieke als de commerciële zenders het geval. Daarnaast zien we dat bij de Publieke Omroep vrouwen vaker niet bij hun naam worden genoemd dan mannen.

Dit wordt deels verklaard door het feit dat er meer vrouwen te zien zijn in rollen en genres waar vaker de voornaam wordt gebruikt. Vrouwen zijn bijvoorbeeld relatief vaker te zien als vox populi en in amusementsprogramma's. Opvallend echter is dat ongeacht de mate van deskundigheid ten aanzien van een onderwerp, vrouwen vaker bij de voornaam worden aangesproken dan mannen. Dus zowel vrouwelijke vox populi, als vrouwelijke deskundigen worden vaker getutoyeerd dan hun mannelijke equivalenten.

Grafiek 5.12. Aanspreekvorm en geslacht in Nederlandse programma's van publieke en commerciële omroepen.

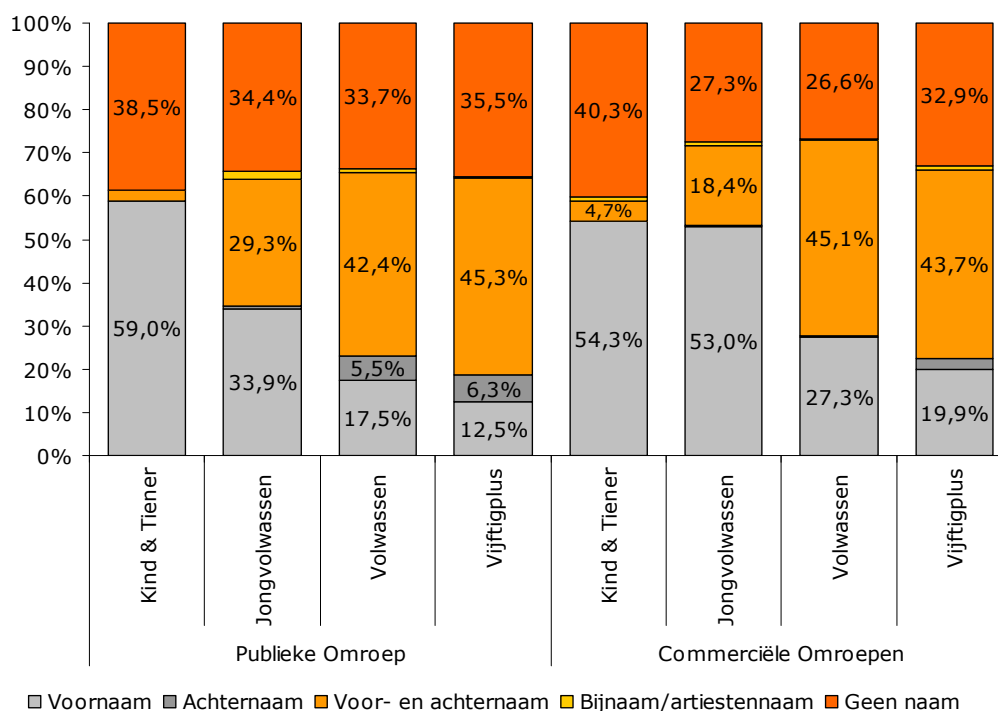

5.2.3 Aanspreekvorm en leeftijd

Hoe ouder iemand is, des te minder vaak het voorkomt dat mensen met alleen de voornaam aangesproken worden (Grafiek 5.13). Kinderen en tieners worden in de meeste gevallen bij hun voornaam genoemd, zowel op de Publieke Omroep (59,0%), als op de commerciële omroepen (54,3%). Bij vijftigplussers gebeurt dit het minst: in slechts 12,5% van de gevallen op de Publieke Omroep en in 19,9% van de gevallen op de commerciële omroepen. Oudere mensen worden daarentegen veel vaker bij hun voor- en achternaam aangesproken, of alleen bij hun achternaam.

Het feit dat jongeren vaker bij alleen de voornaam worden genoemd, biedt mogelijk een verklaring voor het feit dat gekleurde mensen en vrouwen ook meer bij hun voornaam worden aangesproken. In Grafiek 3.10 en Grafiek 3.19 zagen we al dat jongeren vaker vrouw zijn en bovendien meer gekleurd dan oudere leeftijdsgroepen.

Grafiek 5.13. Aanspreekvorm en leeftijd in Nederlandse programma's van publieke en commerciële omroepen.

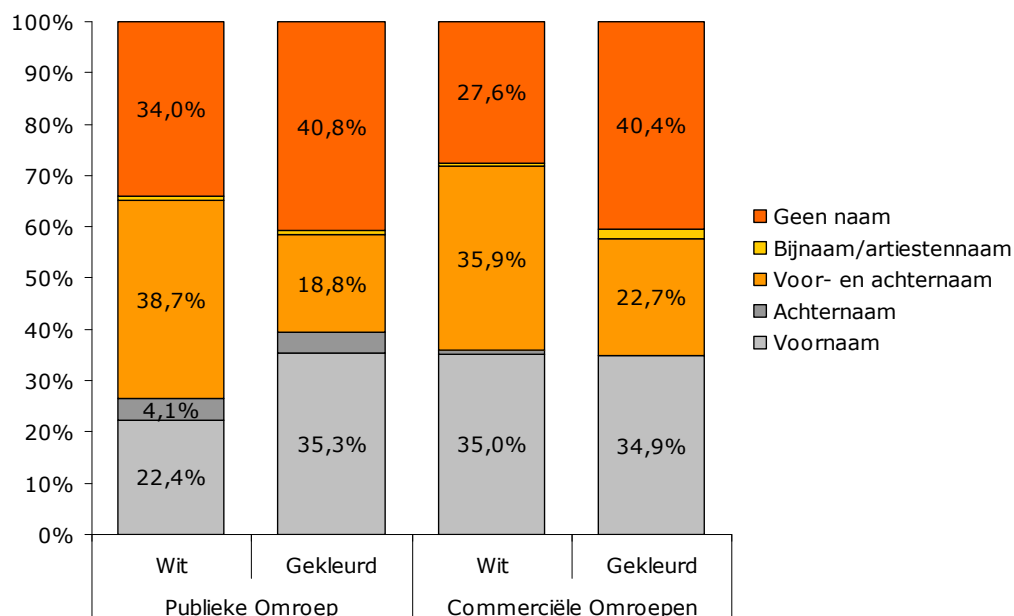

5.2.4 Aanspreekvorm en kleur

Er zijn ook verschillen in hoe witte en gekleurde mensen worden aangesproken in Nederlandse programma's. Wat de Publieke Omroep betreft lijken de verschillen tussen wit en gekleurd sterk op de verschillen tussen man en vrouw: gekleurde mensen worden net als vrouwen vaker bij de voornaam of zonder naam aangesproken en minder vaak bij zowel voor- als achternaam. De verschillen hebben waarschijnlijk ook te maken met het feit dat veel gekleurde mensen jong zijn en jongeren vaker bij hun voornaam worden aangesproken.

Bij de commerciële omroep is er geen verschil in het gebruik van de voornaam voor witte en gekleurde mensen. Wel zien we ook daar dat voor gekleurde mensen minder vaak voor- en achternaam gebruikt wordt en vaker geen naam.

Grafiek 5.14. Aanspreekvorm en kleur in Nederlandse programma's van publieke en commerciële omroepen.

5.3 Onderwerpen in gesproken woord

Voor al het gesproken woord werd bepaald wat de onderwerpen waren waarover werd gesproken. Omdat deze onderwerpen nogal verschillen voor fictie en non-fictie programma's zullen we deze afzonderlijk rapporteren.

5.4 Onderwerpen in non-fictie

Vrije tijd en consumentenzaken zijn de belangrijkste onderwerpen in non-fictieprogramma's (zie Tabel 5.1 en 5.2), zowel op de Publieke Omroep als op de commerciële omroepen en zowel in Nederlandse programma's als in buitenlandse. Daarnaast is er zowel op de publieke als op de commerciële omroepen veel aandacht voor familie en relaties. Bij de Publieke Omroep is politiek ook een belangrijk thema, terwijl dit bij de commerciële omroepen veel minder het geval is. Op de commerciële zenders is er daarentegen meer aandacht voor kunst, cultuur en entertainment en criminaliteit.

Tabel 5.1. Top 5 onderwerpen in non-fictie in Nederlandse programma's en totale aanbod.

	Publieke Omroep	Commerciële Omroepen
1	Consumentenzaken / vrije tijd	Consumentenzaken / vrije tijd
2	Politiek / sociale kwesties	Opvoeding / familie / relaties
3	Opvoeding / familie / relaties	Kunst / cultuur / entertainment
4	Geestelijke gezondheid / ziektes	Criminaliteit/ juridische processen
5	Sport	Politiek / sociale kwesties

Tabel 5.2. Alle onderwerpen in non-fictie in Nederlandse programma's en totale aanbod.

	Publiek		Commercieel	
	Nederlands	Totaal	Nederlands	Totaal
Consumentenzaken / vrije tijd	22,7%	22,6%	31,5%	36,7%
Opvoeding / familie / relaties	15,2%	15,2%	18,2%	18,0%
Politiek / sociale kwesties	18,6%	18,6%	7,6%	5,1%
Kunst / cultuur / entertainment	8,2%	8,2%	13,8%	11,2%
Criminaliteit / juridische processen	7,6%	7,5%	10,9%	13,3%
Geestelijke gezondheid / ziektes	9,7%	9,7%	5,5%	7,6%
Economie / arbeid / werkgelegenheid	7,9%	7,8%	6,6%	6,5%
Sport	8,7%	8,6%	5,6%	5,8%
Milieu / natuur / weer	3,9%	3,8%	3,4%	2,5%
Ongelukken / oorlog / terrorisme	3,9%	3,9%	2,2%	2,4%
Wetenschap / onderwijs	3,5%	3,4%	0,5%	0,6%
Religie / levensbeschouwing	1,9%	1,9%	1,6%	1,2%
Man-vrouwverhouding / emancipatie	1,8%	1,8%	0,5%	0,5%
Multiculturele samenleving / integratie	1,3%	1,3%	0,1%	0,1%
Internationale verhoudingen	0,5%	0,5%	0,1%	0,1%
Totaal	2515	2526	2232	3383

5.4.1 Onderwerpen in non-fictie en geslacht

Als we kijken naar Nederlandse non-fictie programma's, zien we dat vrouwen vooral vaker spreken over zaken gerelateerd aan vrije tijd en aan opvoeding en relaties (zie Tabel 5.3). Dit is zowel het geval op de publieke als de commerciële zenders. Vooral met betrekking tot opvoeding en relaties zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen groot. Op de Publieke Omroep spreken vrouwen ook vaker dan mannen over gezondheid. Als er over man-vrouwverhoudingen wordt gesproken, gebeurt dit ook relatief vaker door vrouwen dan door mannen.

Als we kijken naar waar vrouwen minder over spreken dan mannen, zien we dat de verschillen vooral groot zijn bij politiek en sociale kwesties, en bij sport. Wederom zien we deze verschillen zowel bij de Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen. Ook over economie en criminaliteit wordt door vrouwen minder gesproken, al zijn de verschillen hier kleiner.

Tabel 5.3. Onderwerpen en geslacht in Nederlandse non-fictie programma's.

	Publiek		Commercieel	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Consumentenzaken / vrije tijd	20,5%	26,6%	29,5%	34,4%
Opvoeding / familie / relaties	11,2%	22,2%	11,5%	27,4%
Kunst / cultuur / entertainment	8,0%	8,5%	13,9%	13,6%
Politiek / sociale kwesties	20,8%	14,8%	10,0%	4,3%
Geestelijke gezondheid / ziektes	7,9%	12,8%	5,5%	5,6%
Criminaliteit / juridische processen	8,4%	6,1%	13,2%	7,8%
Economie / arbeid / werkgelegenheid	8,9%	6,1%	8,5%	4,1%
Ongelukken / oorlog / terrorisme	3,4%	4,8%	2,4%	1,8%
Sport	11,9%	3,1%	7,7%	2,7%
Wetenschap / onderwijs	3,5%	3,4%	0,3%	0,9%
Milieu / natuur / weer	4,9%	2,1%	4,5%	1,9%
Man-vrouwverhouding / emancipatie	1,1%	3,1%	0,6%	0,4%
Religie / levensbeschouwing	2,4%	0,9%	2,1%	1,0%
Multiculturele samenleving / integratie	1,3%	1,2%	0,2%	0,0%
Internationale verhoudingen	0,6%	0,3%	0,2%	0,1%
Totaal	1602	913	1299	933

5.4.2 Onderwerpen in non-fictie en kleur

Er zijn ook duidelijke verschillen in de onderwerpen waar witte en gekleurde mensen over spreken in Nederlandse non-fictie (zie Tabel 5.4). Gekleurde mensen spreken zowel op de publieke als op de commerciële zenders veel vaker over familie en relaties dan witte mensen. Ook over ongelukken en oorlog wordt door gekleurde mensen veel vaker gesproken. Verder valt op dat gekleurde mensen op de Publieke omroep relatief vaker aan het woord komen over de multiculturele samenleving en over politiek dan witte mensen. Op de commerciële zenders spreken gekleurde mensen vaker over religie en levensbeschouwing spreken dan witte mensen.

Gekleurde mensen spreken minder vaak over vrije tijd dan witte mensen, hoewel dit nog steeds een veelvoorkomend onderwerp is, zowel op de publieke als de commerciële omroepen. Ook over gezondheid wordt minder gesproken door gekleurde mensen. Daarnaast zien we dat gekleurde mensen bij de Publieke Omroep minder spreken over de economie. Bij de commerciële omroepen spreken zij minder vaak over criminaliteit.

Tabel 5.4. Onderwerpen en kleur in Nederlandse non-fictie programma's.

	Publiek		Commercieel	
	Wit	Gekleurd	Wit	Gekleurd
Opvoeding / familie / relaties	13,9%	24,5%	16,8%	29,2%
Consumentenzaken / vrije tijd	23,5%	16,9%	32,6%	22,8%
Politiek / sociale kwesties	18,3%	21,2%	7,7%	6,8%
Kunst / cultuur / entertainment	8,1%	8,9%	13,5%	16,0%
Ongelukken / oorlog / terrorisme	3,1%	10,3%	1,6%	6,4%
Criminaliteit / juridische processen	7,5%	7,9%	11,5%	6,4%
Sport	8,9%	7,0%	5,4%	6,8%
Economie / arbeid / werkgelegenheid	8,4%	4,3%	6,7%	6,0%
Geestelijke gezondheid / ziektes	10,3%	5,3%	5,8%	3,2%
Religie / levensbeschouwing	1,9%	1,3%	1,1%	5,6%
Multiculturele samenleving / integratie	0,9%	4,3%	0,1%	0,4%
Man-vrouwverhouding / emancipatie	1,6%	3,3%	0,6%	0,0%
Wetenschap / onderwijs	3,7%	1,7%	0,5%	0,8%
Milieu / natuur / weer	4,2%	1,3%	3,8%	0,8%
Internationale verhoudingen	0,5%	1,0%	0,1%	0,4%
Totaal	2213	302	1982	250

Wanneer we de drie grootste kleurgroepen in Nederlandse non-fictie naast elkaar zetten, zien we ook een aantal opvallende verschillen (Tabel 5.5). Een daarvan is dat zwarte en Maghrebijns/Arabische mensen meer over politiek en sociale kwesties aan het woord komen dan witte mensen. Voor Maghrebijns/ Arabische mensen is dit zelfs het meest besproken onderwerp bij de Publieke Omroep. In 31,1% van de gevallen spreken zij hierover. Bij de commerciële omroepen spreken Maghrebijns/Arabische mensen in 19,1% van de gevallen over dit onderwerp.

Het zijn ook vooral zwarte en Maghrebijns/Arabische mensen die spreken over de multiculturele samenleving. Van de witte mensen spreekt 0,9% over dit onderwerp bij de Publieke Omroep, voor zwarte mensen is dit 6,2% en voor Maghrebijns/Arabische 6,7%. Bij de commerciële omroepen wordt er over dit onderwerp nauwelijks gesproken. Maghrebijns/Arabische personen praten daarnaast bij de Publieke Omroep ook nog veel over man-vrouwverhoudingen en emancipatie.

5.4.3 Onderwerpen in non-fictie en leeftijd

Voor zowel jong als oud en op zowel de publieke als de commerciële zenders, zijn consumentenzaken en familie en relaties belangrijke onderwerpen van gesprek. Jongeren spreken echter vaker over deze onderwerpen dan ouderen. Verder doen de verschillen tussen jong en oud, zich vooral voor bij zwaardere onderwerpen als economie, politiek, en juridische processen. Hier wordt door oudere mensen vaker over gesproken dan over jongeren. Dit geldt wederom voor zowel de publieke als de commerciële omroepen.

Tabel 5.5. Onderwerpen en kleur in Nederlandse non-fictie programma's

	Publieke Omroep			Commerciële Omroepen		
	Maghrebijns			Maghrebijns		
	Wit	Zwart	/ Arabisch	Wit	Zwart	/ Arabisch
Consumentenzaken / vrije tijd	23,6%	22,7%	18,9%	32,7%	19,6%	21,3%
Opvoeding / familie / relaties	14,0%	24,7%	15,6%	16,8%	23,7%	27,7%
Politiek / sociale kwesties	18,4%	22,7%	31,1%	7,6%	7,2%	19,1%
Kunst / cultuur / entertainment	8,0%	10,3%	5,6%	13,5%	20,6%	4,3%
Sport	8,7%	11,3%	5,6%	5,4%	12,4%	8,5%
Criminaliteit / juridische processen	7,5%	4,1%	7,8%	11,5%	3,1%	12,8%
Geestelijke gezondheid / ziektes	10,3%	7,2%	3,3%	5,8%	3,1%	8,5%
Economie / arbeid / werkgelegenheid	8,3%	8,2%	1,1%	6,7%	3,1%	4,3%
Ongelukken / oorlog / terrorisme	3,1%	5,2%	7,8%	1,6%	2,1%	4,3%
Multiculturele samenleving / integratie	0,9%	6,2%	6,7%	0,1%	1,0%	0,0%
Man-vrouwverhouding / emancipatie	1,6%	2,1%	7,8%	0,6%	0,0%	0,0%
Milieu / natuur / weer	4,2%	2,1%	0,0%	3,8%	0,0%	0,0%
Wetenschap / onderwijs	3,7%	2,1%	1,1%	0,5%	2,1%	0,0%
Religie / levensbeschouwing	2,0%	2,1%	2,2%	1,0%	0,0%	2,1%
Internationale verhoudingen	0,5%	0,0%	1,1%	0,1%	1,0%	0,0%
Totaal	2199	97	90	1974	97	47

5.5 Onderwerpen in fictie

In verreweg de meeste Nederlandse fictie wordt gesproken over familie en relaties en ook in buitenlandse fictie is dit een belangrijk thema (zie Tabel 5.6). Daarnaast wordt er veel gesproken over onderwerpen gerelateerd aan vrije tijd. In buitenlandse fictie wordt er ook veel gesproken over criminaliteit en juridische processen, dit wordt duidelijk door het hoge percentage bij dit onderwerp in het totale fictieaanbod.

Tabel 5.6. Onderwerpen in fictie programma's in Nederlandse programma's en totale aanbod.

	Publiek		Commercieel	
	Nederlands	Totaal	Nederlands	Totaal
Opvoeding / familie / relaties	63,1%	59,1%	77,1%	46,1%
Consumentenzaken / vrije tijd	27,5%	23,1%	35,7%	28,6%
Geestelijke gezondheid / ziektes	7,6%	7,2%	7,9%	12,9%
Economie / arbeid / werkgelegenheid	2,4%	8,1%	10,0%	9,6%
Criminaliteit / juridische processen	6,6%	21,1%	0,7%	31,6%
Wetenschap / onderwijs	3,6%	2,7%	3,6%	1,6%
Ongelukken / oorlog / terrorisme	4,5%	4,9%	0,0%	5,8%
Kunst / cultuur / entertainment	3,6%	2,7%	0,7%	2,0%
Sport	0,6%	0,4%	2,1%	2,9%
Politiek / sociale kwesties	1,8%	2,5%	0,0%	2,3%
Religie / levensbeschouwing	1,2%	0,9%	0,0%	1,4%
Milieu / natuur / weer	0,9%	0,7%	0,0%	0,0%
Diverse onderwerpen	0,6%	0,4%	0,0%	1,0%
Man-vrouwverhouding / emancipatie	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%
Multiculturele samenleving / integratie	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%

5.5.1 Onderwerpen in fictie en geslacht

We zagen hierboven al dat in Nederlandse fictie programma's veel wordt gesproken over opvoeding en relaties. Vrouwen doen dit nog veel vaker dan mannen, zowel op de Publieke Omroep als op de commerciële omroepen (Tabel 5.7). Daarnaast zien we dat vrouwen vaker dan mannen spreken over gezondheid. Op de commerciële zenders praten zij bovendien vaker over onderwerpen gerelateerd aan vrije tijd.

In fictie wordt door vrouwen minder vaak dan mannen gesproken over economische of werkgerelateerde onderwerpen. Ook spreken zij minder vaak over wetenschap en onderwijs.

Tabel 5.7. Onderwerpen en geslacht in Nederlandse fictie programma's.

	Publiek		Commercieel	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Opvoeding / familie / relaties	55,9%	72,7%	66,7%	88,2%
Consumentenzaken / vrije tijd	28,7%	25,9%	29,2%	42,6%
Geestelijke gezondheid / ziektes	6,4%	9,1%	5,6%	10,3%
Economie / arbeid / werkgelegenheid	3,7%	0,7%	11,1%	8,8%
Criminaliteit / juridische processen	6,9%	6,3%	1,4%	0,0%
Wetenschap / onderwijs	4,3%	2,8%	5,6%	1,5%
Ongelukken / oorlog / terrorisme	4,8%	4,2%	0,0%	0,0%
Kunst / cultuur / entertainment	4,3%	2,8%	1,4%	0,0%
Religie / levensbeschouwing	0,0%	2,8%	0,0%	0,0%
Sport	1,1%	0,0%	2,8%	1,5%
Milieu / natuur / weer	0,5%	1,4%	0,0%	0,0%
Politiek / sociale kwesties	2,1%	1,4%	0,0%	0,0%
Totaal	188	143	72	68

5.5.2 Onderwerpen in fictie en kleur

Verschillen tussen witte en gekleurde mensen kunnen we alleen bekijken voor de Publieke Omroep (Tabel 5.8). In de Nederlandse fictie van de commerciële omroepen komt te weinig kleur voor om iets over te kunnen zeggen.

Wederom zien we dat familie en relaties en vrije tijd belangrijke onderwerpen zijn voor zowel witte als gekleurde mensen. Bij die laatste komen deze onderwerpen zelfs nog vaker voor. Daarnaast zien we dat gekleurde mensen ook relatief vaker dan witte mensen spreken over entertainment of cultuur. Zij hebben het minder vaak over criminaliteit.

We gaan hier niet dieper in op verschillende kleurgroepen, omdat de aantallen daarvoor te klein zijn.

Tabel 5.8. Onderwerpen en kleur in Nederlandse fictie programma's van de Publieke Omroep.

	Wit	Gekleurd
Opvoeding / familie / relaties	61,3%	69,3%
Consumentenzaken / vrije tijd	26,6%	30,7%
Kunst / cultuur / entertainment	2,7%	6,7%
Geestelijke gezondheid / ziektes	8,2%	5,3%
Ongelukken / oorlog / terrorisme	4,7%	4,0%
Wetenschap / onderwijs	3,5%	4,0%
Criminaliteit / juridische processen	7,8%	2,7%
Milieu / natuur / weer	0,8%	1,3%
Religie / levensbeschouwing	1,2%	1,3%
Economie / arbeid / werkgelegenheid	3,1%	0,0%
Politiek / sociale kwesties	2,3%	0,0%
Sport	0,8%	0,0%
Totaal	256	75

5.5.3 Onderwerpen in fictie en leeftijd

Vanwege de kleine aantallen kunnen we de resultaten niet uitsplitsen naar leeftijd.

5.6 Reikwijdte van thematische context

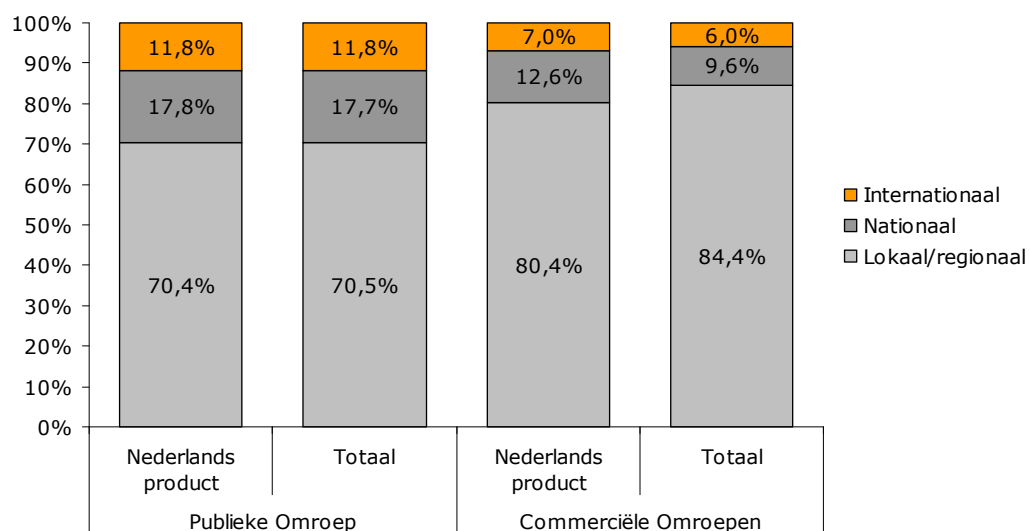
Met de reikwijdte van de thematische context wordt bedoeld op welk niveau het gesproken woord betrekking heeft. Dit kan lokaal of regionaal zijn als mensen spreken over hun directe omgeving. Nationaal wanneer de situatie binnen Nederland (of een ander land) wordt besproken. In een internationale context wordt over andere landen gesproken.

In non-fictie programma's is het lokale of regionale niveau ook de belangrijkste categorie. In 78,4% van het totale non-fictie aanbod is dit het geval en in 75,1% van de Nederlandse non-fictie. De Publieke Omroep besteedt wel meer aandacht aan nationale en internationale onderwerpen dan de commerciële omroepen (zie Grafiek 5.15). Bij de Publieke Omroep heeft 17,8% van de Nederlandse non-fictie betrekking op het nationale niveau en 11,8% op het internationale niveau. Bij de commerciële omroepen is dit respectievelijk 12,6% voor het nationale niveau en 7,0% voor het internationale.

Wederom zijn deze verschillen het gevolg van de onderwerpen waarover wordt gesproken. Gesprekken die gaan over vrije tijd en relaties hebben vooral een lokale reikwijdte. Deze onderwerpen spelen ook in non-fictie een grote rol (zie Tabel 5.2). Vooral bij de commerciële omroepen zijn deze onderwerpen populair, en dat maakt dat daar over het geheel meer op lokaal niveau wordt gesproken.

Op nationaal niveau worden vooral onderwerpen als politiek en economie besproken. Deze onderwerpen komen vaker voor bij de Publieke Omroep. Gesprekken over politiek hebben vaker een internationale reikwijdte, evenals oorlog en sport. Ook deze onderwerpen komen bij de Publieke Omroep meer aan bod.

Grafiek 5.15. Reikwijdte van de thematische context in Nederlandse en totale aanbod van non-fictie van de publieke en commerciële omroepen.

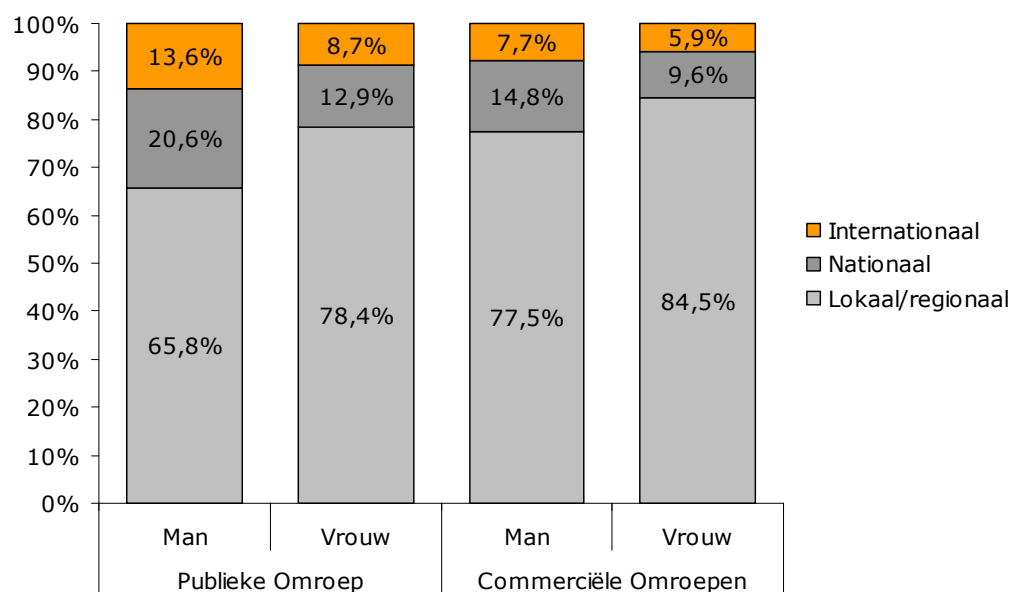
In fictie heeft het gesproken woord in verreweg de meeste gevallen betrekking op de lokale of regionale context (96,6%). Dit is zowel het geval bij de publieke als de commerciële omroepen en het geldt voor zowel de binnenlandse als de buitenlandse fictie. Het feit dat de lokale context hier zo groot is, komt omdat in fictie programma's met name gesproken wordt over vrije tijd en relaties (zie Tabel 5.6). Deze gesprekken hebben vooral betrekking op de directe omgeving. Omdat de gesprekken in fictie zich eigenlijk vrijwel uitsluitend op dit niveau afspelen zullen voor fictie de context dan ook niet verder analyseren voor geslacht, kleur en leeftijd.

5.6.1 Reikwijdte van de thematische context en geslacht

Als we kijken naar de verschillen tussen mannen en vrouwen in de reikwijdte van de context waarover zij spreken zien we dat mannen vaker over nationale en internationale zaken spreken dan vrouwen (Grafiek 5.16). Bij de Publieke Omroep spreken mannen in 34,2% van de gevallen over nationale en internationale onderwerpen, terwijl dit voor vrouwen 21,6% is. Ook op de commerciële omroepen is er een verschil. Hier spreken mannen in 22,5% over nationale en internationale onderwerpen en vrouwen in 15,5% van de gevallen.

De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn hier een rechtstreeks gevolg van het feit dat vrouwen meer spreken over vrije tijd en relaties en minder over politiek, economie en sport (zie Tabel 5.3). Onderwerpen die bij de Publieke Omroep bovendien een grotere rol spelen dan bij de commerciële omroepen.

Grafiek 5.16. Reikwijdte van de thematische context en geslacht in Nederlandse non-fictie van de publieke en commerciële omroepen.

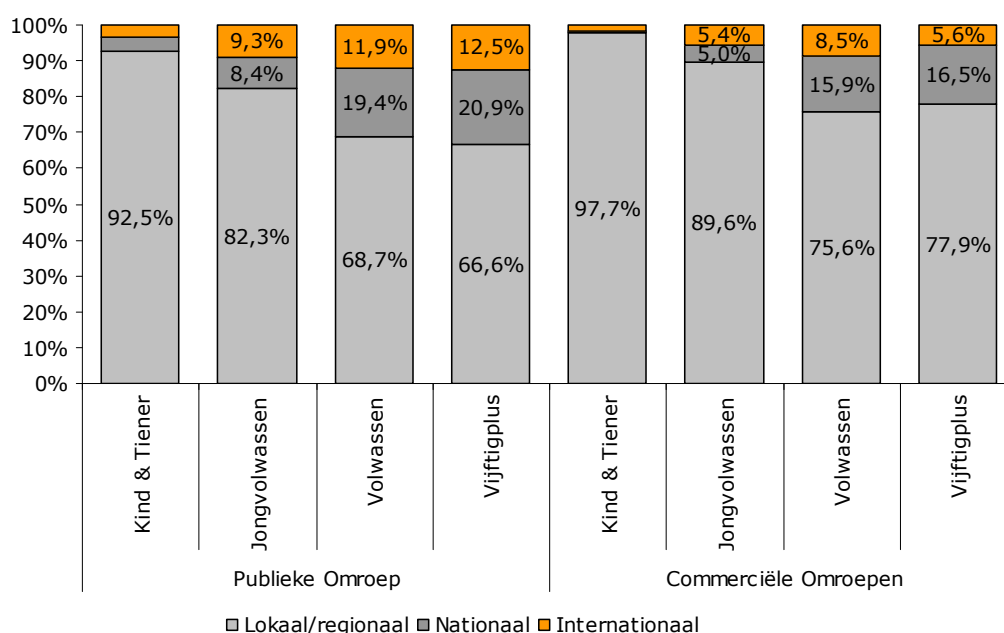
5.6.2 Reikwijdte van de thematische context en leeftijd

Ook leeftijd heeft invloed op de reikwijdte van de context waarover gesproken wordt. Hoe ouder een persoon, des te minder vaak er in een lokale context gesproken wordt. In Nederlandse non-fictie van de Publieke Omroep zijn slechts 7,5% van de door kinderen en tieners besproken onderwerpen nationaal of internationaal. Voor vijftigplussers is dit veel vaker het geval. Zij spreken in 33,4% van de gevallen over

ationale of internationale zaken. Ook bij de commerciële omroepen zien we dit verschil, al wordt daar over de hele linie minder over nationale en internationale kwesties gesproken.

Deze leeftijdsverschillen zijn wederom het gevolg van onderwerpkeuze en dan met name het feit dat jongeren minder over politiek en economie spreken.

Grafiek 5.17. Reikwijdte van de thematische context en leeftijd in Nederlandse non-fictie van de publieke en commerciële omroepen.

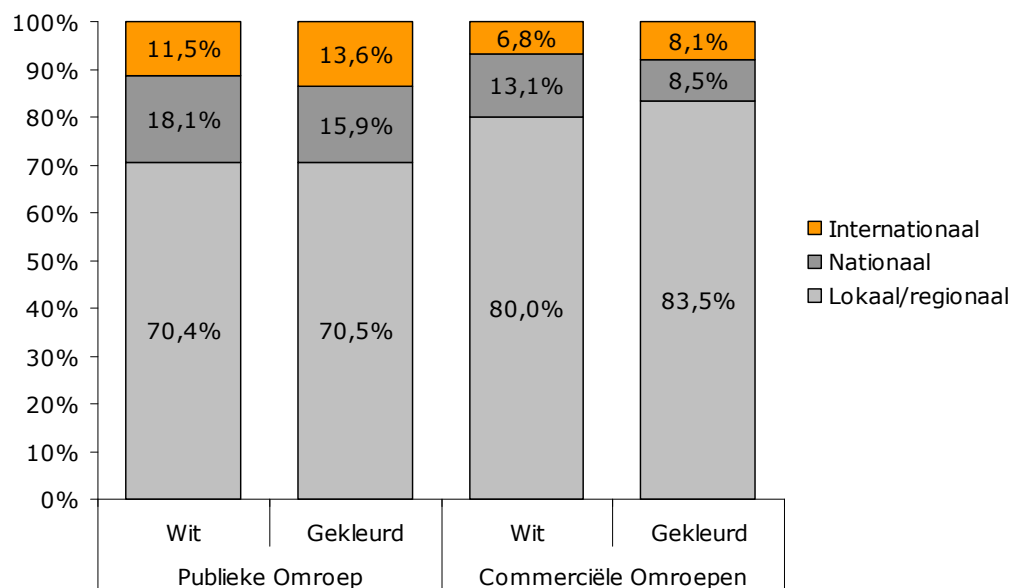

5.6.3 Reikwijdte van de thematische context en kleur

Opvallend is dat er weinig verschil is tussen witte en gekleurde mensen en de reikwijdte van de context waarover zij spreken. In de Nederlandse non-fictie van de Publieke Omroep spreken zowel witte als gekleurde mensen in 70,5% van de gevallen over de lokale context. Witte mensen spreken wel iets vaker over de nationale context, terwijl gekleurde mensen vaker over internationale aangelegenheden praten. Het betreft dan met name onderwerpen als politiek en oorlog.

Bij de commerciële omroepen is er ook maar een klein verschil tussen wit en gekleurd. Witte mensen spreken in 20,0% van de gevallen over nationale en internationale onderwerpen en gekleurde mensen in 16,5%.

Grafiek 5.18. Reikwijdte van de thematische context en kleur in Nederlandse non-fictie van de publieke en commerciële omroepen.

5.7 Conclusies

In fictie komen mensen vaker aan het woord dan in non-fictieprogramma's. Opvallend is dat vrouwen in fictieprogramma's vaker spreken dan mannen. Ook gekleurde mensen spreken iets vaker in fictie dan witte mensen. In fictieprogramma's van de Publieke Omroep worden bovendien jongvolwassenen vaker aan het woord gelaten dan andere leeftijdsgroepen, met name kinderen en tieners, en vijftigplussers.

Bij non-fictie is er slechts een klein verschil in het aantal keren dat mannen en vrouwen spreken. Wel zien we dat vijftigplussers en kinderen en tieners minder vaak aan het woord komen. Het meest opvallende verschil zien we tussen witte en gekleurde mensen. Kwamen gekleurde mensen in fictie nog vaker aan het woord, in non-fictie spreken zij minder vaak dan witte mensen. Dit komt vooral doordat zij vaker als vox populi in beeld komen en minder vaak als experts of deskundige. Die eerste groep spreekt over het geheel duidelijk minder vaak dan de laatste.

Nadere beschouwing leert dat dit vooral geldt voor Maghrebijns/Arabische mensen. Zij worden bij de commerciële omroepen, maar met name bij de Publieke Omroep beduidend minder vaak aan het woord gelaten. Ook dit komt door de aard van hun aanwezigheid op het scherm.

Zowel vrouwen als gekleurde mensen (bij de Publieke Omroep) worden vaker aangesproken bij alleen hun voornaam dan mannen en witte mensen. Dit wordt deels verklaard door het feit dat vrouwen en gekleurde mensen gemiddeld jonger zijn. Daarnaast heeft het te maken met de rollen waarin zij optreden. Deze hebben vaak een minder serieus karakter, wat er voor zorgt dat er minder gebruik wordt gemaakt van voor- én achternaam.

Lichtere onderwerpen zijn dominant op de televisie, zowel in het Nederlandse als het buitenlandse aanbod. Vooral onderwerpen gerelateerd aan vrije tijd en relaties komen veel voor. In fictie nog meer dan in non-fictie. Vrouwen praten vaker over deze onderwerpen dan mannen en jongeren vaker dan ouderen. Gekleurde mensen spreken vooral vaker over familie en relaties dan witte mensen.

In non-fictie zien we dat vrouwen minder vaak praten over politiek, sociale kwesties, economie en natuurlijk sport. Dit is ongetwijfeld het gevolg van de rollen die vrouwen hebben in deze programma's. Zoals we eerder zagen, komen vrouwen minder vaak in beeld als deskundige, politicus of wetenschapper.

Gekleurde mensen spreken vaker over zwaardere onderwerpen, bijvoorbeeld over oorlog en ongelukken. Bij de Publieke Omroep spreken zij ook vaker dan witte mensen over politiek.

Tot slot valt op dat wanneer over maatschappelijk kwesties wordt gesproken waarbij bevolkingsgroepen betrokken zijn, het vooral de benadeelde groep is die hierover aan het woord is. Vrouwen spreken dus vaker over man-vrouwverhoudingen dan mannen en gekleurde mensen spreken veel vaker over de multiculturele samenleving dan witte mensen. Over deze onderwerpen wordt overigens vooral bij de Publieke Omroep gesproken.

De meeste onderwerpen die besproken worden op de televisie hebben betrekking op zaken in de directe omgeving van mensen (lokaal of regionaal niveau). In fictie worden de gesprekken bijna uitsluitend op dit niveau gevoerd. In non-fictie is deze categorie ook dominant, maar wordt – met name bij de Publieke Omroep – ook gesproken over zaken op nationaal of internationaal niveau.

Mannen spreken veel vaker over onderwerpen van nationaal of internationaal niveau dan vrouwen en ouderen veel vaker dan jongeren. Tussen witte en gekleurde mensen zien we geen noemenswaardige verschillen.

6 Inhoud uitzending

Naast personen zijn ook uitzendingen gecodeerd. Op het niveau van de uitzending is gekeken of de multiculturele samenleving of andere culturen een thema waren in de uitzending en of er kleur te zien is in de zwijgende massa's die in beeld worden gebracht.

6.1 Multiculturele thema's

Van alle gecodeerde uitzendingen had 4,8% een multicultureel thema. Van de Nederlandse programma's was dit 7,1%, oftewel 28 uitzendingen. Een multicultureel thema houdt in dat er gesproken werd over integratie of de multiculturele samenleving, de islam, of dat er specifiek in werd gegaan op een van de grote groepen niet-westerse allochtonen.

Op de Publieke Omroep wordt vaker over multiculturele thema's gesproken dan op de commerciële omroepen (Tabel 6.1). In de meeste gevallen gaat het over de multiculturele samenleving of integratie, maar ook de islam wordt besproken. Als er bij de commerciële omroepen al multiculturele thema's in de uitzending besproken worden betreft het meestal de islam.

Tabel 6.1. Percentage uitzendingen met een multicultureel thema bij de publieke en commerciële omroepen.

	Publieke Omroep		Commerciële omroep	
	n	%	n	%
Geen thema	191	90,1%	178	96,2%
Multiculturele samenleving / integratie	15	7,1%	1	0,5%
Islam	5	2,4%	4	2,2%
Marokko of Marokkanen	0	0,0%	2	1,1%
Turkije of Turken	0	0,0%	0	0,0%
Suriname of Surinamers	1	0,5%	0	0,0%
Antillen of Antilianen	0	0,0%	0	0,0%
Totaal	212	100%	185	100%

Wanneer er over de multiculturele samenleving wordt gesproken gebeurt dit in verruit de meeste gevallen in de aanwezigheid van gekleurde mensen. We zagen eerder al (Tabel 5.4) dat gekleurde mensen vaker aan het woord komen over de multiculturele

samenlevingdan witte mensen. Ook als de islam onderwerp van gesprek is, zijn hier meestal gekleurde mensen bij betrokken.

6.2 Zwijgende massa's

Bij het coderen van de personen hebben we alleen diegenen gecodeerd die sprekend in beeld komen. Om het beeld compleet te maken is echter per uitzending bekeken of er ook zwijgende massa's in voorkomen en zo ja, of er in deze massa's ook kleur was te zien.

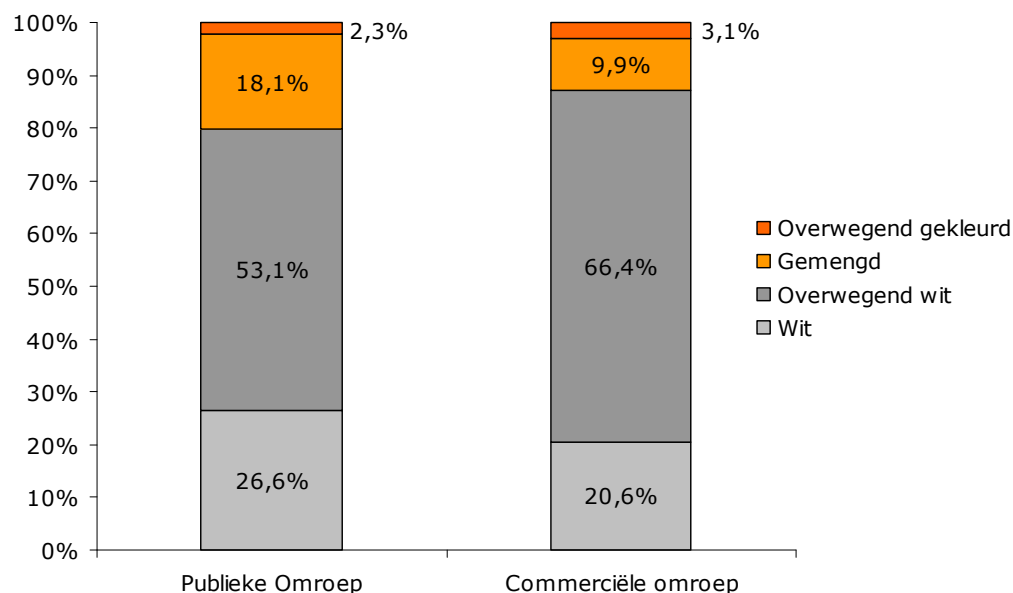
In totaal komen in 80,9% van de uitzendingen zwijgende massa's in beeld. In het Nederlandse product van de Publieke Omroep is dit 83,5% terwijl in Nederlandse programma's van de commerciële omroepen in 70,8% van de gevallen een zwijgende massa in beeld wordt gebracht.

6.2.1 Kleur in zwijgende massa's

De meeste zwijgende massa's zijn wit of overwegend wit (Grafiek 6.1). Bij de Publieke Omroep behoort 20,3% niet in deze categorie, maar is de massa gemengd of overwegend gekleurd. Op de commerciële zenders is dit slechts 13,0%.

De meeste zwijgende massa's komen voor in de genres nieuws en opinie, en overige non-fictie. Wat betreft kleur is er een opvallend verschil tussen deze twee genres. Zowel bij Publieke Omroep als bij de commerciële omroepen komt in nieuws- en opinieprogramma's meer kleur voor in de zwijgende massa's (respectievelijk 31,3% en 21,4% gemengd of overwegend gekleurd), dan in overige non-fictie (10,9% om 8,3%). Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat nieuws programma's op locatie opnemen, terwijl voor veel andere non-fictie programma's de massa's naar de studio komen.

Grafiek 6.1. Kleur in zwijgende massa's in Nederlands product van de publieke en commerciële omroepen.

6.2.2 Kenmerken van islam in zwijgende massa's

Naast kleur is ook gekeken of er zich in de zwijgende massa mensen met islamitische kenmerken bevinden. Dit kan zichtbaar zijn aan kleding, hoofdbedekking of andere symbolen. In de meeste gevallen zijn deze kenmerken niet zichtbaar. Bij de Publieke Omroep zijn deze kenmerken in 75,7% van de gevallen afwezig, bij de commerciële omroepen in 75,6%. In de overige gevallen zijn deze kenmerken wel zichtbaar, maar bestaat het publiek vooral uit mensen zonder islamitische kenmerken. Er zijn geen programma's gecodeerd waarin mensen met islamitische kenmerken een groter deel van de zwijgende massa vormden.

6.3 Conclusies

In slechts een beperkt aantal programma's wordt gesproken over de multiculturele samenleving of de islam. Wanneer dit het geval is, wordt dit thema meestal besproken in aanwezigheid van gekleurde mensen.

De zwijgende massa's op de televisie zijn meestal wit of overwegend wit. Vooral in nieuws- en opinieprogramma's zien we kleur in de zwijgende massa.

7 Vergelijking met eerder onderzoek

7.1 Eerder onderzoek

De Publieke Omroep voert al sinds de jaren '90 kwantitatief onderzoek uit naar de representatie van verschillende bevolkingsgroepen op televisie (en radio). In de jaren 90 werd dit onderzoek uitgevoerd door NOS Bureau Beeldvorming m/v. In de studies die in deze jaren werden uitgevoerd lag de nadruk in dit onderzoek op de aanwezigheid van vrouwen op televisie.

In 2002 werd door Meer van Anders, de opvolger van Bureau Beeldvorming, voor het eerst ook etniciteit meegenomen in een grootschalige monitor van het Nederlandse televisie aanbod. Deze monitor is in 2005 voor het laatst uitgevoerd. In de tussentijd zijn wel analyses gedaan naar de representatie van bevolkingsgroepen op de televisie, maar deze kenmerkten zich door een bewuste keuze in onderzochte titels. Terwijl in de monitors steeds een min of meer willekeurige dwarsdoorsnede van het aanbod is onderzocht.

We zullen de resultaten van deze monitor dan ook met name vergelijken met die uit de twee laatste uitgebreide monitoren. Met betrekking tot het aandeel van vrouwen op televisie, hebben we bovendien de beschikking over gegevens uit eerdere onderzoeken.

7.2 Methodologische verschillen eerdere onderzoeken

De studies hebben zich in de loop der tijd sterk ontwikkeld. In Tabel 7.1 wordt een overzicht gegeven van de monitoren uit 2002, 2005 en 2010.

Het grootste verschil tussen de onderzoeken is misschien wel dat de steekproef steeds sterk toe is genomen. Door de digitalisering van het aanbod en de meetmethode is het proces van coderen minder arbeidsintensief geworden en kon dus een groter deel van het aanbod worden gecodeerd in minder tijd. In de monitor van 2002 werd 210 uur televisie onderzocht, waarin 3682 personen werden gecodeerd. In 2005 werden in 228 uur televisie 5099 personen onderzocht. In de monitor van 2010 is 333 uur gecodeerd, waarin 8545 mensen voorkwamen.

Alle 3 de monitoren zijn uitgevoerd over de maand maart. Zowel in 2005 als in 2010 is voor elke zender een samengestelde week onderzocht (een maandag, een dinsdag etc.),

in 2002 werden van de grote Nederlandse zenders de 'kenmerkende' avonden onderzocht. Dit betekent bijvoorbeeld dat er van het toenmalige Nederland 2 een avond werd gecodeerd waarop sport werd uitgezonden en van Net 5 de dinsdagavond die zich specifieke richtte op een vrouwelijk publiek. In 2002 werden bovendien ook programma's van Z@ppelin meegenomen, terwijl dit in 2005 en 2010 alleen gebeurde als deze in het avond tijdvak (18.00 tot 24.00 uur) werden uitgezonden.

Een ander belangrijk verschil is hoe de procedure voor het selecteren van de te coderen personen. In 2002 en 2005 werden alle sprekende personen gecodeerd, wat er toe leidde dat ook bijvoorbeeld ook voice-overs en fantasiefiguren in de analyse zijn opgenomen. Dit maakt dat er in deze eerdere analyses relatief veel mensen zijn voor wie het geslacht of de etniciteit als onbekend is gecodeerd. Vanaf 2010 is naast sprekend ook het zichtbaar in beeld zijn een criterium, wat er toe heeft geleid dat de geanalyseerde personen eenduidiger te coderen zijn.

Vanwege deze methodologische verschillen tussen de verschillende onderzoek, dienen vergelijkingen tussen de resultaten met enige voorzichtigheid gemaakt te worden.

Tabel 7.1. Overzicht methoden in Monitor Representatie.

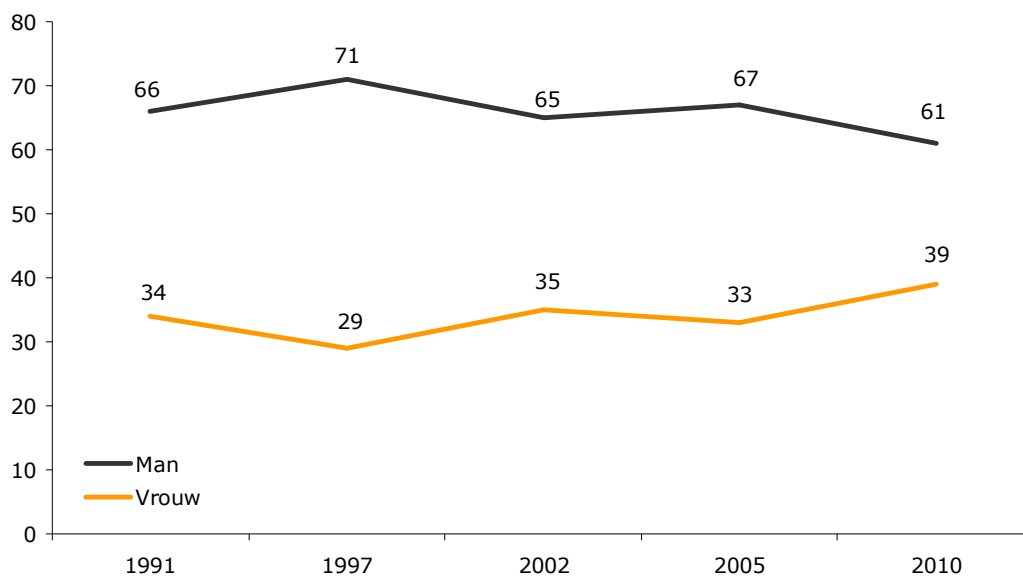
	2002	2005	2010
Steekproef			
Uren	210 uur	228 uur	333 uur
uitzendingen	434 uitzendingen	481 uitzendingen	624 uitzendingen
Personen	3682 personen	5099 personen	8545 mensen
Zenders	Nederland 1, 2 en 3, Z@ppelin, RTL 4 en 5, SBS6, NET5, Yorin, V8	Nederland 1, 2 en 3, RTL 4 en 5, SBS6, NET5, Yorin	Nederland 1, 2 en 3, RTL 4, 5, 7 en 8, SBS6, NET5, Veronica
Definitie persoon	Alle sprekende personen	Alle sprekende personen	Alle zichtbare en sprekende personen, m.u.v. fantasiefiguren
Limiet non- fictie	Max. 5 presentatoren en 10 onderwerpen. Max. 20 overige personen per onderwerp	Max. 5 presentatoren en 10 onderwerpen. Max. 20 overige personen per onderwerp	Maximaal 20 personen per uitzending
Limiet fictie	> 25 minuten: maximaal 4 hoofd- en 2 bijrollen <25 minuten 2 hoofd- en 2 bijrollen	> 25 minuten: maximaal 4 hoofd- en 2 bijrollen <25 minuten 2 hoofd- en 2 bijrollen	Maximaal 20 personen per uitzending
Etniciteit			
Definitie etniciteit	Biologische en culturele kenmerken (bijv. taalgebruik en kleding)	Idem	Idem
(Hoofd-) categorieën en wijzigingen t.o.v. voorgaande editie	- Wit/Europees - Zwart - Aziatisch - Mediterraan - Zuid Amerikaans - Anders	Idem	- Zuid Europees wordt gerekend tot Wit/ Europees - 'Etniciteit onduidelijk, maar in ieder geval niet wit' wordt gerekend tot de groep kleur

7.3 Man-vrouwverhouding

De verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen op televisie was de reden om in eerste instantie kwantitatieve analyses uit te voeren van de mensen die op televisie te zien waren. In 1991 werd dit onderzoek voor het eerst uitgevoerd, en ook in 1998 werd een grote studie verricht naar het aandeel van vrouwen op televisie. Uit deze twee eerdere studies hebben we alleen gegevens over het totaal aantal vrouwen op de Nederlandse televisie. Uit de latere monitoren hebben we ook gegevens uitgesplitst voor de Publieke Omroep en de commerciële omroepen.

In Grafiek 7.1 wordt de man-vrouwverhouding op de Nederlandse televisie weergegeven voor de verschillende metingen. Allereerst valt op dat het aandeel van mannen altijd groter is geweest dan het aandeel van vrouwen. Ook zien we enige fluctuaties over de jaren heen. Deze worden mogelijk veroorzaakt door methodologische verschillen en verschillen in de selectie van programma's tussen de analyses. De grafiek laat een lichte stijging zien over de jaren heen. Het aandeel van mannen en vrouwen op televisie lag nog nooit zo dicht bij elkaar als in 2010.

Grafiek 7.1. Man-vrouwverhouding in totale aanbod op de Nederlandse televisie van 1991 tot 2010.

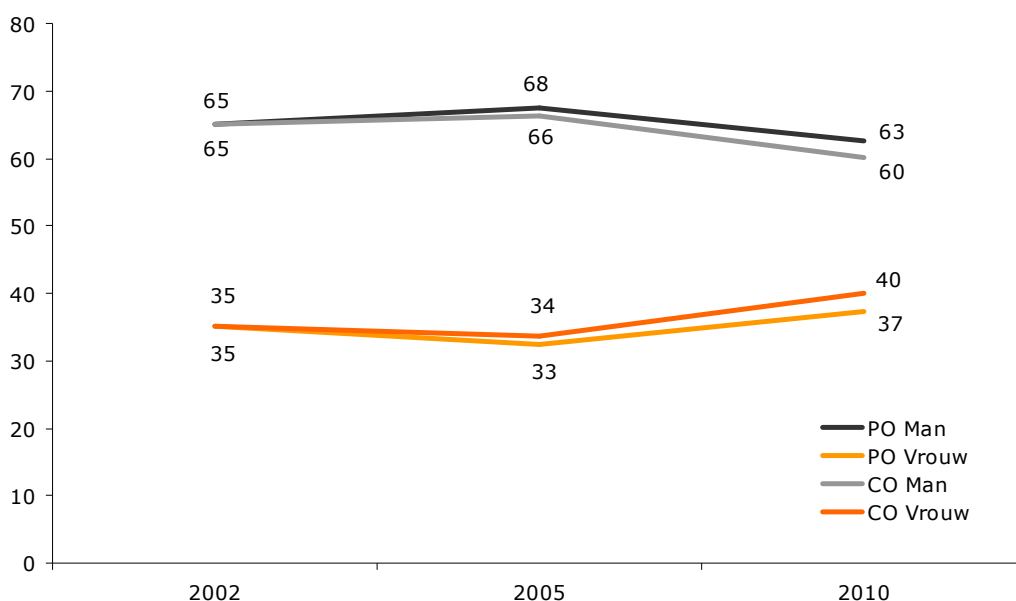

Zoals gezegd hebben we voor de laatste drie metingen ook gegevens over het aandeel van vrouwen bij de Publieke Omroep en de commerciële omroepen. Hierbij moet wederom aangetekend worden dat vooral de commerciële omroepen over de jaren heen verschillen. Zo werden in 2002 nog de zenders Yorin en V8 geanalyseerd, terwijl in 2010

de zenders RTL7 en Veronica hier voor in de plaats zijn gekomen. RTL8 bestond in 2005 ook nog niet. Ook de publieke zenders hebben sinds 2006 met de invoering van het programmeermodel een ander karakter gekregen. We zullen dan ook niet ingaan op specifieke zenders.

Grafiek 7.2 laat de man-vrouwverhouding zien voor de publieke en commerciële omroepen. Voor beide geldt dat nadat het aandeel van vrouwen licht was gezakt in 2005, het aandeel in 2010 gestegen is. Zowel ten opzichte van 2005 als ten opzichte van 2002. Bij de commerciële omroepen is het aandeel van vrouwen iets sterker gestegen dan bij de Publieke Omroep. Bij beide is dit aandeel niet eerder zo hoog geweest.

Grafiek 7.2. Aandeel van mannen en vrouwen bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen.

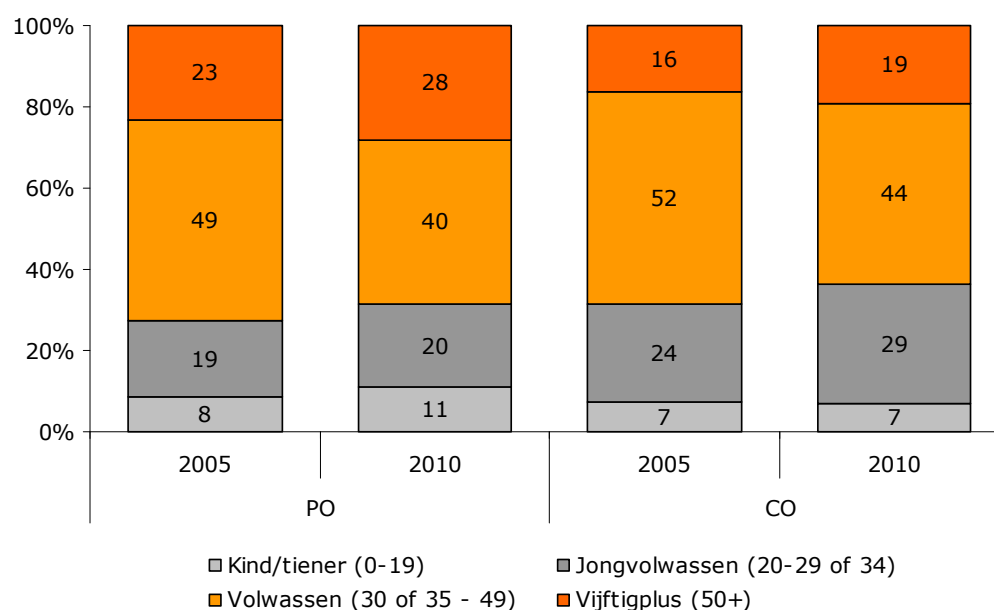

7.4 Leeftijd

De gegevens voor leeftijd zijn beschikbaar vanaf 2002. Bij het bepalen van de leeftijd is in alle onderzoeken een inschatting gedaan door de codeurs. De leeftijdscategorieën die gebruikt zijn in 2002 en 2005 verschillen iets van de categorieën die in 2010 zijn gebruikt. Personen tussen de 20 en 29 jaar werden in eerdere analyses als jongvolwassen aangeduid. In de analyse van 2010 zijn jongvolwassenen tussen de 20 en 34 jaar.

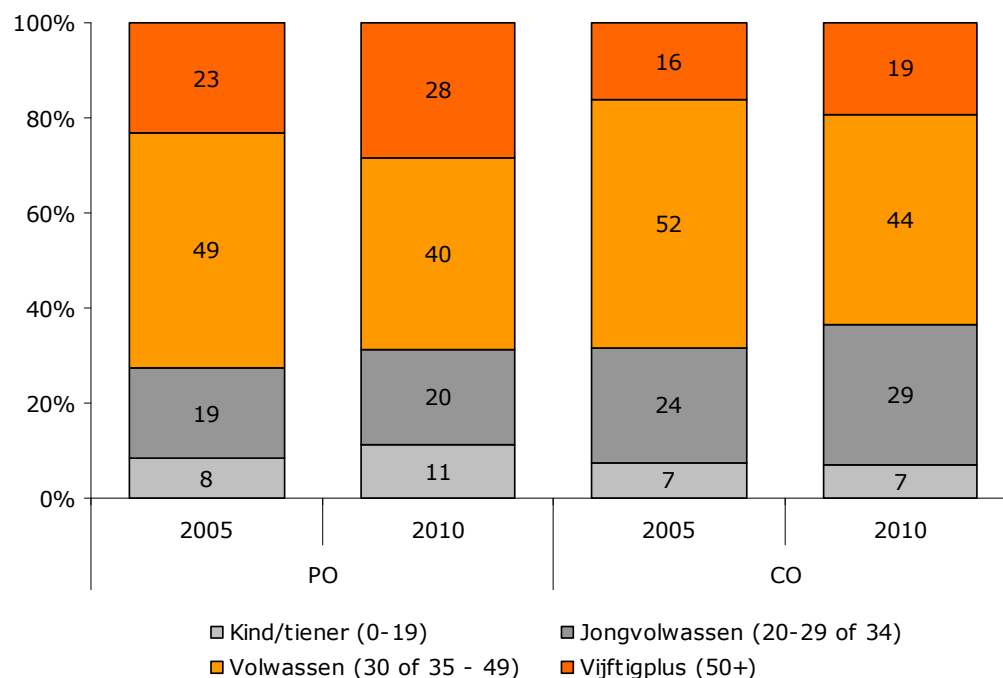
In Grafiek 7.3 zien we de leeftijdsverdeling van het totale aanbod. Daaruit blijkt dat volwassenen ook over de jaren heen altijd het meest te zien zijn geweest op de televisie. De groep jongvolwassenen is groter in 2010 dan in eerdere jaren, wat deels veroorzaakt wordt door de verruiming van deze categorie. Wat betreft het aandeel van kinderen en tieners op de televisie zien we slechts kleine fluctuaties. De groep vijftigplus is van 2002 naar 2005 eerst sterk gedaald, maar is in 2010 weer licht gestegen.

Grafiek 7.3. Leeftijdsverdeling in totale aanbod van 2002 tot 2010.

De verschillen in leeftijdsverdeling tussen de Publieke Omroep en de commerciële omroepen kunnen we alleen bekijken voor 2005 en 2010 (zie Grafiek 7.4). In beide analyses zijn kinderen en tieners meer vertegenwoordigd op de Publieke Omroep, terwijl jongvolwassenen (ongeacht de verschillen in definities) op de commerciële omroepen meer in beeld komen. Ook volwassenen vormen bij de commerciële zenders een relatief groter deel van de personen in beeld dan op publieke zenders. De groep vijftigplus is bij beide groter geworden. Bij de Publieke Omroep is dit sterker het geval en vormt deze groep een veel groter deel van de getoonde personen.

Grafiek 7.4. Leeftijdsverdeling in aanbod van Publieke Omroep en commerciële omroepen in 2005 en 2010.

7.5 Etniciteit

Zoals hierboven reeds vermeld, wordt de variabele etniciteit sinds 2002 gemeten. Over de drie edities heen is de definitie van etniciteit ongeveer hetzelfde gebleven. Omdat codeurs afhankelijk zijn van wat zij op het scherm zien, wordt etniciteit veelal bepaald op basis van zichtbare biologische kenmerken en culturele kenmerken. Waar mogelijk wordt deze informatie aangevuld met gesproken of geschreven informatie in beeld. De hierboven genoemde definitie van te coderen personen, is sterk van invloed op de resultaten. Omdat sinds 2010 alleen *mensen* worden gecodeerd die ook daadwerkelijk in beeld komen (en dus geen voice-overs en fantasiefiguren), is de categorie anders/onbekend aanmerkelijk kleiner geworden.

Op hoofdlijnen zijn de gedefinieerde kleurgroepen dezelfde gebleven³. We zullen hier niet ingaan op de aanwezigheid van verschillende kleurgroepen, maar volstaan met het

³ In de edities van 2002 en 2005 werden Zuid-Europeanen samen met bijvoorbeeld Noord-Afrikanen, Arabische volken en Turken tot de categorie Mediterraan gerekend. In 2010 is besloten Zuid-Europeanen bij de groep Wit te rekenen. In totaal vormen Zuid-Europeanen 0,7% van alle mensen in de analyse.

onderscheid tussen wit en gekleurd. In de eerste drie staven van Grafiek 7.5 staan de resultaten voor het aandeel van gekleurde mensen in de laatste drie edities van de monitor⁴. Daarin zien we dat het aandeel van gekleurde mensen in 2005 gedaald is ten opzichte van 2002. In 2010 is het aandeel van gekleurde mensen weer gestegen ten opzichte van de meting van 2005, maar ligt het aandeel nog steeds iets lager dan in 2002. Het is echter moeilijk om harde uitspraken over deze verschillen te doen. Dit komt met name doordat de categorie 'anders' sterk in grootte verschilt over de jaren heen, om redenen die hierboven zijn beschreven.

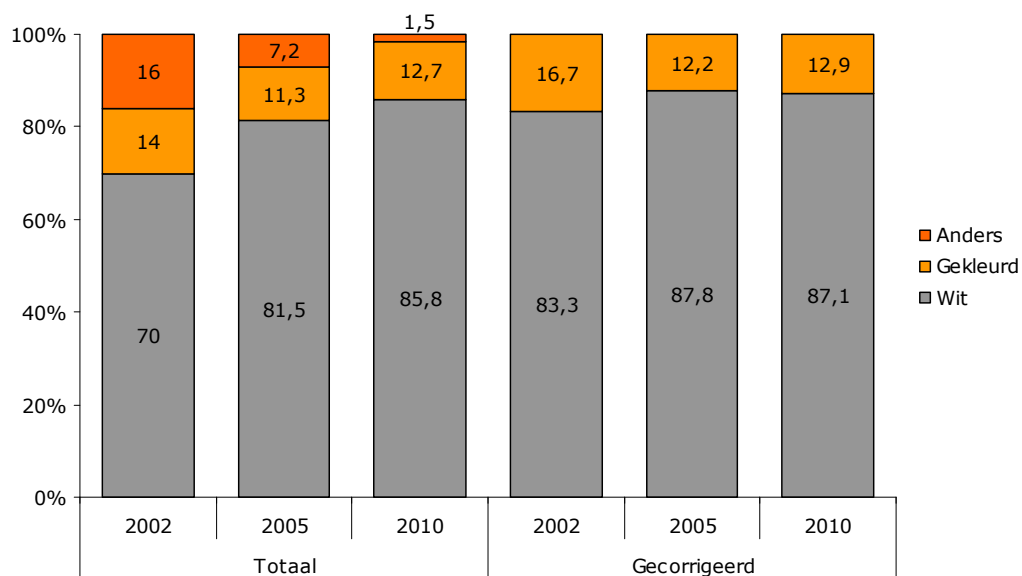
Als we de categorie 'anders' buiten beschouwing laten en alleen kijken naar de mensen die als wit of gekleurd werden gecategoriseerd, zijn de grafieken beter te vergelijken. Dit betekent dat we de cijfers voor wit en gekleurd herpercenteren op het totaal van wit en gekleurd. Wederom is voorzichtigheid geboden, omdat we niet de precieze inhoud van de categorie 'anders' kennen. Uit de rapporten van de eerdere versies is niet op te maken uit wat voor personen/karakters deze groep uit bestond.

Als we naar de 'gecorrigeerde' cijfers kijken in de laatste drie staven van Grafiek 7.5, zien we dat in 2002 het hoogste aandeel gekleurde personen werd gemeten, 16,7%. In 2005 was dit aandeel flink gedaald naar 12,2%. In 2010 is het aandeel licht gestegen ten opzichte van de vorige meting naar 12,9%.

In Grafiek 7.6 zien we het aandeel van gekleurde mensen bij de Publieke Omroep en commerciële omroepen over de jaren heen. Anders dan in de overige hoofdstukken wordt deze vergelijking gemaakt op basis van het totale aanbod in plaats van het Nederlands product. Dit is noodzakelijk omdat in eerdere rapporten geen uitsplitsing wordt gemaakt in tussen Nederlands en buitenlands aanbod. In dit rapport hebben we gekozen om op dit wel te doen. Omroepen zijn namelijk in grotere mate betrokken bij de totstandkoming van de programma's die zij zelf (laten) produceren, dan bij de programma's die zij aankopen.

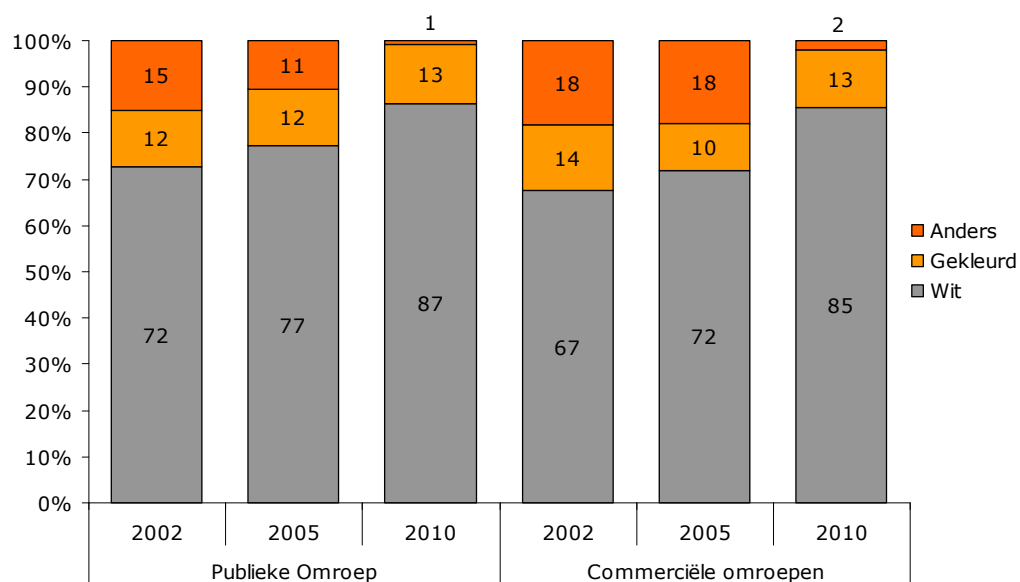
⁴ Het hier gerapporteerde aandeel kleur, verschilt van het aandeel gerapporteerd in paragraaf 3.3. Dit komt omdat in eerdere edities de categorie 'anders' ook de personen bevatte die waren gecodeerd als 'Etniciteit onduidelijk, maar in ieder geval niet wit'. In 2010 hebben we deze mensen tot de groep kleur gerekend.

Grafiek 7.5. Kleur in het totale aanbod op de Nederlandse televisie in 2002, 2005 en 2010.

Noot: Gecorrigeerd betekent dat de categorie 'anders' buiten beschouwing is gelaten en de aandelen van wit en gekleurd zijn geherpercenteerd.

Grafiek 7.6. Kleur bij de Publieke en commerciële omroepen in 2002, 2005 en 2010.

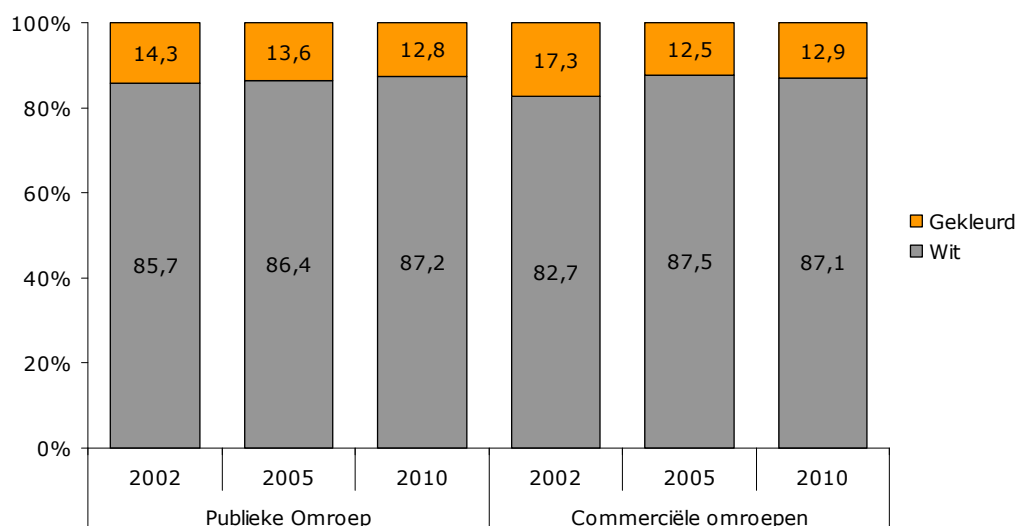

Ook bij deze cijfers is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie. Als we kijken naar het aandeel gekleurde mensen lijkt bij de Publieke Omroep licht gestegen te zijn ten opzichte van eerdere edities, maar het verschil is tamelijk klein. Ook bij de commerciële omroepen is het aandeel kleur gestegen in vergelijking met de meting uit 2005. Voor de commerciële zenders was het aandeel van kleur in 2002 echter nog hoger.

In Grafiek 7.7 staan de cijfers voor wit en gekleurd wanneer we de categorie 'anders' buiten beschouwing laten. Uit deze cijfers blijkt dat het aandeel gekleurde mensen bij de Publieke Omroep licht is gedaald ten opzichte van de eerdere edities. Ook bij de commerciële omroep is het aandeel gekleurde mensen gedaald in vergelijking met 2002. Het aandeel kleur in 2010 is praktisch gelijk aan het aandeel kleur in 2005.

Het aandeel van gekleurde personen is in deze berekening bovendien praktisch gelijk voor de Publieke Omroep en commerciële omroepen. Het is hierbij echter wel van belang te vermelden dat dit alleen het geval is als we kijken naar zowel Nederlands als commercieel aanbod. Zoals we in paragraaf 3.3 reeds vermelden is het aandeel van gekleurde mensen in het Nederlandse aanbod hoger dan bij de commerciële. Ook in voorgaande edities wordt gemeld dat een substantieel deel van de kleur op de commerciële zenders te vinden is in buitenlandse programma's. Met name de Amerikaanse fictie die zij uitzenden draagt bij aan het totaal aandeel van kleur.

Grafiek 7.7. Gecorrigeerde cijfers voor kleur bij de Publieke en commerciële omroepen in 2002, 2005 en 2010.

8 Implementatie

Het verbeteren van de representatie van de Publieke Omroep is een proces van de lange adem. In het vorige hoofdstuk zagen we dat het aandeel van vrouwen op de televisie de afgelopen decennia licht is toegenomen. De aanwezigheid van gekleurde mensen is stabiel ten opzichte van de vorige meting en blijft nog steeds achter bij het aandeel van gekleurde mensen in de maatschappij.

De resultaten van de Monitor Representatie 2010 laten een genuanceerd beeld zien. Enerzijds blijkt er veel diversiteit te zien op de televisie. Ook zien we dat op sommige zenders en in sommige genres de verhoudingen tussen mannen en vrouwen en witte en gekleurde mensen al aardig op peil zijn. Met name in aanbod dat zich richt op jongere doelgroepen zijn de verhoudingen meer in evenwicht. Anderzijds kunnen we ook concluderen dat op specifieke terreinen de representatie van vrouwen en gekleurde mensen achterblijft. Het betreft hier met name de informatieve programma's, zoals nieuws- en opinieprogramma's en in rollen met een hogere maatschappelijke status, zoals expert of deskundigen. Op deze gebieden is actie nodig.

Waar in eerdere rapportages vanuit het onderzoek aanbevelingen werden gedaan voor beleid, is het onderzoek op het gebied van representatie inmiddels een integraal onderdeel van het beleid. In plaats van aanbevelingen geven we dus in dit hoofdstuk aan, hoe we de resultaten van dit onderzoek implementeren.

8.1 Bewustwording

Om de diversiteit van de Publieke Omroep te vergroten, is het van belang dat men zich op alle niveaus van de organisatie bewust is van het belang om als Publieke Omroep een goede afspiegeling te zijn van de samenleving. Dit is niet alleen het geval omdat de Publieke Omroep van en voor iedereen wil zijn. Het is ook een creatieve kans: de diversiteit van Nederland is een rijke bron van talent, inzichten en meningen.

De afgelopen jaren is er veel gebeurd op het gebied van bewustwording. In 2008 organiseerde de NPO samen met de NPS, de Diversity Show. Op deze dag kwamen medewerkers van de Nederlandse en andere Europese omroepen naar Hilversum om een dag lang te spreken over diversiteit in de media.

In de Werkgroep Diversiteit is er daarnaast een continue dialoog geweest tussen omroepen en bestuurders en beleidsmakers van NPO over dit onderwerp. Deze werkgroep is ook bepalend geweest in het tot stand komen van de Strategie Representatie in het Concessie Beleidsplan 2010-2016. Een van de belangrijkste conclusies van deze werkgroep is dat globale en kwalitatieve doelstellingen tot onvoldoende resultaat leiden en dat gerichte actie en concrete afspraken nodig zijn om verandering te bewerkstelligen.

Inmiddels is deze groep verder uitgebreid met vertegenwoordigers van omroepen en platformhoofden en omgedoopt tot Stuurgroep Diversiteit. De komende jaren zal deze groep een aanjagende rol blijven spelen op dit onderwerp.

8.2 Concrete inspanningen: Strategie Representatie

Zoals hierboven reeds vermeld, heeft het uitspreken van de algemene wens dat de representatie moet worden verbeterd, in het verleden te weinig opgeleverd. Om de afspiegeling daadwerkelijk te verbeteren is op specifieke gebieden, specifieke actie nodig. Daarnaast is het van belang te meten wat het effect is van deze inspanningen om meer inzicht te krijgen in welke acties wel en welke niet werken. Welke inspanningen verricht moeten worden wordt omschreven in de Strategie Representatie in het Concessiebeleidsplan 2010-2016⁵.

De basis voor deze strategie zijn onderzoeken, die zowel in 2007 als in 2008 zijn gedaan naar de mate van representatie van vrouwen en gekleurde mensen/allochtonen⁶ in specifieke titels van de Publieke Omroep.

In 2007 werd een Inhoudsanalyse verricht, aan de hand van een methode die vergelijkbaar is met deze monitor. Aan de hand van videomateriaal werd van een beperkt aantal titels onderzocht of vrouwen en gekleurde mensen een rol hadden in deze programma's en welke rol dit was.

Sinds 2008 wordt elk jaar een Continue Aanbodsanalyse Representatie (CARE) uitgevoerd. In deze analyse wordt de representatie in specifieke titels onderzocht op basis van materiaal dat omroepen al beschikbaar hebben over hun programma's (zoals draaiboeken en gastenlijsten). In dit onderzoek wordt het geslacht en de afkomst van

⁵ We zullen het hier alleen hebben over televisie. In het Concessiebeleidsplan wordt voor radio een soortgelijk plan omschreven.

⁶ Hoewel er duidelijke verschillen zijn tussen kleur en allochtoon gebruiken we deze begrippen hier door elkaar. Zie paragraaf 2.2.6 voor een toelichting.

de mensen die een rol hebben in het programma bepaald op basis van het aangeleverde materiaal. Omdat alleen gekeken wordt naar mensen die een substantiële rol hebben in een programma, worden in dit onderzoek bijvoorbeeld gasten wel, maar vox populi niet geanalyseerd.

Hoewel deze onderzoeken verschilden van opzet en methode, kwamen de bevindingen grotendeels overeen. De hoofdconclusies waren:

- De representatie van vrouwen en niet-westerse allochtonen blijft vooral achter in brede, beeldbepalende programma's;
- De representatie van deze groep blijft met name achter in de domeinen Nieuws, Opinie en Kennis⁷

Deze conclusies worden ook door deze monitor bevestigd. Hoewel we hier niet hebben gekeken naar specifieke programma's, zien we dat op onze breedste zender – Nederland 1 – de representatie van vrouwen en gekleurde mensen het sterkst achterblijft.

Tevens wordt in het huidige rapport wederom bevestigd, dat de representatie van vrouwen en gekleurden achterblijft in nieuws- en opinieprogramma's. Aanvullende analyses laten zien dat dit ook in het domein Kennis het geval is. Daarnaast zien we dat de representatie in hogere functies of in rollen met een serieuzer karakter, zoals experts en wetenschappers, achterblijft. Dit hangt samen met de beperkte aanwezigheid van vrouwen en kleur in deze domeinen omdat deze functies met name hier voorkomen.

De komende jaren ligt het accent van onze inspanningen dus op het vergroten van de representatie van vrouwen en niet-westerse allochtonen in de domeinen Nieuws, Opinie en Kennis. Daarnaast wordt getracht de inspanningen vooral te richten op programma's die breed en beeldbepalend zijn. Dit laatste is niet alleen van belang omdat de representatie in dit type programma's sterker achterblijft. Het zijn ook de programma's die voor een groot publiek een venster bieden op de samenleving.

Concreet betekent dit dat we jaarlijks voor ieder net een aantal programmatitels vaststellen waarin we de representatie van allochtonen en vrouwen willen verbeteren. In aanvullende programmatische afspraken (APA's) wordt door de Directie Televisie

⁷ Binnen de Publieke Omroep worden aanbodscategorieën 'domeinen' genoemd, in dit rapport gebruiken we echter genres. Programma's uit de domeinen Nieuws en Opinie vallen onder het genre Nieuws en Opinie. Het domein Kennis omvat zowel fictie als non-fictie met een educatief karakter. Bij ons gaat dit domein op in de bredere genres Overige non-fictie en Fictie.

Programmering met omroepen afgesproken voor welke titels naar verbetering wordt gestreefd. De resultaten van het afgelopen seizoen – zoals gemeten in de Continue Aanbodsanalyse Representatie – worden hierbij mee genomen. Op basis van deze resultaten wordt per titel gekeken wat een substantiële maar realistische en haalbare verbetering is.

Deze titels vormen de basis van de aanbodsanalyses die we jaarlijks verrichten. Het grote voordeel van dit onderzoek is dat het hiermee mogelijk is programma's in de tijd te volgen. Zoals eerder aangegeven wordt het onderzoeksmateriaal door omroepen zelf aangeleverd. Dit draagt ook bij aan de bewustwording onder omroepen, omdat dit goed laat zien wie zij in een seizoen allemaal in beeld brengen. Iets wat in de praktijk van alle dag soms ondergeschikt raakt aan het maken van de volgende uitzending.

8.3 Stimuleringsplan Representatie

Doormiddel van de afspraken op titelniveau en het stellen van doelstellingen op programmaniveau probeert NPO sturing te geven aan de verbetering van de representatie. Omroepen zijn echter zelf verantwoordelijk voor de totstandkoming van hun programma's. Om gemotiveerde omroepen te stimuleren en te faciliteren om de etnische representatie in hun programma's te verbeteren en om meer activiteiten op dit gebied te ontwikkelen is het Stimuleringsplan Representatie in het leven geroepen.

Net als voor de titels waarover afspraken worden gemaakt, stelt NPO bij de titels die worden gestimuleerd als voorwaarde dat deze breed en beeldbepalend zijn. De stimuleringsmaatregelen moeten er ook specifiek toe leiden dat de representativiteit in beeld verbetert. Tot slot moet het programma betrekking hebben op de Nederlandse samenleving. Programma's die andere landen als onderwerp hebben, dragen mogelijk wel bij aan de hoeveelheid kleur die we op televisie zien, maar niet aan het beeld dat men heeft van verschillende bevolkingsgroepen in de Nederlandse samenleving.

Programma's die een financiële bijdrage ontvangen nemen ook automatisch deel aan de Continue Aanbodsanalyse Representatie. Dit betekent dat ook voor deze titels wordt gemeten in welke mate vrouwen en allochtonen in beeld worden gebracht. Doordat dit zowel gebeurt voorafgaand aan de stimuleringsmaatregelen, als na afloop, hopen we meer zicht te krijgen op wat effectieve maatregelen zijn voor het verbeteren van de representatie in programma's.

Naast de gehoopte directe effecten van de stimuleringsmaatregelen, heeft het stimuleringsplan indirect ook als gevolg dat mensen die gemotiveerd zijn om met dit

thema aan de slag te gaan met elkaar in aanraking komen. Rond het stimuleringsplan zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd, waarin deelnemende omroepen elkaar op de hoogte stellen van de voortgang van hun projecten en de kennis die zij hebben opgedaan. Op die manier leidt het stimuleringsplan ook tot bewustwording op die plek waar deze mogelijk het meest van belang is: de werkvloer.

8.4 Resultaten op de lange termijn

Wanneer de afspraken op titelniveau er daadwerkelijk toe leiden dat deze programma's een betere afspiegeling vormen van de maatschappij, mag ook verwacht worden dat de afspiegeling van vrouwen en niet-westerse allochtonen in het gehele televisieaanbod verbeterd. De gemeten titels zijn in de meeste gevallen beeldbepalende programma's met een hoge uitzendfrequentie. Gezamenlijk vormen zij een belangrijk deel van het totale aanbod.

De Monitor Representatie 2010 is daarom ook een nulmeting voor de inspanningen die in het kader van de Strategie Representatie worden verricht. Waar de continue aanbodsanalyses dienen voor het monitoren van specifieke titels, is de Monitor Representatie een monitor van het totale aanbod. In de Prestatieovereenkomst 2010-2015 is de Publieke Omroep met het Commissariaat van de Media overeengekomen dat in 2015 het aandeel van vrouwen en niet-westerse allochtonen meetbaar is verbeterd.

8.5 Externe factoren

Hoewel de Publieke Omroep haar verantwoordelijkheid neemt om van en voor iedereen te zijn, is de Publieke Omroep bij het in beeld brengen van verschillende groepen in de samenleving deels afhankelijk van de verhoudingen in de maatschappij. De afspiegeling van vrouwen en (niet-westerse) allochtonen blijft namelijk niet alleen achter op het scherm, ook op andere plekken in de samenleving zien we dat de verhoudingen tussen mannen en vrouwen en autochtonen en allochtonen scheef zijn. Dit is van invloed op de mate waarin vrouwen en allochtonen in bepaalde rollen in beeld komen.

Zo zijn er bijvoorbeeld veel minder vrouwelijke dan mannelijke hoogleraren, wat er toe leidt dat vrouwen minder vaak in de rol van wetenschapper te zien zijn. Volgens de Monitor Vrouwelijke Hoogleraren 2009 van de Stichting de Beauvoir was in 2009 11,7% van de hoogleraren en 18,2% van de universitair hoofddocenten vrouw. Dit terwijl van de geslaagden in dat jaar 52,9% vrouw was.

Voor een goede afspiegeling onder politici zijn programmamakers afhankelijk van de aanwezigheid van vrouwen en allochtonen in het kabinet en de kamer fracties. In het Kabinet Rutte zijn er drie vrouwelijke ministers en een staatssecretaris (20,0% van het

totaal). Ook van de kamerleden is slechts 40,0% vrouw. De afspiegeling van niet-westerse allochtonen is met 10,7% meer in lijn met de verhouding in de maatschappij.

Zowel bij de overheid als op universiteiten worden inspanningen verricht om de aanwezigheid van vrouwen en allochtonen op belangrijke posities te verbeteren. Op veel andere plekken is dit ook het geval. De Publieke Omroep een belangrijke functie op dit gebied. Voor veel mensen biedt de Publieke Omroep een venster op de wereld in het algemeen en de Nederlandse samenleving in het bijzonder. Zij kan dus laten zien dat het ook voor vrouwen en voor mensen met een andere etnische achtergrond mogelijk is om een hoge maatschappelijke status te verwerven. Dat maakt het extra belangrijk dat ook de Publieke Omroep zich inspannt om de representatie in haar aanbod te verbeteren.

8.6 Tot slot

Voorlopig zal het moeilijk blijven om een concreet einddoel te formuleren, juist omdat ook op andere plekken in de samenleving de positie van vrouwen en allochtonen in ontwikkeling is. Er is geen objectieve maatstaf die aangeeft wanneer het aanbod van de Publieke Omroep een goede afspiegeling is van de maatschappij. We kunnen wel concluderen dat dat op dit moment nog niet het geval is. Het streven in de komende jaren zal dan ook zijn om de aanwezigheid van vrouwen en kleur te vergroten op de plekken waar deze nu achterblijft.

Bijlage 1

Vragenlijst Monitor Representatie 2010

A – FORMELE KENMERKEN UITZENDING

A0a. Nummer codeur 1

A1. Titel

A2. Uitzenddatum (ddmmjj)

A3. Dag van de week

- 1 maandag
- 2 dinsdag
- 3 woensdag
- 4 donderdag
- 5 vrijdag
- 6 zaterdag
- 7 zondag

A4. Begintijd

(uumm)_____uur

A5. Eindtijd

(uumm)_____uur

A7. Type programma

- 1 Fictie
- 2 Non-fictie
- 9 Onbekend

A8. Zender

A9. Omroep

A10. CCC

- 111 Nieuws
- 112 Actualiteiten
- 121 Meningsvorming
- 131 Levensbeschouwing
- 132 Kunst
- 141 Human interest
- 142 Human actua
- 151 Educatie
- 152 Service
- 210 Actuele sportinformatie
- 220 Overige sportinformatie
- 230 Sportreportage
- 319 Overige Nederlandse fictie

A11. Kdh%

A12. Kdh000

A13. Kta%

B – ALGEMENE EN ETNISCHE TYPERING PERSONAGE

- ⇒ **Alle sprekende personages binnen de uitzending worden gecodeerd, in volgorde van aan het woord komen.**
- ⇒ **Onder personages verstaan we uitsluitend mensen, geen fantasiefiguren, poppen en dieren.**
- ⇒ **Onder sprekend verstaan we dat een personage zelfstandig hoorbaar en verstaanbaar het woord voert, op welke wijze dan ook. Daarbij moeten minimaal drie woorden worden gezegd.**
- ⇒ **Elk personage wordt binnen een uitzending slechts één keer gecodeerd. Het maakt niet uit hoe vaak het personage aan het woord komt en over hoeveel onderwerpen het gaat.**
- ⇒ **Per uitzending geldt een maximum van 20 te coderen personen, dit wordt gedaan op volgorde van in beeld komen.**

B0. Nummer van personage binnen uitzending in volgorde van aan het woord komen

B1. Geslacht personage

- 1 Man
- 2 Vrouw
- 9 Onbekend

B2. Leeftijdsgroep personage

- 1 Kind (ca. 0-12 jaar)
- 2 Tiener (ca. 13 – 19 jaar)
- 3 Jong volwassen (ca. 20-34 jaar)
- 4 Volwassen (ca. 35-49 jaar)
- 5 Middelbaar volwassen (ca. 50 – 64 jaar)
- 6 Senior (ca. 65 jaar of ouder)
- 9 Onbekend

B3. Taal personage Nederlands

Spreekt het personage Nederlands (ook Nederlandse dialecten)?

- 1 Ja, Nederlands
- 2 Nee, geen Nederlands
- 3 Zowel Nederlands als andere taal

B4. Buitenlandse tongval (alleen als B3.1=1)

*Heeft de personage **eenduidig** een buitenlandse tongval? Als je het niet zeker weet, code onbekend coderen!*

- 1 Ja, buitenlandse tongval
- 2 Nee, geen buitenlandse tongval
- 9 Onbekend

B5. Andere taal personage (alleen als B3.1=2 of 3)

Welke taal spreekt het personage anders dan Nederlands?

- 1 Taal gesproken binnen EU (bv. Engels, Frans, Duits, Spaans, Portugees, Italiaans, Grieks, Scandinavische talen, Slavische Talen) / Russisch
- 2 Turks
- 3 Arabisch/Berber
- 4 Afrikaanse taal
- 5 Aziatische taal
- 9 Andere taal/onbekend

B6. Kleur / etniciteit sprekende personage

Voor het bepalen van de kleur / etniciteit van het personage wordt zowel de kleur als de context in overweging genomen. In eerste instantie wordt gelet op **informatie die wordt gegeven in het programma**. Dit kan een onderschrift in beeld zijn, maar ook gesproken woord. Wordt dergelijke informatie niet gegeven dan wordt de kleur / etniciteit bepaald **op basis van zichtbare biologische kenmerken**. Zichtbare biologische fysieke kenmerken zijn primair huidskleur, haarsoort en -kleur, gelaatstrekken en oogvorm. Op basis van deze kenmerken loop je maximaal drie stappen door:

1. Kan iemand **eenduidig** aan een van de onderstaande groepen toegekend worden?
2. Zo niet: Kan het personage **eenduidig** als niet wit ingeschaald worden (code 8)?
3. Zo niet: **In twijfelgevallen code 9 (n.v.t. / onbekend) coderen!**
 - 1 Wit (West-Europees, Oost-Europees, Extra-Europees (VS, Australië,...))
 - 2 Zwart (Afrikaans, Afro-Amerikaans, Centraal-Amerikaans (Antillen, Jamaica, Suriname...))
 - 3 Aziatisch (Chinees, Japans, Koreaans, Vietnamees, ...)
 - 4 Zuid Aziatisch (Indiaas / Pakistaans)
 - 5 Zuid Amerikaans (Latino, Hispanic)
 - 6 Mediterraan Zuid Europees (Spaans, Italiaans, Grieks, Portugees)
 - 7 Mediterraan Maghreb / Arabisch (Marokkaans, Tunesisch, Algerijns, Libisch, Turks, Syrisch, Libanees, Egyptisch, ...)
 - 8 Andere etniciteit (Arctisch / Indiaans / Aborigines / Maori / ...)
 - 9 Etniciteit onduidelijk, maar in ieder geval niet wit (hier ook mix van etniciteiten / mulat)
 - 10 Onbekend

B7. Etniciteit bepaald op basis van:

Welk kenmerk is leidend geweest bij het bepalen van de kleur/etniciteit?

- 1 Geschreven informatie in programma (etniciteit wordt in beeld vermeld)
- 2 Gesproken informatie in programma (etniciteit wordt genoemd)
- 3 Zowel gesproken als geschreven informatie
- 4 Zichtbare biologische kenmerken
- 5 Verbale / auditieve kenmerken
- 6 Zowel zichtbare kenmerken als verbale kenmerken
- 9 Anders / onbekend

B8. Godsdienst/levensbeschouwing personage

Wordt op basis van kleding of symbolen (bv. hoofddoek, keppel, kruis, enz.) OF op basis van het gesproken woord OF op basis van informatie op het scherm duidelijk dat het personage bij een bepaalde godsdienst /levensbeschouwing hoort? Zo ja, bij welke godsdienst / levensbeschouwing?

- 1 Geen godsdienst
- 2 Christendom
- 3 Islam
- 4 Jodendom
- 5 Boeddhisme
- 6 Hindoeïsme
- 7 Humanisme
- 8 Meerdere godsdiensten
- 9 Andere godsdienst / onbekend

B9. Godsdienst/levensbeschouwing personage bepaald op basis van:

Op basis waarvan is bepaald dat het personage bij een bepaalde godsdienst / levensbeschouwing hoort?

- 1 Kleding (bijv. hoofddoek, keppel enz.)
- 2 Symbolen (bijv. kruis, davidster enz.)
- 3 Gesproken woord
- 4 Informatie op het scherm
- 5 Kerkgang / moskeebezoek etc.
- 9 Anders / onbekend
- 10 N.v.t.

B10. Lichamelijke conditie persoon

- 1 (Waarschijnlijk) volstrekt gezond
- 2 Zichtbare lichamelijke beperking
- 3 Zichtbaar lichamelijk gewond of geblesseerd (tijdelijk karakter)
- 4 Blind
- 5 Doof/stom
- 6 Chronisch ziek
- 7 Verstandelijke beperking
- 8 Geestelijke ziekte
- 9 Anders / onbekend

B11. Seksuele voorkeur

Wat is de seksuele voorkeur van het personage? Alleen coderen als dit uit het programma duidelijk wordt of als hier expliciet over gesproken wordt.

- 1 Heteroseksueel
- 2 Homoseksueel
- 3 Biseksueel
- 4 Niet van toepassing
- 9 Ander / onbekend

C – ROL PERSONAGE IN PROGRAMMA

- ⇒ ***Alle sprekende personages binnen de uitzending worden gecodeerd, in volgorde van aan het woord komen.***
- ⇒ ***Onder personages verstaan we uitsluitend mensen, geen fantasiefiguren, poppen en dieren.***
- ⇒ ***Onder sprekend verstaan we dat een personage zelfstandig hoorbaar en verstaanbaar het woord voert, op welke wijze dan ook. Daarbij moet het personage minimaal drie woorden zeggen..***
- ⇒ ***Elk personage wordt binnen een uitzending slechts één keer gecodeerd. Het maakt niet uit hoe vaak het personage aan het woord komt en over hoeveel onderwerpen het gaat.***
- ⇒ ***Per uitzending geldt een maximum van 20 te coderen personen, dit wordt gedaan op volgorde van in beeld komen.***

Fictie:

C1. Soort rol (alleen bij fictie)

Wat voor een rol heeft het personage?

- 1 Hoofdrol (dragende rol)
- 2 Bijrol
- 3 Figurant
- 9 Onbekend

Non-fictie

Wat is de centrale functie van de persoon in het programma? Kijk in eerste instantie of de persoon een interne (behorend bij programma/zender) of externe programmafunctie heeft. Ga daarna kijken wat het precies voor een functie betreft.

C2. Interne programmafunctie

- 1 Presentator / spelleider
- 2 Discussieleider / interviewer
- 3 Verslaggever / correspondent
- 4 Assistent (biedt hulp/ondersteuning aan de presentator)
- 5 Commentator (iemand die als onderdeel van het programma gebeurtenissen becommentarieert)
- 6 Weerman / weervrouw
- 9 Anders / onbekend

C3. Externe programmafunctie

- 7 Interview subject
- 8 Onderwerp van portret
- 9 Discussiedeelnemer
- 10 Kandidaat in spel
- 11 Redenaar, toespraakgever
- 12 Panellid, teamlid
- 13 Performer (danser, zanger, musicus, uitvoerend sport)
- 14 Anders / onbekend

- ⇒ ***Stop hier met de codering van C als het een persoon met een interne programmafunctie betreft! Ga in dat geval door naar blok D!***

C4. Deskundigheid persoon

Wat is de status van de persoon qua deskundigheid betreffende de thematische context? Waarom cq. in welke rol wordt de persoon in het kader van het programma / onderwerp benaderd?

- 1 Gewone burger / vox pop / man van de straat
- 2 Niet deskundige, maar wel prominente persoon
- 3 Ervaringsdeskundige
- 4 Deskundige / vakman / woordvoerder van "deskundige" groep
- 5 Geen van bovenstaande, maar wel direct of indirect bij het onderwerp betrokkene

C5. Woordvoerder / spokesperson

Wordt de persoon geacht voor een gehele groep / categorie te spreken?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 8 Niet van toepassing
- 9 Anders / onbekend

Zowel fictie als non-fictie

C6. Werkzaamheid/functie personage

Is het personage in een beroep werkzaam? Zo ja in wat voor een functie? Het opleidingsniveau van het uitgeoefende beroep is leidend. In twijfelvallen code 99 coderen!

- 1 Werkzaam in hoogopgeleide functie (WO of HBO-niveau; bv. rechter, ondernemer, directeur)
- 2 Werkzaam in middelbaar opgeleide functie (MBO-niveau bv. Monteur, administratief medewerker, beveiligingsbeambte)
- 3 Werkzaam in laagopgeleide functie (bv. schoonmaker, hulppersoneel, verhuizer)
- 4 Vrij beroep (bv. artiest, schrijver)
- 5 Scholier / student
- 6 Huisman/-vrouw
- 7 Gepensioneerde / VUT
- 8 Werkloos / werkzoekend
- 9 Arbeidsongeschikt
- 99 Onbekend

C7. Beroepsveld personage (alleen als C4 = 1,2,3,4,7)

In welk beroepsveld is/was het personage werkzaam?

- 1 Politiek / openbaar bestuur
- 2 Juridische sector
- 3 Politie / leger / brandweer
- 4 Wetenschap
- 5 Bedrijfsleven
- 6 Landbouw / visserij / ...
- 7 Journalistiek / Media
- 8 Kunst / cultuur / entertainment
- 9 Sport
- 10 Onderwijs
- 11 Overheid
- 12 Geneeskunde / zorg / welzijn
- 13 Kerk
- 99 Overige / onbekend

C8. Betrokkenheid negatieve gebeurtenis/voorval

Is het personage direct betrokken (geweest) bij een negatieve gebeurtenis (bv. ongeluk, misdaad, bedrog enz.) of bij plannen bij een negatieve gebeurtenis?

- 1 Ja
- 2 Nee

C9. Rol in negatieve gebeurtenis/voorval (alleen als C7 = 1)

Welke rol heeft het personage in de negatieve gebeurtenis/voorval?

- 1 Dader
- 2 Slachtoffer
- 3 Anders / Onbekend

D – GESPROKEN WOORD PERSONAGE

- ⇒ *Per sprekend personage dient tijdens de hele uitzending erop gelet te worden hoe lang hij/zij aan het woord komt en wat de thematische contexten zijn van het gezegde.*
- ⇒ *De eerste 20 sprekende personages die binnen de uitzending in beeld komen, worden gecodeerd, in volgorde van aan het woord komen.*
- ⇒ *Alleen personages die in beeld te zien zijn, worden gecodeerd.*
- ⇒ *Onder personages verstaan we uitsluitend mensen, geen fantasiefiguren, poppen en dieren.*
- ⇒ *Onder sprekend verstaan we dat een personage zelfstandig hoorbaar en verstaanbaar het woord voert, op welke wijze dan ook. Daarbij moeten minimaal drie woorden worden gezegd.*
- ⇒ *Als gesproken woord dient alles gecodeerd te worden wat een personage in de uitzending zegt vanaf het moment waarop hij/zij in beeld is gekomen, niet alleen wat hij/zij zegt op het moment van in beeld zijn.*
- ⇒ *Elk personage wordt binnen een uitzending slechts één keer gecodeerd. Het maakt niet uit hoe vaak het personage aan het woord komt en over hoeveel onderwerpen het gaat.*

D1. Aantal keer aan het woord

- 1 1 keer
- 2 Enkele keren (2-5 keer)
- 3 Regelmatig (6-10 keer)
- 4 Vaak (10+ keren)

D2. Bijzonder cameragebruik

Is er sprake van bijzonder cameragebruik bij deze persoon?

- 1 Ja, van bovenaf (vogelperspectief)
- 2 Ja, van onderaf (kikvorsperspectief)
- 3 Ja, opvallend bewegende camera
- 4 Nee
- 10 n.v.t./onbekend

D3. Aanspreek vorm

Hoe wordt de persoon aangesproken?

- 1 Voornaam
- 2 Achternaam
- 3 Voor- en achternaam
- 4 Geen naam
- 5 Onbekend
- 9 n.v.t.

D4. Onderwerpen bij gesproken woord

Geef hier aan over welke onderwerpen er door het personage in de uitzending gesproken werd. Dit kunnen er meerdere, maar maximaal drie.

- 1 Kunst / cultuur / entertainment
- 2 Criminaliteit / Juridische processen
- 3 Rampen / ongelukken / oorlog / terrorisme
- 4 Economie / financiën / arbeid / werkgelegenheid
- 5 Milieu / natuur / weer

- 6 (Geestelijke) gezondheid / ziektes
- 7 Politiek / openbaar bestuur / sociale kwesties / demonstraties
- 8 Internationale verhoudingen
- 9 Wetenschap / onderwijs
- 10 Religie / levensbeschouwing
- 11 Multiculturele samenleving / integratie
- 12 Man-vrouwverhouding / emancipatie
- 13 Sport
- 14 Opvoeding / familie / relaties
- 15 Consumentenzaken / recreatie / hobby / huis- en tuin
- 88 Diverse onderwerpen
- 99 Geen van bovenstaande / onbekend

D5. Hoofdonderwerp gesproken

Geef hier aan wat het voornaamste onderwerp was waarover de persoon in de uitzending sprak. (Alleen onderwerpen uit D4 zijn mogelijk)

- 1 Kunst / cultuur / entertainment
- 2 Criminaliteit / Juridische processen
- 3 Rampen / ongelukken / oorlog / terrorisme
- 4 Economie / financiën / arbeid / werkgelegenheid
- 5 Milieu / natuur / weer
- 6 (Geestelijke) gezondheid / ziektes
- 7 Politiek / openbaar bestuur / sociale kwesties / demonstraties
- 8 Internationale verhoudingen
- 9 Wetenschap / onderwijs
- 10 Religie / levensbeschouwing
- 11 Multiculturele samenleving / integratie
- 12 Man-vrouwverhouding / emancipatie
- 13 Sport
- 14 Opvoeding / familie / relaties
- 15 Consumentenzaken / recreatie / hobby / huis- en tuin
- 88 Diverse onderwerpen
- 99 Geen van bovenstaande / onbekend

D6. Reikwijdte thematische context:

- 1 Lokaal / regionaal
- 2 Nationaal
- 3 Internationaal
- 99 onbekend

D7. Denigrerende opmerkingen door personage

Worden er door het personage denigrerende opmerkingen gemaakt ten koste van een groep mensen?

- 1 Nee, nooit
- 2 Ja, een enkele keer
- 3 Ja, meerdere keer
- 4 Onbekend

D8. Doelgroep(en) denigrerende opmerkingen (alleen als D7=2 of 3)

*Op welke doelgroepen hebben deze denigrerende opmerkingen betrekking? Als de denigrerende opmerkingen op meerdere doelgroepen betrekking hebben, kies dan de doelgroep die in de uitzending **het eerst** genoemd wordt.*

- 1 Vrouwen

- 2 Mannen
- 3 Homoseksuelen
- 4 Joden
- 5 Moslims
- 6 Christenen
- 7 Andere religie / religie algemeen
- 8 Politieke voorkeur
- 9 Uiterlijke kenmerken
- 10 (Chronisch) zieken, gehandicapten
- 11 Mensen uit lagere sociale klassen
- 12 Mensen met een andere huidskleur of etnische afkomst
- 13 Jongeren
- 14 Ouderen
- 99 Anders

E - INHOUD UITZENDING

- ⇒ **Tot slot wordt de uitzending in zijn geheel samenvattend inhoudelijk gecodeerd.**
- ⇒ **In afwijking van de eerdere codering gaat het hier niet alleen om sprekende personen die in beeld komen, maar ook om zwijgende personen die in beeld komen en het gesproken woord van personen die niet in beeld komen.**

E1. Hoofdonderwerp uitzending

Heeft de uitzending één **hoofdonderwerp**? Zo ja waarover gaat het voornamelijk in de uitzending? Codeer code 88 als het over meerdere gelijkwaardige onderwerpen gaat.

- 1 Kunst / cultuur / entertainment
- 2 Criminaliteit / Juridische processen
- 3 Rampen / ongelukken / oorlog / terrorisme
- 4 Economie / financiën / arbeid / werkgelegenheid
- 5 Milieu / natuur / weer
- 6 (Geestelijke) gezondheid / ziektes
- 7 Politiek / openbaar bestuur / sociale kwesties / demonstraties
- 8 Internationale verhoudingen
- 9 Wetenschap / onderwijs
- 10 Religie / levensbeschouwing
- 11 Multiculturele samenleving / integratie
- 12 Man-vrouwverhouding / emancipatie
- 13 Sport
- 14 Opvoeding / familie / relaties
- 15 Consumentenzaken / recreatie / hobby / huis- en tuin
- 88 Diverse onderwerpen
- 99 Geen van bovenstaande / onbekend

E2. Wordt er in de uitzending over de volgende thema's gesproken:

- 1 Multiculturele samenleving / integratie
- 2 Islam
- 3 Marokko/Marokkanen
- 4 Turkije/Turken
- 5 Surinamers/Suriname
- 6 Antillianen/Antillen
- 99 Geen van bovenstaande / onbekend

E3. Zwijgende personages/massa's

Komen er in de uitzending zwijgende personages/figuranten of massa's in beeld (ook staande beelden)?

- 1 Ja
- 2 Nee

E4. Etnische dimensie zwijgende personages/massa's (alleen als E3 = 1)

Zitten er personages tussen met biologisch fysieke kenmerken anders dan Wit-Europees (zie eerdere codering) of wordt door informatie in woord of beeld duidelijk dat het om een andere etnische groep gaat?

- 1 Nee, uitsluitend personages zonder deze kenmerken (wit)
- 2 Ja, maar vooral personages zonder deze kenmerken (overwegend wit)
- 3 Ja, zowel personages met als zonder deze kenmerken (gemengd)
- 4 Ja, vooral/uitsluitend personages met deze kenmerken (overwegend gekleurd)

E5. Zwijgende personages/massa's: zichtbaarheid Islam (alleen als E3 = 1)

Zitten er personages tussen die op basis van kleding, hoofdbedekkingen of symbolen aan de islam kunnen worden toegekend of wordt door informatie in woord of beeld duidelijk dat het om moslims gaat?

- 1 Nee, uitsluitend personages zonder deze kenmerken (niet moslims)
- 2 Ja, maar vooral personages zonder deze kenmerken (overwegend niet moslims)
- 3 Ja, zowel personages met als zonder deze kenmerken (gemengd)
- 4 Ja, vooral/uitsluitend personages met deze kenmerken (overwegend moslims)

E6. Denigrerende opmerkingen in uitzending

Worden er binnen de uitzending denigrerende opmerkingen gemaakt ten koste van een groep mensen?

- 1 Nee, nooit
- 2 Ja, een enkele keer
- 3 Ja, meerdere keren
- 9 Onbekend

E7. Doelgroep denigrerende opmerkingen (alleen als E6 = 2 of 3)

*Op welke doelgroepen hebben deze denigrerende opmerkingen betrekking? Als de denigrerende opmerkingen op meerdere doelgroepen betrekking hebben, kies dan de doelgroep die in de uitzending **het eerst** genoemd wordt.*

- 1 Vrouwen
- 2 Homoseksuelen
- 3 (Chronisch) zieken, gehandicapten
- 4 Mensen uit lagere sociale klassen
- 5 Joden
- 6 Moslims
- 7 Christenen
- 8 Andere religie / religie algemeen
- 9 Mensen met een andere huidskleur of etnische afkomst
- 10 Jongeren
- 11 Ouderen
- 12 Politieke voorkeur
- 99 Anders

Bijlage 2

Meetdagen zenders

Datum	Zenders
1 maart 2010	Nederland 1, RTL 8
2 maart 2010	RTL 4, NET 5
3 maart 2010	Nederland 2, Veronica
4 maart 2010	Nederland 3, RTL 5
5 maart 2010	RTL 7, SBS6
6 maart 2010	Nederland 1, RTL 8
7 maart 2010	RTL 4, NET 5
8 maart 2010	Nederland 2, Veronica
9 maart 2010	Nederland 3, RTL 5
10 maart 2010	RTL 7, SBS6
11 maart 2010	Nederland 1, RTL 8
12 maart 2010	RTL 4, NET 5
13 maart 2010	Nederland 2, Veronica
14 maart 2010	Nederland 3, RTL 5
15 maart 2010	RTL 7, SBS6
16 maart 2010	Nederland 1, RTL 8
17 maart 2010	RTL 4, NET 5
18 maart 2010	Nederland 2, Veronica
19 maart 2010	Nederland 3, RTL 5
20 maart 2010	RTL 7, SBS6
21 maart 2010	Nederland 1, RTL 8
22 maart 2010	RTL 4, NET 5
23 maart 2010	Nederland 2, Veronica
24 maart 2010	Nederland 3, RTL 5
25 maart 2010	RTL 7, SBS6
26 maart 2010	Nederland 1, RTL 8
27 maart 2010	RTL 4, NET 5
28 maart 2010	Nederland 2, Veronica
29 maart 2010	Nederland 3, RTL 5
30 maart 2010	RTL 7, SBS6
31 maart 2010	Nederland 1, RTL 8
1 april 2010	RTL 4, NET 5

Monitor Representatie 2010

2 april 2010	Nederland 2, Veronica
3 april 2010	Nederland 3, RTL 5
4 april 2010	RTL 7, SBS6

The logo consists of two overlapping diamonds. The left diamond is grey and contains the letters 'NPO' in white. The right diamond is orange and overlaps the grey one. The letter 'O' is white and its center is an orange circle.

NPO

Postbus 26444
1202 JJ Hilversum
www.omroep.nl/npo